

LAUREA

Toiminnalliset menetelmät lyhytaikaissijoitet- tujen lasten ryhmätoiminnan tukena

Eklund, Heini

Ikonen, Jenni- Mari

2010 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Tikkurila

Toiminnalliset menetelmät lyhytaikaissijoitettujen lasten ryhmätoiminnan tukena

Heini Eklund
Jenni-Mari Ikonen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Luovat ja osallistavat menetelmät
Opinnäytetyö
Helmikuu 2010

Eklund Heini, Ikonen Jenni-Mari

Toiminnalliset menetelmät lyhytaikaissijoitettujen lasten ryhmätoiminnan tukena

Vuosi 2010 Sivumäärä 61

Toteutimme opinnäytetyömme Etelä-Suomessa sijaitsevassa perhetukikeskuksessa 4-12-vuotiaiden lasten kanssa kesäkuussa 2009. Opinnäytetyö on toiminnallinen ja sen avulla tutkittiin toiminnallisten menetelmien vaikutusta lyhytaikaissijoitettujen lasten ryhmässä toimimisen taitoihin sekä rohkeuden esiintuomiseen ryhmässä. Opinnäytetyömme sisälsi kuusi toimintakertaa, joissa hyödynnettiin toiminnallisia menetelmiä pääpainona liikunta ja kuvataide. Jokaisella kerralla mukana oli neljästä kymmeneen lasta perhetukikeskuksen kahdelta eri osastolta.

Tavoitteina opinnäytetyössämme olivat toiminnallisten menetelmien avulla tukea lapsen yksilöllistä rohkeutta ja sen esiintuomista ryhmässä, ryhmätyötaitojen vahvistamista, positiivisten ryhmässä toimimisen kokemuksia sekä yksilöllisyyttä ja minuutta itsetunnon kautta ryhmätoiminnassa. Toiminnan tavoitteina meillä oli havainnoida ryhmää ja antaa ryhmän jäsenille avaimia ryhmämuotoisen toiminnan iloihin ja mahdollisuuksiin. Henkilökohtaiset tavoitteet liittyivät ammattitaidon kehittämiseen lastensuojelulasten kanssa sekä ohjaajuuden vahvistamiseen. Arviointimenetelminä käytimme omaa havainnointia oppimispäiväkirjan avulla, havainnointilomaketta, vertaispalautetta sekä jokaiselta kerralta saatua palautetta lapsilta.

Työn teorian pohjana meillä oli lastensuojelu toimintaympäristönä, jonka lisäksi paneuduimme tutkimaan ryhmää ja sen vaikutusta yksilöön sekä lapsen kriisiä. Myös itsetunnon merkitys yksilöllä ryhmämuotoisessa toiminnassa on tutkimuksessamme läsnä.

Opinnäytetyö ja sen toteuttaminen olivat kokonaisuudessaan opettavainen kokemus. Koimme toimintakerrat ja niiden suunnittelun haastaviksi, antoisiksi sekä mielenkiintoisiksi. Haastavaa projektista teki sen luonne eli se, että kaikki oli meidän omiin havaintoihin perustuvaa. Tuoksia ja tavoitteita oli haastava mitata, koska ne eivät olleet konkreettisia. Meille ohjaajina projekti oli ammatillisesti antoisa, sillä saimme tästä paljon eväitä tulevaisuutta varten. Juuri haastavuuden vuoksi opimme lapsien lisäksi itsestämme ja etenkin omista vahvuuksistamme ja kehittämisen kohteista ohjaajuudessa.

Tutkimustulosten mukaan voimme ajatella toiminnallisten menetelmien olevan hyödyllisiä ryhmämuotoisessa toiminnassa. Jokaiselle meistä voi olla joskus vaikeaa pukea sanoiksi ajatuksiamme ja etenkin lapsille, jotka elävät epävarmassa tilanteessa, toiminnan kautta työskentely voi helpottaa havainnointiemme mukaan tuomaan ajatuksia näkyväksi.

Eklund Heini, Ikonen Jenni-Mari

Functional methods supporting teamwork with short term care children

Year	2010	Pages	61
------	------	-------	----

Our thesis was carried through in a family support house in South Finland in June 2009 with children between the age of four and twelve. The thesis was functional and its purpose to examine how the functional methods affect the ability of a child, who is placed in a short term care, to cooperate in a team and find courage. Our Thesis included six events, where functional methods such as sports and art were used. Four to ten children from two different departments of the family support house attended each event.

The objective of the thesis was through functional methods support the individual courage of each child and ability to show it in the group, enhance the teamworking skills, strengthen the positive experience and perception of teamwork and support each child as an individual and persona through self-esteem in a group activity. The purpose was to observe the group and present children ways to realize the joys and opportunities of functional team activity. Our personal objectives were to develop our professionalism when working with children under child protective care and strengthen our role as leaders. We used evaluation methods such as learning diary and observation form and received feedback from both our peers as well as from the children.

Our thesis was based on a theory of operational environment in child protection. We examined theories of teamwork and its affect on individuals and theories of children in crisis. Also theories of the meaning of the self-esteem of an individual in a team activity is present in our research.

The final project and the process of carrying it through was an enormous learning experience for us. We found it challenging, interesting and rewarding to plan and execute the events. Most challenging was the nature of the project as everything included was based on our own observation. The results and objectives were hard to measure, because they were not concrete. For us, as leaders, the project was professionally rewarding as we received a lot of knowledge to support us in the future. Through the challenges encountered during this project, we did not only learn a lot about the children, but from ourselves as well. What are our strengths and where do we still have to improve as leaders.

From our research we can draw the conclusion that functional methods are beneficial in teamwork and team activities. It can sometimes be hard for us all to articulate our thoughts in to words. This is even harder for children that are in an insecure position in their life. According to our observations, the functional methods can make this process easier for the children and help them express their thoughts and feelings.

Key words: Team activities, courage, functional methods, self-esteem, crisis, short-term placement

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1-5
2	LASTENSUOJELU, KRIISI JA ITSETUNTO.....	6
	2.1 Lastensuojelulaki	6
	2.2 Vastaanottokoti	8
	2.3 Toimintaympäristö	9
	2.4 Lapsen kriisi	10
	2.5 Lapsen itsetunto	12
3	RYHMÄ JA SEN OHJAAMINEN	15
	3.1 Turvallinen ryhmä	16
	3.2 Ryhmän ohjaaminen.....	16
	3.3 Toiminnalliset menetelmät	18
4	ARVIOINTIMENETELMÄT JA TAVOITTEET	19
	4.1 Opinnäytetyön tavoitteet	19
	4.2 Toiminnan tavoitteet	20
	4.3 Henkilökohtaiset tavoitteemme	20
	4.4 Arviointimenetelmät	21
5	RISKIANALYYSI JA EETTISYYS.....	22
	5.1 Riskit	22
	5.2 Etiikka	24
6	TOIMINNAT	25
	6.1 Ensimmäinen toimintakerta	25
	6.2 Toinen toimintakerta	29
	6.3 Kolmas toimintakerta	32
	6.4 Neljäs toimintakerta	36
	6.5 Viides toimintakerta	39
	6.6 Kuudes toimintakerta	41
	6.7 Toimintakertojen yhteenveto	43
7	YHTEENVETO.....	44
	7.1 Opinnäytetyön tavoitteiden arviointia.....	44
	7.2 Toiminnan tavoitteiden arviointia	46
	7.3 Omien tavoitteidemme arviointia	46
	7.4 Arvioinnin toteutuminen	47
	7.5 Luotettavuus.....	49
	7.6 Loppupohdinta	50
	7.7 Kiitokset.....	55
	LÄHTEET	56
	LIITTEET	58

1 JOHDANTO

Teimme toiminnallisen opinnäytetyömme Etelä-Suomessa sijaitsevalle perhetukikeskukselle. Perhetukikeskus tarjoaa lapsille lyhytaikaista kriisi- ja vastaanottotyötä. Toimintojemme aikana osastolla oli kuusi lasta, jotka olivat iältään 4-12-vuotiaita. Lapset viettävät perhetukikeskuksessa osastolla aikaa eripituisia jaksoja riippuen siitä, milloin heille saadaan heidän tilanteeseensa parhaiten soveltuva jatkosijoituspaikka; joko takaisin kotiin tai jos tilanne ei sitä salli, niin jatkosijoitukseen esimerkiksi lastenkotiin tai sijaisperheeseen. Lasten taustat ovat hyvin erilaisia, mutta heitä yhdistää perheessä vallinnut kriisi. Toiminnat tapahtuivat kesäkuun 2009 aikana ja yhteensä toimintakertoja oli kuusi. Perhetukikeskuksessa on kaksi osastoa, joista valitsimme tutkimukseemme mukaan toisen osaston lapset. Toimintakerroilla lasten kokoonpanot vaihtelivat ja osallistujamäärän vaihdeltaessa otimme mukaan myös toisen osaston lapsia toimintaamme. Otimme yhteyttä perhetukikeskukseen kysyäksemme olisiko heillä tarvetta opinnäytetyölle. Ajatus yhteydenotosta syntyi erään tuttumme työskennellessä osastolla. Olemme aina olleet kiinnostuneita lastensuojelusta ja koska emme ole suorittaneet harjoitteluitamme lastensuojelun parissa, tässä tarjoutui tilaisuus päästä tutustumaan lastensuojelutyöhön ja samalla kehittää toiminnallisia menetelmiä työkentällä. Osastolla otettiin meidät hyvin vastaan ja he olivat innostuneita ajatuksistamme ja toivat myös omia ehdotuksiaan meidän tietoisuuteemme. Osaston työntekijät myös suosittelivat, että voisimme työskennellä osastolla ennen opinnäytetyön toiminnan aloittamista, jotta oppisimme tuntemaan työpaikan toimintatapoja ja lapsia. Työskentelimmekin kevään aikana osastolla keikkailen.

Toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen oli meille heti varma asia, sillä olemme opiskelleet luovia ja toiminnallisia menetelmiä kaksi vuotta ja opiskelujen myötä kokeneet niiden hyödyllisyyden omassa kasvussamme. Koska halusimme tehdä opinnäytetyön myös lastensuojelun piirissä, tuli mieleemme heti toiminnallisten menetelmien käyttö. Ryhmät kiinnostavat meitä paljon ja toiminnallisten menetelmien käyttö ryhmien kesken on meille luonnollista, sillä olemme sitä opiskelleet. Toiminnat pyrimme pitämään yksinkertaisina ja lapsille tuttuina, jolloin heidän oli helpompi osallistua toimintaan. Toimintojemme tarkoitus meillä oli antaa lapsille onnistumisen kokemuksia, ryhmässä toimimisen positiivisia puolia sekä tuoda esille heidän rohkeuttaan ja vahvuuksiaan. Itsetunnon tukeminen ja tiedostaminen oli koko ajan toimintojemme taustalla. Työskennellessämme osastolla huomasimme, että monilla lapsilla toisten kunnioittaminen ja sitä kautta yhteistyön sujuvuus vaatisi kehittämistä. Lasten erikaisuus ja taustat, sekä lisäksi se, että he ovat iässä missä tapahtuu paljon muutoksia henkisesti ja fyysisellä saralla, luovat yhteiselon haasteelliseksi. Kohdaltamme haluaisimme opinnäytetyössämme paneutua tähän ongelmakohtaan, sillä koemme tärkeäksi sen, että vaikka lapset eivät viettäisi kauan aikaa perhetukikeskuksessa, aika olisi heille mahdollisimman positiivinen kokemus.

Anonymiteetin suojelemiseksi olemme tehneet päätöksen olla mainitsematta perhetukikeskuksen tai osastojen nimiä. Myöskään lasten henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa ilmi tutkimuksessamme. Käytämme perhetukikeskuksen lisäksi toimipaikasta nimeä vastaanottokoti.

2 LASTENSUOJELU, KRIISI JA ITSETUNTO

Sirpa Taskinen kirjassaan Lastensuojelulaki (2007, 10) kirjoittaa, kuinka lastensuojelu tulee käsittää laajasti. Lastensuojelu ei myöskään kosketa ainoastaan viranomaisia. Jokainen kansalainen on velvollinen puuttumaan lasten hyvinvointiin, koska lasten hyvästä kehityksestä on riippuvainen koko yhteiskunta. Taskinen kertoo myös kirjassaan, kuinka lastensuojelulaki perustuu lapsille tarkoitettuihin, kansainvälisiin oikeuksiin. Näitä ovat muun muassa tasapainoinen ja monipuolinen kehitys, erityinen suojelu, sekä oikeus turvalliseen ja virikkeelliseen kasvuympäristöön. Lastensuojelulailla on siis tarkoituksena turvata jokaiselle lapselle nämä oikeudet. (Taskinen 2007, 10.)

Vanhemmat ovat aina saaneet tukea vanhemmuuteen ja lasten kasvattamiseen, jokaisessa yhteiskunnassa. Lasten kasvatusta ja perhe-elämä ja siihen tarvittavat taidot opitaan lähiympäristöltä. Nykyään yhteiskunta muuttuu nopeasti eikä nykyisessä maailmassa enää perinteet välttämättä riitä. Uudenlaiset tilanteet kasvattaessa lapsia eivät ole vielä muodostaneet selviä toimintamalleja vanhemmille. Niin suomalainen yhteiskunta kuin suomalainen perhekin on kokenut monenlaisia muutoksia viime aikoina. Näihin sopeutuminen vanhemmuuden suhteen vie aikaa ja vanhemmat tarvitsevat siinä tukea. (Taskinen 2007, 11-12.)

Tärkeimpänä tehtävänä lastensuojelulla on siis taata lapselle mahdollisuus turvallisiin ihmisuhteisiin sekä oikeus arvokkaaseen elämään. Lastensuojelulla on eri muotoja, jotka turvaavat lapselle mahdollisuuden olla tarpeeksi kauan lapsi ilman vanhemmilta siirtyviä kantamuksia. Nämä ovat lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimenpiteet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, kiireellisen sijoitukseen ja huostaanottoon liittyvä sijaishuolto sekä jälkihuolto. (Taskinen 2007, 12.)

Kun lapsi tarvitsee mahdollista erityistä suojelua, voi se tulla esille esimerkiksi lapsen kanssa työskentelevän aikuisen huomaamana avun tarpeena. Perhe on voinut olla myös pitkään asiakkaana toimeentulotuen piirissä. Joskus myös lapsi tai nuori voi itse hakeutua lastensuojelun avun piiriin tai kasvattaja voi kokea voimattomuuden tunnetta kasvatuksen suhteen ja näin hakea apua lastensuojelusta. Aina on myös sivullisen, esimerkiksi naapurin tai työntekijän, mahdollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen teon mahdollisuus ongelmallisessa tilanteessa. (Taskinen 2007, 30.)

2.1 Lastensuojelulaki

Lastensuojelu on lapsi- ja perhekohtaista. Tämä sisältää avohuollon tukitoimet, lastensuojelutarpeen selvityksen, lapsen kiireellisen huostaanoton ja sijoituksen sekä näitä koskevan sijaishuollon ja jälkihuollon. Kunta tarjoaa myös ehkäisevää lastensuojelua, millä turvataan ja edesautetaan lasten hyvinvointia ja kehitystä. Lastensuojelun tehtävä on tukea huoltajia tai

vanhempia kasvatuksessa, hoidossa sekä huolenpidossa. Samalla sen on myös ennaltaehkäistävä ongelmia lapsen tai perheen kanssa sekä sen on puututtava hyvissä ajoin, jos ongelmia havaitaan. Kun tarvetta lastensuojelullisiin tukitoimiin on, tulee aina ensin ottaa huomioon lapsen etu. (Sosiaaliportti, lastensuojelu 2009.)

Lastensuojelu ymmärretään Suomessa rajallisesti. Näin toteaa Mahkonen kirjassa Lastensuojelu ja laki. (Mahkonen 2007, 49.) Tämä sen takia ja siitä huolimatta, että lastensuojelulaki kohdistuu lasten kasvatuksessa huoltajien tukeen, kehittää lasten ja nuorten kasvuoloja sekä turvaa lapsen huollon kaikissa tilanteissa. Näiden kolmen päätavoitteen lisäksi lastensuojelulain saatetaan todeta sisältävän neljä muutakin kantavaa periaatetta: lapsen edun vaalimisen, perhekeskeisyyden, optimaalisuuden kaikissa toimissa ja väliintuloissa sekä lapsen fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden. (Mahkonen 2007, 49.)

Lapselle voidaan järjestää avohuollon tukitoimenpiteenä tukea vanhempansa kanssa tai hänet voidaan sijoittaa myös lyhytaikaisesti yksin. Jos lapsi sijoitetaan vanhemman kanssa, on tuen tarve arvioitava tai kuntouttavaa perhehoitoa. Huostaanoton vaihtoehtona avohuollon sijoitusta ei kuitenkaan tule käyttää. Kun sijoitusta päätetään, täytyy määritellä sijoituksen tavoitteet ja kesto arvioida. Arviointi on tehtävä viimeistään kolmen kuukauden kuluttua sijoituksen alkamisesta, jossa käydään läpi jatkamisen edellytyksen ja vaihtoehdot. Mahdollinen huostaanoton tarve on tämän yhteydessä selvitettävä. Huoltajilla säilyy kaikki huoltajan oikeudet avohuollon sijoituksen aikana ja näin he voivat muun muassa välittömästi vaatia lapsen kotiuttamista. (Taskinen 2007, 43-44.)

Kiireellinen sijoitus kulki ennen nimellä kiireellinen huostaanotto. Nyt siitä on kuitenkin luovuttu toimenpiteen luonteen selventämiseksi. Perhehoito tai laitoshuolto on paikat joihin lapsi voidaan sijoittaa kiireellisesti, jotta lapsen hoito ja huolto toteutuu. Tällöin lapsi on ”välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen tai sijaishuollon tarpeessa.” Tämän perustana saattaa olla lapsen huolenpidossa tapahtunut äkillinen puute tai uhkaava vaaratilanne. Tällaisista esimerkkeinä ovat lapsen huoltajien kyvyttömyys hoitaa lasta esimerkiksi humalatilanteen vuoksi, perheen akuutti väkivaltatilanne, lapsen pahoinpitely tai epäillään, että lapsi yritetään piilottaa tai kuljettaa pois maasta ilman lupaa. Myös lapsen oma käyttäytyminen, esimerkiksi lapsen huumeiden- tai alkoholikäyttö, rikollisuus sekä lapsen aggressiivisuus tai kiireellistä hoitoa tarvitseva itsetuhoisuus voivat johtaa kiireelliseen sijoitukseen. Lapsen kiireellinen sijoitus voi tulla kysymykseen myös jos lapsen vanhemmat eivät pysty pitämään huolta lapsesta esimerkiksi sairauden takia. (Taskinen 2007, 45.)

Kun lapsi joutuu eroon lähimmäisistään, on se aina haitallista lapselle. Jos sijoitus kuitenkin on viimeinen vaihtoehto turvaamaan lapsen huolenpito, tulee se valmistella lapsen ja perheen kanssa yhteistyössä, mikäli se on mahdollista esimerkiksi lapsen ikä huomioiden. On kuitenkin esimerkiksi ristiriitatilanteissa punnittava välittömän vaaran vakavuus suhteessa jos lapsi vietään pois ja siitä seuraava järkytys. Lapsen kehitykselle on myös haittaavaa ja vahingollista,

kun hänen hoidostaan vastaavat vaihtuvat ihmiset ja hänen asuinpaikkansa vaihtuvat usein. Näin pyritäänkin pohtimaan vaihtoehtoja avohuollossa tai lapsen huostaan ottamista. (Taskinen 2007, 46.)

2.2 Vastaanottokoti

Vastaanottokodin tarkoituksena on olla yksikkö, joka selvittää ja arvioi lapsen ja hänen perheensä elämäntilannetta kun he ovat lastensuojelun tarpeessa. Sijoitukset vastaanottokodeissa ovat pituudeltaan normaalisti maksimissaan puoli vuotta, jonka aikana tehdään ehdotus lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmasta sekä perheen kuntoutussuunnitelma. (Sosiaaliportti, vastaanottokoti.) Sijoituksen pituuteen vaikuttaa tilanne perheessä ja lapsella. Hoidon aikana saattaa myös tulla tilanteita, mistä seuraa uuden suunnitelman teko tai yhteisesti sovittujen tavoitteiden tarkistamista. On myös tilanteita, joissa jatkosijoituspaikan löytäminen vie aikaa. (Kannisto, Laitinen, Lindfors, Naapila, Taipale-Manner, Tiusanen 1997, 7.) Sijoituksen aikana tehdään myös lapsen edunmukainen ja perhettä tukeva arvio perheen tilanteesta. Sijoituksen aikana vastaanottokoti kantaa vastuun lapsen kasvun ja kehityksen tukemisesta ja pitää huolta tarvittaessa erityishoidon ja kuntoutuksen toteutumisesta. Vastaanottokodissa toimitaan yhdessä lapsen, vanhempien, perheen verkostojen ja viranomaisten kanssa. Samalla arvioidaan vanhempien kasvatus- ja hoitokykyä sekä edellytyksiä ja voimavaroja, joita vanhemmilla on, jotta turvataan lapsen edun mukainen huolenpito. Sosiaalityöntekijä kannustaa, tukee ja ohjaa vanhempia omien ongelmien tunnistamisessa ja tuen vastaanottamisessa. Samalla sijoituksen aikana vastaanottokoti käy keskustelua vanhempien kanssa siitä, millä tavoin perheen ongelmat heijastuvat lapseen ja hänen kehitykseensä. (Sosiaaliportti, vastaanottokoti.)

Vastaanottokodin muita tehtäviä on lapsen perushoito ja huolenpito, intensiivinen arviointi vanhemmuuden ja lapsen tarpeiden toteutumisesta, kriisin vastaanotto ja myötäeläminen sekä jälkihuoltotyön toteutumiseen osallistuminen. Perushoidon tärkeä osa on aikuisen ja lapsen vuorovaikutus. Vastaanottokotiin saapuva lapsi tarvitsee aitoa välittämistä ja läsnä olevaa aikuista, koska lapset ovat kotona useimmiten jääneet tätä vaille. Kriisitilanteessa oleva lapsi tarvitsee myös mahdollisuuden purkaa tunteitaan ja vastaanottokodissa annetaan tähän tilaa kuuntelemalla ja antamalla lapselle mahdollisuus jakaa kokemuksiaan. (Kannisto ym. 1997, 9.)

Sijoituksen aikana vastaanottokodissa tehdään päätös palaako lapsi kotiin vai sijoitetaanko lapsi kodin ulkopuolelle lyhyt- tai pitkäaikaisesti. Suurimpana tavoitteena vastaanottokodilla on avustaa perheitä keksimään vaihtoehtoja ja erilaisia ratkaisuja lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä ongelmissa. Tarkoituksena on löytää lapselle hänen tarpeidensa mukainen sijoitus yhdessä perheen kanssa suunnitelmallisesti. Jos vastaanottokodin sijoituksen aikana päädytään kodin ulkopuoliseen sijoitukseen, etsitään lapselle sijaishuoltopaikka joko lasten-

suojelulaitoksessa, perhekodissa tai muualla, mikä vastaa lapsen tarpeita. (Sosiaaliportti, vastaanottokoti.)

Vastaanottokodissa pyritään luomaan arjesta mahdollisimman normaalia ja rutiinien mukaista. Perushoito on myös olennainen osa arkirutiineja ja tämä korostuu etenkin pienten lasten kohdalla. Perustehtäviin kuuluu myös arvioinnin tekeminen, jotta lapsen hoidosta tulee turvallista ja tarpeiden mukaista. Myös lapsen ja hänen läheisten kanssa tarvittaessa tehtävä kriisiytyö kuuluu olennaisesti vastaanottokodin tehtäviin. (Sosiaaliportti, vastaanottokoti.)

Koko hoitojakson ajan tehdään arviointia, mikä sisältää perheen ja lapsen tilanteen tarkistamisen sekä tavoitteiden asettamisen. Arviointi tapahtuu havainnoimalla lasta kaikissa arjen tilanteissa sekä keskusteluissa niin vanhempien kuin lapsenkin kanssa. Keskusteluissa ja havainnoinnissa käydään läpi asioita lapseen liittyen esimerkiksi terveydestä, mielialasta, vuorokausirytmistä, oppimisesta, ryhmätilanteisiin osallistumisesta sekä vuorovaikutuksesta perheen, sisarusten ja ystävien kanssa. (Kannisto ym. 1997, 9.)

Kun lastensuojelun ja arvioinnin prosessi aloitetaan, vastaanottokodissa on selvitettävä miksi lapsen kasvu ja kehitys on vaarantunut ja pystyvätkö lapsen vanhemmat ottamaan vastuun lapsesta. On otettava myös selvää voivatko vanhemmat tarjota lapselle riittävän vanhemmuuden ja kasvuympäristön, jotta se on mahdollisimman turvallinen. Lapsi tarvitsee myös ikätasoon riittävän hyvän hoidon ja huolenpidon. Vastaanottokodin on myös arvioitava ovatko vanhemmat valmiita avun vastaanottamiseen ja ymmärtävätkö he miksi he ottavat sitä apua vastaan, mitä heille tarjotaan. Lapsen yksilölliset tarpeet arvioidaan myös vastaanottokodissa. Arviointi sisältää lapsen yleistä hyvinvointia, lapsen toimintaa ja tarvittaessa konsultoidaan tarvittavia viranomaisia. Lapselle tarjotaan joka tilanteessa mahdollisuus jutella hoitohenkilökunnan kanssa kaikissa häneen liittyvissä asioissa. Lapsen perhe saa myös paljon tukea omaan tilanteeseensa ja tukea vanhemmuuteen. Vastaanottokodissa tehdään perhetyötä sekä tuetaan vanhemmuutta arjessa usein hyvinkin tarkasti. Vanhempia tuetaan ja motivoidaan hakeutumaan hoitoon sekä tuetaan yhteydenpitoon sijoituksen aikana. (Sosiaaliportti, vastaanottokoti.)

2.3 Toimintaympäristö

Lastensuojelulla tarkoitetaan kunnassa asuvien lasten ongelmien ennaltaehkäisyä tai ongelmien vaikeutumista. Nämä palvelut ja toiminnot vaikuttavat lasten kasvuoloihin ja niillä tarvittaessa kuntoutetaan ja tuetaan lasta ja hänen perhettään. ”Lapsen huostaanottoon ja sijaishuoltoon turvaudutaan, jos kodin olosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen uhkaavat vaarantaa vakavasti lapsen terveyttä tai kehitystä, eivätkä avohuollon toimenpiteet riitä tai ei ole mahdollisia ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.” (Perhetukikeskuksen esite, 2009.) Suurimmassa osassa tapauksia vastaanottokotisijoituksissa syinä ovat joko toisen

tai molempien vanhempien päihteidenkäyttö, ongelmat mielenterveydessä, vuorovaikutusongelmat tai pitkittyneet kriisitilanteet (Kannisto ym. 1997, 8).

Perhetukikeskukseen, jolle teimme opinnäytetyömme, kuuluvat vastaanotto- ja perhekuntoutusosastot sekä perhekoti. Perhetukikeskuksen osaston työntekijät voivat jo ennen sijoitusta osallistua tilanearviointiin. Osastoille tullaan sosiaaliviraston perhekeskusten sosiaalityöntekijöiden tai sosiaalipäivystyksen sosiaalityöntekijöiden ohjaamina. (Perhetukikeskuksen esite, 2009.) Vastaanottokotiin sijoitetaan lapsia ympärivuorokautisesti. On myös tilanteita, jolloin vastaanottokoti tarjoaa asiakkaalle palvelua jo ennen kun lapsi tulee vastaanottokotiin. Perheen ja avohuollon sosiaalityöntekijän kanssa yhdessä saatetaan tavata ja voidaan myös yhteisesti päätyä hoitojaksoon vastaanottokodissa. Tällöin perhe saa myös tutustua vastaanottokotiin etukäteen. (Kannisto ym. 1997, 8.)

Vanhempien suostumuksella lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimenpiteenä tai sosiaalityöntekijöiden päätöksellä kiireellisenä sijoituksena. Lapsen tullessa sijoitukseen, on taustalla yleensä aina vakava kriisi. Kriisi- ja vastaanottotyö onkin osastojen päätehtävä. Sijoituksen aikana arvioidaan tarvetta sijaishoidolle tai lastenkodille, tai lapsen mahdollista kotiinpaluuta. Lastensuojelulliset arviointimenetelmät ovat vastaanottokodin työmenetelmiä, joissa tuetaan lasta yksilönä sekä tuetaan lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta. Tällä vastaanottokodilla on kaksi osastoa, joissa molemmissa on paikka kuudelle lapselle. Osastot ovat tarkoitettu alle 12-vuotiaille lapsille lyhytaikaiseksi turvapaikaksi. (Perhetukikeskuksen esite, 2009.)

Kodinomaisuus ja turvallinen päivärytmi ovat vastaanottokodin perustehtäviä arjessa. Osastolta käsin he käyvät omassa koulussaan tai vastaavasti päivähoidossa. Omaisten, koulun ja harrastuksien säilyttämistä tuetaan lapsen omassa verkostossa. (Perhetukikeskuksen esite, 2009.) Omahoitaja osallistuu perhe- ja verkostoneuvotteluihin sekä muihin tapaamisiin (Kannisto ym. 1997, 8). Osastoilla on aina aikuinen läsnä ja lasta varten. Tukemiseen ja arviointiin osallistuvat erityistyöntekijä ja psykologi. Myös vanhempien ja muiden läheisten toivotaan osallistuvan lapsen hoitoon ja olemaan läsnä vastaanottokodin arjessa. (Perhetukikeskuksen esite, 2009.)

2.4 Lapsen kriisi

”Kriisi tarkoittaa ratkaisua, käännteentekevää muutosta, vaarallista taitekohtaa tai mahdollisuutta.” Kriisiin voi ajautua esimerkiksi jonkin uhan tai menetyksen seurauksena. Myös vaikeudet voivat aiheuttaa kriisin puhkeamista. Kriisiä voi aiheuttaa tasapainomallin mukaan tasapainottavien tekijöiden puute, esimerkiksi tuen saanti tai ratkaisukeinot. (Poijula 2007, 28-29.)

Kriiseistä traumaattinen kriisi kuvaa mielestämme parhaiten sitä kriisiä mitä vastaanottokodin lapset mahdollisesti kokevat. Lapsi on ennen vastaanottokotiin saapumistaan joutunut kokemaan kriisiä, joko omaansa tai perheen, tai joutunut uhriksi yhtäkkiseen traumaattiseen kokemukseen (Kannisto ym. 1997, 17). Traumaattinen kriisi on tilanne, joka laukeaa ennakoimatta yhtäkkisesti ja ylittää lapsen selviytymiskeinot. Kriisiä ohjaa usein ulkopuolinen tapahtuma, esimerkiksi väkivallanteko. Tähän kriisiin kuuluu neljä eri vaihetta. Sökkivaihe ja reaktiovaihe ovat kriisin usein päällekkäisiä akuutteja vaiheita. Todellisuutta ei tässä vaiheessa omaksuta tai sitä ei koeta muokattavaksi, joten se pidetään helposti loitolla. Mieli saattaa olla kaaoksessa vaikka ulospäin ei siltä näyttäisikään. Lapsilla tämä vaihe voi näkyä siten, että hän joko lamaantuu, ei näytä mitään merkkejä tai päinvastoin näyttää voimakkaan reaktion. Usein viimeistään vuorokaudessa tämä vaihe meneekin ohi. Sökkivaiheen jälkeinen reaktiovaihe näyttäytyy usein mieleen tulevina unina ja muistoina. Tämä vaihe kestää viikkoja ja vaatii kohtaamaan todellisuuden. Tässä vaiheessa myös puolustusmekanismit käynnistyvät ja tapahtuneen kieltäminen on yksi näistä mekanismeista. Sureminen on tärkeä osa sökkivaihetta. Lapsi toistaa usein kysymystä ”miksi” ja koettaa sillä tavoin hahmottaa tilannetta. Reaktiovaihetta seuraa läpityöskentely. Tämä vaihe voi kestää vuodenkin ja siinä trauman kokenut alkaa nähdä tulevaisuuteensa. Mikäli näin ei tapahdu, voi olla syytä ottaa yhteyttä ammattiapuun ja kartoittaa sen tarve. Viimeisessä traumaattisen kriisin vaiheessa, integraatiossa, on pettymyksistä selvitty ja myös säröytynyt itsetunto on tasapainottunut. Tämä vaihe on jatkuva. Trauman seurauksena voi olla kuitenkin jonkinlaisen psyykkisen häiriön kehittyminen, mikäli lapsi ei ole pystynyt läpikäymään sitä. Lapsella kriisistä on kyse silloin, kun ongelmat ovat liian vaikeita jotta niitä kestäisi. (Pojjula 2007, 32-36.)

Perhetukikeskuksen asiakastyö painottuu lapseen, joka sinne tulee. Kun puhutaan koko perheen olevan asiakkaana, niin vanhempien ja verkoston kanssa tehtävä työ määräytyy sen mukaan, mitkä ovat lapsen tarpeet. Myös kriisityö tehdään lapseen keskittyen ja vanhemmuutta tarkastellessa on lapsen etu päällimmäisenä. Lapsen kriisi pitää sisällään joko lapsen sisäiset tai ulkoiset asiat. Sisäisiin asioihin kuuluu mieli ja tunnealue, ulkoihin käyttäytyminen ja olosuhteet. Vastaanottokodissa kuljetaan tunnetasolla, jossa oleellisena näkökulmana on lapsi tunnetasonsa tarpeiden kanssa. Kriisityöllä vastaanottokodissa tarkoitetaan lapsen kuulemistä, tunteiden vastaanottamista, lapsen kanssa puuhailemista ja läsnäoloa ja lapsen tilanteeseen eläytymistä. Jos tämän jälkeen on tarpeellista, voidaan lapsi ohjata vastaanottokodin ulkopuolelle kriisihoitoon. (Kannisto ym. 1997, 16.)

Lapsilla on monenlaiset taustat ja tilanteet tulleessaan vastaanottokotiin. Jollakin on takana fyysisen väkivallan kohteeksi joutumista tai lapsi on joutunut tällaista näkemään. Myös moni lapsi on kokenut laiminlyöntiä välittämisessä ja perustarpeet ovat jääneet vanhemmilta hoitamatta. Voi myös sanoa, että jokainen vastaanottokotiin tullut lapsi on kokenut henkistä väkivaltaa kotonaan eivätkä vanhemmat ole pystyneet asettumaan lapsen tilaan ajattelemalla lapsen tarpeita. Vastaanottokodissa on myös lapsia, jotka ovat joutuneet kokemaan kaikki

hyväksikäytön muodot, eli seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi joutuneita lapsia. (Kannisto ym. 1997, 18-19.)

Lapsen tunteet ovat vastaanottokotiin tullessa sekaisin ja henkilökunnan tehtävä on rauhoittaa lasta. Pelko on useimman lapsen päällimmäinen tunne, koska lapsi on hädissään vanhemmista erottamisen takia. Lapsi on voinut kokea pelkoa jo kotona esimerkiksi vanhempien päihteidenkäytön vuoksi. Syyllisyys, avuttomuus sekä kiukku ja viha ovat myös kaikki tunteita, joita lapsi voi sijoituksen aikana käydä läpi. Syyllisyyttä lapsi voi tuntea kokiessaan aiheuttaneensa esimerkiksi vanhempiensa riidan tai perheensä hajoamisen. Avuttomuus lapsissa näkyy kehityksessä, koska lapset ovat saattaneet joutua huolehtimaan asioista, jotka kuuluisivat vanhemmille. Lapsilla ei ole tähän valmiuksia ja se herättää avuttomuuden ja huolen tunteita. Kiukku ja viha ovat lapsella niitä tavallisimpia tunteita vastaanottokotiin saapuessa. Vihaa he voivat tuntea siitä, etteivät voi asua vanhempiensa kanssa eivätkä voi tehdä normaaleja asioita, kuten leikkiä tuttujen ystävien kanssa ja harrastaa harrastuksia. Häpeä ja suru ovat myös päällimmäisinä tunteista, joita lapsi kokee, kun he tahtomattaan joutuvat vastaanottokotiin. Lapset ovat hyvinkin uskollisia omille vanhemmilleen ja kaikki tämä tunteiden sekamelska saa aikaan ristiriitaisia tunteita. Surun tunne on lapsilla vaikea havaita, sillä se on muiden tunteiden taakse torjuttu. Nämä kaikki tunteet mielletään negatiivisina ja raskaina, mutta samalla lapsi voikin tuntea helpotuksen ja toivon tunteita. Lapsi kokee, että ongelmiin yritetään puuttua ja hänen perheensä tilanne otetaan vakavasti. (Kannisto ym. 1997, 19-20.)

Perheen tilanne aiheuttaa voimakkaita tunteita lapsessa. Turvallinen riippuvuussuhde omaan vanhempansa on jäänyt lapselta kokematta ja usein lapsi on vastaanottokotiin tullessa omaa hoitajaansa kohtaan takertuvainen. Turvallisuudentunnetta lapsi kokee aikuisen kanssa kahdestaan parhaiten. Lapsiryhmässä lapsi kokee jäävänsä vaille huomiota ja turvattomuuden tunne kasvaa ja aikuisen huomion saadakseen, lapsen mahdollinen häiriökäyttäytyminen tulee ryhmätilanteissa esille. Tällä tavalla lapsi saa huomion itseensä. Lapsen kokemat suuret tunteet saavat lapsissa esiin alhaista omanarvontunnetta ja lapsilla on vaikea uskoa itseensä tai tulevaisuuteensa. Kriisin aiheuttama turvattomuuden tunne ja lapsen tuntema hätä saattavat osassa vastaanottokodin lapsista näkyä ulospäin aggressiivisuutena ja hyökkäävänä käyttäytymisellä. Vaikeudet ryhmään sopeutumisessa ja sovittujen sääntöjen noudattamatta jättäminen ovat myös merkkejä kriisistä. (Kannisto ym. 1997, 20.)

2.5 Lapsen itsetunto

Ihmisellä on hyvä itsetunto, kun positiiviset ominaisuudet voittavat negatiiviset määrällisesti ihmisen minäkäsityksessä. Minäkuva tällöin on kuitenkin realistinen ja yksilö tietää hyvien ominaisuuksien lisäksi myös huonot puolensa, eikä tämä heikennä hänen itseluottamustaan. Se ei myöskään tarkoita huonojen puolten hyväksymistä niin, että sillä puolustettaisiin huonoa

käytöstä. Huonoista puolista pyritään pääsemään eroon samalla kun ollaan rehellisiä huononkin puolien suhteen. (Keltinkangas-Järvinen 1998, 17.)

Itsetuntoon sisältyy itsevarmuus ja itsearvostus sekä oman elämän arvostus. Ihminen näkee oman elämänsä arvokkaana ja ymmärtää olevansa tärkeä ja ainutkertainen. Itsevarmuuden omaavalla ihmisellä on kyky havaita, kuinka paljon hän uskoo ratkaisuilleen vaikuttaa elämäänsä sekä uskaltaa asettaa itselleen korkeitakin tavoitteita. Itsetunto sisältää myös kyvyn arvostaa muita ihmisiä. Hyvän itsetunnon omistava ihminen osaa nähdä toisten ihmisten osaamisen ja arvostaa tätä eikä koe sitä uhkana. (Keltinkangas-Järvinen, 1998, 18-20.) Laine (2005, 24-27) määrittelee kirjassaan itsetunto-käsitteen niin, että se muotoutuu sen mukaan, millaisena ihminen kokee oman arvonsa ja merkityksensä sekä miten hän tuntee ja tiedostaa itsensä. Hyvä ja terve itsetunto tarkoittaa sitä, että ihminen havaitsee olemassaolonsa tunteen ja hyväksyen omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Tärkeimpänä prosessina itsetunnossa Laine näkee itsensä arvostamisen ja siihen, että on tyytyväinen omaan itseensä. (Laine 2005, 24-27.)

Lastensuojelun väliintulo on aina kova paikka lapselle ja koko perheelle. Väliavaara (2004, 61) nostaa esille lapsen kokemat tunteet. Tavalla tai toisella lapsi on tullut loukatuksi, on hän sitten lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteiden piirissä oleva, huostaan otettu tai kodin ulkopuolelle sijoitettu muulla tavoin. (Väliavaara 2004, 61.) Lapsi voi kokea olonsa loukkaantuneen lisäksi varsin pelokkaaksi, vihaiseksi ja pettyneeksi. Lapsi voi kokea olonsa jopa helpottuneeksi. Tällaiset tunteet vaikuttavat väkisininkin ihmisen itsetuntoon ja minäkäsitykseen. Heikkisen, Levamon, Parviaisen ja Savolaisen teoksessa (2007, 26) aito ja kypsä itseluottamus on yksi osatekijä, jonka avulla arjesta ja siihen kuuluvista vastoinkäymisistä, stressistä ja riskeistä on mahdollista selviytyä. On tärkeää, että itsetunnon ja minäkäsityksen kolhut lapsella paikataan ja että lapsi pääsee rakentamaan näitä vakaalle pohjalle tulevaisuuden kannalta. Heikkinen ja muut (2007, 199) kirjoittavat myös, kuinka suurin osa lastensuojelun piirissä olevista lapsista ei omista selvää ja vahvaa käsitystä itsensä ja elämänsä arvokkuudesta. (Heikkinen, Levamo, Parviainen, Savolainen, Savolainen 2007, 26, 199.)

Monenlaiset ryhmät ja yhteisöt ovat äärimmäisen tärkeitä tukijoita lasten ja nuorten itsetunnossa. Monilta lapsilta on hyväksyntä ja positiivisen palautteen saaminen jäänyt kotona, niin sitä haetaan epäsosiaalisista teoista. Kun lapsi ja nuori kuuluu erilaisiin yhteisöihin, on sillä suuri merkitys persoonallisuuden ja identiteetin muodostukselle. (Hämäläinen 2001, 63.) Olennaisia asioita kehitykselle ovat hyväksytyksi tuleminen, osallistuminen, vaikuttaminen sekä johonkin kuuluminen ja liittyminen. Ottaessaan osaa ryhmän toimintaan ja olemalla tekemisissä muiden ihmisten kanssa ja vastatessaan näiden odotuksiin, joutuu lapsi suhteuttamaan itseään toisiin ja ympäristöön. Tietoisuus omasta itsestä ja ympäröivästä maailmasta ja näiden suhteesta lisääntyy tällaisessa suhteuttamisessa. Ajautuessaan osallisuuden ulkopuolelle lapsi putoaa niin sanottuun ”sosiaaliseen tyhjiöön”. Näin hän ei voi saada itselleen palautetta, vaan hänen täytyy hakea huomiota hurjemmilla konsteilla. (Jauhiainen & Eskola

1994, 15-16.) Tästä syystä mielestämme ryhmämuotoisen toiminnan olisi tärkeää tarjota ennen kaikkea positiivisia kokemuksia, sillä koemme tärkeäksi yhteisen toiminnan ja sitä kautta kuulumisen porukkaan, mikä onkin mielestämme ryhmän tarkoitus. Kuten Keltinkangas-Järvinenkin kirjassaan (1998, 59-60) toteaa, itsetuntoa kehittääkseen lapsi tarvitsee kuulumista johonkin. Muutoin voi vertaisryhmän antama sosiaalinen hyväksyntä jäädä kokonaan saamatta lapselta. Erityisesti murrosikäisten itsetunnon kehitykselle on tärkeää kavereiden muodostama taustaryhmä. Kun lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään ja hän tuntee ryhmän arvostuksen, vaikuttavat nämä siihen, kuinka lapsi kokee itsensä. (Keltinkangas-Järvinen 1998, 59-60.)

Itsetunnon määritelmiä ovat myös riippumattomuus toisista ihmisistä ja mielipiteistä. Vahvan itsetunnon omaava uskaltaa tehdä itsenäisiä päätöksiä välittämättä eriävistä mielipiteistä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita toisen ihmisen loukkaamista, vaan rohkeutta elää omaa ja itsenäistä elämää. Vaikka kaikki tämä kuuluu itsetuntoon, ei itsepäisyys kuulu, sillä se tarkoittaa epävarmuutta ja uhan kokemista. Itsetunto tunnetaan joustavuutena ja arvostuksena. Tämän lisäksi itsetunnon sisälle kuuluu epäonnistumisten ja pettymysten sietäminen niin, etteivät ne vahingoita itsetuntoa. Vaikka ihminen tekee välillä huonoja valintoja, ei se tarkoita, että ihminen on huono. Jokainen meistä tekee virheitä ja hyvään itsetuntoon kuuluu, ettei se johda itsesyytökseen vaan se koetaan oppimisena ja kehittymisenä. (Keltinkangas-Järvinen 1998, 20-23.)

Itsetunto on sidoksissa myös ihmisen sosiaalisiin taitoihin sekä taitoihin tulla toisten ihmisten kanssa toimeen. Hyvä itsetunto helpottaa sosiaalista kanssakäymistä ja hyvän itsetunnon omaavan ihmisen kanssa voi olla helpompaa tulla toimeen, vaikkei se olekaan tae siitä. Tällainen ihminen on joustava eikä hän pelkää myöntää olevansa väärässä. Hän myös osaa ottaa muut ihmiset huomioon ja hänellä on hyvä pohja sosiaalisille taidoille ja empatialle ja näiden taitojen oppimiselle on paremmat edellytykset. Heikko itsetunto saattaa myös altistaa aggressiiviselle käytökselle ja tällainen ihminen voi helposti kokea huonommuudentunnetta. Sosiaalisessa kanssakäymisessä heikon itsetunnon vaikutukset ovatkin suuremmat kuin hyvän itsetunnon positiiviset vaikutukset. (Keltinkangas-Järvinen 1998, 36-37.)

Itsetunnon mittaamisessa vaikeutena on, ettei itsetunto ole lainkaan konkreettista, vaan se on tunne joka on ihmisessä. Näin myös sen ainoa mahdollinen mittaustapa on itsearviointi. (Keltinkangas-Järvinen 1998, 71-73.) Lapset, joille toimintaa järjestimme, olivat sen verran nuoria, ettei mielestämme ollut muuta vaihtoehtoa kuin havainnoida lapsia. Näin itse ohjaajina arvioimme, miten jokaisessa lapsessa näkyi itsetunto. Tämä oli myös yksi syy, miksemme voineet valita itsetuntoa ja sen kehittämistä tavoitteeksemme.

3 RYHMÄ JA SEN OHJAAMINEN

Opinnäytetyössämme ryhmä koostui noin kuudesta lapsesta, jotka olivat ryhmään valittu sen perusteella, että he olivat osastolla, jonne opinnäytetyömme teimme. Lapsille osallistuminen oli tietenkin vapaa-ehtoista mutta suotavaa, sillä ilman heidän osallistumistaan emme olisi pystyneet toimintaamme tekemään.

Ryhmä syntyy silloin, kun jonkin suuruinen joukko ihmisiä tapaa järjestetyn toiminnan parissa (Wehner Godée 1995, 20). Ryhmämme oli avoin ryhmä, sillä ryhmään voi tulla kesken toiminnan uusia lapsia sekä myös poistua jo mukana olleita lapsia (Sosiaaliportti, nuorten ryhmätöiminta). Ainoa kriteeri mukana ololle oli se, että lapset olivat jommastakummasta perhetukikeskuksen osastosta. Ulkopuolisia lapsia ei ryhmään voinut tulla, sillä tarkoitus oli tehdä toimintaa vastaanottokotilapsille. Positiivisia puolia avoimessa ryhmässä oli se, että tiesimme jo etukäteen, että vastaanottokodin ollessa kyseessä voimme varautua siihen että lapset vaihtuvat ja siten varautua siihen ennalta (Lindqvist, Kopakkala, Nieminen, Sura, Tuomisto, Santasalo, Eklund, Janhunen, Tervämäki, Tarkiainen, Salomäki, Partanen-Hertell 2005, 96). Negatiivisena puolena voinee pitää sitä, että on lähes mahdotonta jatkaa samaa teemaa tai käsitellä syvällisiä asioita mikäli ryhmä muuttuu miltei jokaisella kerralla (Lindqvist ym. 2005, 96). Näitä asioita meidän oli pohdittava tarkasti toimintaa suunnitellessamme, sillä emme halunneet, että kukaan lapsista olisi tuntenut itseään ulkopuoliseksi. Näin olisi voinut tapahtua, mikäli toimintakerralla olisi jatkettu edelliskerran keskenjäänyttä teemaa. Jos mukana olisikin ollut lapsi, joka ei edelliskerralla ollut mukana, olisi hän saattanut tuntea olonsa ulkopuoliseksi.

Se, että pyritään vahvistamaan lapsen itsetuntoa, edellyttää turvallista ilmapiiriä, jossa lapsi voi olla oma itsensä ilman pelkoa nöyryytyksestä, pilkasta, hylkäämisestä tai vähättelystä. Hyväksyvällä ilmapiirillä ja olosuhteilla saadaan helpommin tuloksia aikaan. (Aho 1996, 48.) Yksi lapsen palkitsevimista tilanteista on se, kun on saanut kavereiden hyväksynnän (Poijula 2007, 154). Opinnäytetyössämme ryhmätöytäitojen vahvistaminen on ryhmässä tapahtuva asia ja kokemuksiemme mukaan ryhmän täytyy olla turvallinen ennen kuin uskaltaa antaa itseltään irti enemmän. Olemme itse kokeneet ollessamme mukana ryhmän toiminnassa ja kokemuksellisessa oppimisessa, että heittäytyminen mukaan toimintaan vaatii sitä, että kokee ryhmänsä luottamuksellisena sekä sitä, että ryhmän sisäiset välit ovat kunnossa. Emme näiden kuuden toimintakerran aikana kokeneet realistisena, että ryhmä olisi tiivistynyt täysin luottamukselliseksi, sillä toimintamme oli kuitenkin niin lyhytaikaista. Kuitenkin se, että ryhmä pystyy toimimaan keskenään ja jokaisen yksilön ryhmässä toimimisen taidot vahvistuvat, oli meille tärkeintä toiminnassamme. Pyrimme myös turvallisuuden tuomiseen ryhmään.

3.1 Turvallinen ryhmä

Turvallisuus tarkoittaa tietoisuutta tulla hyväksytyksi sekä siinä on mahdollisimman vähän uhkaavia tekijöitä, jotka voisivat synnyttää pelkoa, syyllisyyttä, häpeää ja arvottomuuden tunnetta (Aalto 2002, 8). Turvallisessa ryhmässä tarvitaan luottamusta. Tämä tarkoittaa samalla uskallusta ottaa riskejä ja näin olla avoin toisten edessä. Molemminpuolinen luottamus herättää ihmisissä turvallisuudentunnetta. Kun on hyväksyntää, on myös luottamusta. Ryhmän hyvän toiminnan edellytys on myös tuen antaminen. Kun tämä on kohdallaan, kasvavat luottamus ja turvallisuus. Tuen antaminen tarkoittaa sitä, että näytämme toiselle luottamusta hänen kykyihinsä ja kykyihin onnistua. Turvallisuuden takaajana on myös ryhmään sitoutuminen. Sitoutuminen tarkoittaa, että on halukas yhteistyöhön ja näin samalla luottamus ja turvallisuus lisääntyvät. (Aalto 2002, 6.)

Lasten kanssa toimiessa turvallinen ryhmä on tärkein väline. Lapsi, joka on turvaton, pelkäävä ja häiritsevästi käyttäytyvä, saa suojakerroksen tulevaisuutta varten, kun hän pääsee turvalliseen ryhmään. Samalla tuetaan lapsen tunneällyn kehittymistä, vuorovaikutustaitoja ja muita elämiseen tarvittavia taitoja. Turvallista ryhmää kuvataan sellaisena, jossa voi olla oma itsensä hyvine ja huonoine puolineen. Kun ryhmä on erittäin turvallinen, voi siinä kokea syvää välittämistä, arvostusta ja hyväksyntää. Tällaisessa ryhmässä kasvaa ja vahvistuu itsetunto ja sen tärkeimpänä piirteenä nähdään omaksi itseksi tulemisen eli kykyä tunnistaa itsensä sekä hyväksyä ja ilmaista itseään mahdollisimman rehellisesti. (Aalto 2002, 5-14.)

3.2 Ryhmän ohjaaminen

On paljon erilaisia seikkoja, mitä tulee ottaa huomioon lähdeittäessä toteuttamaan ryhmätointa. Näin toiminnan mahdollisuudet onnistua ovat mahdollisimman hyvät. Olemme lukee neet ja myös itse huomanneet, ettei ryhmänohjaajaksi synnytä vaan se tarvitsee harjoittelusta eli ainoa keino hyväksi ryhmänohjaajaksi tulemiselle on ohjata erilaisia ryhmiä. Ryhmänohjaus voi joskus jopa pelottaa, mutta ohjaajan tulee vain löytää oma tapansa toimia ja luottaa itseensä. Ohjaaja ei ole kaikkietävä ja on hyvä tiedostaa omat voimavarat ja päästää irti täydellisyydentavoittelusta. Ohjaaja saa olla ja tuleekin olla oma itsensä. (Pietiläinen 1996, 15.)

Kaukkilan kirjan Ryhmästä enemmän (2007, 63-72) mukaan tärkeimpiä ryhmänohjaajan tehtäviä ovat ajan ja tilan mahdollistaminen ryhmätointinnalle. Lisäksi turvallisuuden ja luottamuksen luominen, erilaisten tunteiden ja epävarmuuden hyväksyminen, pulmatilanteiden käsitteleminen sekä toiminnan ja keskusteluiden ohjaaminen ja niihin rohkaiseminen ovat keskeisiä tehtäviä ohjaajalle. (Kaukkila 2007, 63-72.) Etukäteissuunnittelun tärkeys on käynyt ilmi meille jo monessa aikaisemmissa projekteissa, joissa olemme olleet ohjaajina. Kun se on kunnos-

sa, mahdollistaa se toiminnan onnistumisen. Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Muuten toiminta voi helposti levitä ja tästä kärsii sekä ohjaaja että ohjattavat.

Ryhmän ohjaaminen tapahtuu omalla persoonallisuudellaan. Siksi ei ole yhtä ja ainoaa tapaa olla hyvä ryhmänohjaaja. Kaikilla meillä ovat sekä heikkoudet että vahvuudet, joilla rakennamme oman tapamme toimia. Vaikka ryhmänohjaaja saakin olla oma itsensä, on tähän tehtävään olemassa helpottavia ominaisuuksia. Ominaisuudet ilmenevät jokaisessa teossa niin käytännössä kuin sanoissa ja teoissa. Näitä ryhmänohjaajan on hyvä tunnistaa ja kehittää. Kaukkila ja Lehtonen kirjassaan *Ryhmästä enemmän* (2007, 58-61) luettelevat tällaisiksi ominaisuuksiksi luotettavuuden ja oikeudenmukaisuuden. Luotettavuuden he mainitsevat, koska ohjaajan on tärkeää luottaa ryhmään ja sen kykyihin. Oikeudenmukaisuus tulee esille hyvänä käytöksenä sekä myös hyväksymisenä ja yksityisyyden kunnioittamisena. Ohjaajan tulee antaa ryhmänjäsenille myös oikeuden olla hiljaa, kun ohjattava näin haluaa. Luovuus, innostavuus, huumorintaju sekä rehellisyys ovat myös ominaisuuksia, joita hyvä ryhmänohjaaja tarvitsee. Ryhmänohjaajan tulee myös pysyä perustehtävässä sekä huolehtia ryhmän rakenteista. Ryhmän tulee antaa itse ratkoa ongelmat ohjaajan avustuksella. (Kaukkila&Lehtonen 2007, 58-61.)

Ohjaamistilanteessa ohjaajan oma vireystaso ja motivoituneisuus ovat tärkeä osa toiminnan onnistumista. Ohjaamistilanteet vaativat niin ryhmäläisiltä kuin ohjaajaltakin täyttä paneutumista toimintaan. Myöskään henkilökohtaiset mahdolliset ongelmat eivät saisi näkyä ohjaamistilanteissa, vaikka tällaiset asiat voivat heijastua ryhmään tahtomattaankin. Ryhmän ohjaaminen ryhmästä riippuen voi olla stressaavaa ja haastavaa. On tärkeää, että ohjaajalla on jokin kanava, jossa purkaa ohjaamisessa heränneitä ajatuksia. (Niemistö 1998, 76.) Itse koimme tärkeäksi ohjausparin olemassaolon, sillä pystyimme puhumaan toisillemme ja käymään läpi ohjauksessa heränneet ajatukset avoimesti ja heti toiminnan jälkeen. Kun eteen tuli hankaliakin tilanteita, koimme toisemme läsnäolon todella arvokkaaksi.

Lapsi, joka on sijoitettu kodin ulkopuolelle joko lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä, huostaan otettuna tai muutoin sijoitettu, on altistunut useimmiten traumaattisille ja lasta haavoittaville kokemuksille. Lapsi on myös erossa perheestään ja lähimmäisistään. Sijoituksen taustalla olevat asiat ylittävät lapsen ymmärryksen eikä hän pysty niitä hallitsemaan. Kokemukset liittyvät yleensä perheväkivaltaan, mielenterveysongelmiin, päihderiippuvuuteen, heitteillejättöön tai hyväksikäyttöön. Kuten monista tutkimuksista käy ilmi, on parasta lapselle, jos hänellä olisi kiintymyssuhde, joka on turvallinen. Myös jatkuvuus ja pysyvyys ja hoivaava ympäristö antavat lapselle korjaavan kokemuksen lapselle. (Välivaara 2004, 13-14.) Kuten esimerkiksi meille sijaisena toimiessa on käynyt ilmi, lasten tarpeet ovat haastavia, johtuen juuri lasten taustoista ja heitä kohdanneista kriiseistä.

Ympäristössä, mikä on ollut lapselle haavoittava, voivat lapsen kehityksen osa-alueet olla eri tasoilla kuin iän olettaisi. Elämässä koetut vaikeat asiat jättävät ihmisen tunne-elämään jäl-

kensä ja vaikeuksia sijoitetuilla lapsilla on usein tunne-elämän ja moraalien kehityksen alueilla. Lapsi saattaa käyttäytyä joissain tilanteissa hyvin aikuismaisesti, kun taas joissain tilanteissa taantuu taidoissaan. Lapsi hakee tällaisella käyttäytymisellä turvaa, missä hän kokee olonsa turvalliseksi ja hyväksi. Tällainen käyttäytyminen voi hämmentää muita lapsia ja aikuisia. (Välivaara 2004, 15.)

Me näemme parityöskentelyn tärkeimpänä etuna toisilta oppimisen ja ryhmässä jakamisen. Koulussa opiskellessamme toiminnallisia menetelmiä, olemme huomanneet, että toisten kanssa työskennellessä saa uusia näkökulmia muiden ajatuksista ja ideoista. Osallistuminen ja ajatusten jakaminen herättää parityöskentelyssä uusia ajatuksia ja saa oivaltamaan asioita, joita ei itse välttämättä tule ajatelleeksi. Tällä tavoin luovuus pääsee kukoistamaan kun meidän ohjaajien ajatukset pistetään yhteen. Ja jotta ryhmä toimisi parhaalla mahdollisella tavalla, on tärkeä luoda ryhmälle yhteiset säännöt sekä tavoitteet ja ottaa jokainen ryhmänjäsen tasapuolisesti huomioon.

3.3 Toiminnalliset menetelmät

Toiminnallisiin menetelmiin paneutuminen on meille ollut koulussa hyvin opettavaista mutta myös henkisesti hyvin vaativaa. Tunneimme kuitenkin, että olemme kehittyneet ohjaajina toiminnallisten menetelmien opiskelun lomassa ja sen vuoksi tuntui hyvältä lähteä tekemään opinnäytetyötä toiminnallisena. Olemme opiskelleet kuvataidetta, draamaa, liikuntaa, musiikkia ja tanssia, niistä kuvataide ja liikunta osoittautuivat meille tutuimmiksi ja sellaisiksi menetelmiksi joita haluamme tuoda näkyväksi työkentällemme.

On todettu ihmisten oppivan paremmin toiminnallisten menetelmien kautta, sillä ollessamme toiminnallisia ja sitä kautta aktiivisia, tuotamme itsellemme elämyksiä, jotka vaikuttavat aistiemme kautta tunne-elämäämme, asenteisiimme ja käyttäytymiseemme. Toiminnallisia menetelmiä tarvitaan ensisijaisesti silloin, kun opetellaan asioita jotka liittyvät elämäntaitoihin, sillä niitä ihminen oppii parhaiten itse tekemällä. (Aalto 2000, 149.) Opinnäytetyössämme käsiteltävät asiat liittyvät kaikki olennaisesti elämisen taitoihin; vuorovaikutus, oman rohkeuden esiintuominen, ryhmässä työskentely ja omaan minäkuvaan ja itsetuntoon liittyvät asiat. Näitä asioita ei mielestämme voi oppia teoriassa, niitä on opetettava käytännössä kokemuksellisen oppimisen kautta. Tunneimme, että olemme oppineet henkilökohtaisesti hyvin paljon omasta itsestämme juuri toiminnallisin menetelmin, sillä olemme niiden avulla pystyneet tuntemaan ja kokemaan sitä, millaisia todellisuudessa olemme ja osaamme. Mielestämme hyvin tärkeää on, että pystyy laittamaan itsensä likoon ja pyrkii reflektoimaan omaa minäänsä, sillä silloin pystyy todella tutustumaan omaan itseensä ja omiin voimavaroihinsa. Kolbin malli tukee hyvin omia kokemuksiamme (ks. Aalto 2000, 150). Kun ihminen toimii, hän kokee erilaisia kokemuksia sekä tunne- että asennetasolla. Toiminnallisuus voi muokata ihmisen käyttäytymistä, sillä se koskettaa ihmistä kokonaisuudessaan; arvoja, tunteita, asenteita, moraalialia sekä ajatusmallia. (Aalto 2000, 150.)

Toiminnalliset menetelmät antavat paljon mahdollisuuksia ja tuovat esille lasten luonnollisia taipumuksia. Etenkin kriisissä olevat lapset voivat lisäksi kokea, että eivät pysty sanoittamaan kaikkia asioita, jolloin toiminta voi olla hyväksi. (Lindqvist ym. 2005, 86-87.) Esimerkiksi tulevaisuuden ajattelemisen ja sen sanoiksi pukeminen saattaa olla epävarmassa tilanteessa eläville lapsille vaikeaa, joten omalta kohdaltamme päätimme käsitellä asiaa kuvataiteen avulla (ks. toinen toimintakerta).

4 ARVIOINTIMENETELMÄT JA TAVOITTEET

4.1 Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyössä meillä oli suurimpana tavoitteena tukea kriisissä olevaa lasta ryhmämuotoisessa toiminnassa. Pienempinä tavoitteina tätä tukemassa meillä olivat lapsen yksilöllisen rohkeuden tukeminen, lasten ryhmätyötaitojen vahvistaminen, positiivisten ryhmässä toimimisen kokemusten esiintuominen sekä yksilöllisyyden ja minuuden tukeminen itsetunnon kautta ryhmätoiminnassa.

Itsetuntoon paneutuminen tuli ehdotuksena perhetukikeskuksen työntekijöiltä. Luettuamme teoriaa aiheesta huomasimme itsekkin, että itsetunto ja ryhmässä käyttäytyminen liittyvät kiinteästi toisiinsa ja tarve sen huomioimiseen on merkittävä. Ymmärsimme kuitenkin itsetunnon olevan niin suuri aihe käsiteltäväksi, että sen käsitteleminen opinnäytetyössä sellaisenaan olisi haastavaa. Sen vuoksi päädyimme pienempiin itsetuntoon liittyviin tavoitteisiin; onnistumisen kokemukset, ryhmätyötaidot ja rohkeus toimia yksilönä ryhmässä ovat kaikki tekemisissä itsetunnon kanssa. Päädyimme ottamaan aiheeksemme lasten ryhmätyötaitojen tukemisen, sillä ryhmässä tapahtuvat positiiviset kokemukset myös luovat perustaa hyvälle itsetunnolle, kuten teoriasta käy ilmi.

Tietenkin oli otettava huomioon se, että lapsille osastolla olo on varmasti vaikeaa; tuttu ympäristö ja tutut kaverit sekä vanhemmat eivät olekaan jokapäiväistä niin kuin aiemmin. Joillekin lapsille osastolle tulo voi olla myös helpotus, sillä he saattavat huomata että ongelmiin etsitään ratkaisuja (Kannisto ym. 1997, 20). Myös aikaisemmat elämänvaiheet ovat olleet lapsille rankkoja ja positiivisten kokemusten esiintuominen saattaa olla erittäin hankalaa. Kuitenkin se, että tavoitteenamme oli positiivisten ryhmäkokemusten esiintuominen, oli meille tärkeää, sillä niitä kokemuksia lapset kaipaavat. Pidimme vahvuutenamme, että tunnistimme työmme sisältävän haasteita ja paljon riskejä, sillä pystyimme siten suunnittelemaan toimintamme realistiseksi tavoitteiden mukaan.

4.2 Toiminnan tavoitteet

Tavoitteemme ryhmätyötaitojen kehittymisestä oli huomioitava yksilötasolla, eli kuinka yksilöt pärjäävät ryhmässä. Emme tavoitelleet sitä, että tekisimme ryhmäytymistä edesauttavia toimintoja sen hetkisessä ryhmässä, sillä lapset olisivat esimerkiksi saattaneet vaihtua kesken toiminnan, jolloin ryhmä olisi hajonnut. Pidimme ensiarvoisen tärkeänä sitä, että lapset pystyisivät toimimaan paremmin ryhmässä kuin ryhmässä ja kehittämään omia henkilökohtaisia valmiuksiaan ryhmässä toimimisessa. Onnistumisen kokemukset ja lasten oman rohkeuden esiintuominen ovat tärkeitä ja nivoutuvat yhteen ryhmätoiminnan kanssa. Halusimme toiminnallamme luoda lapsille positiivisia kokemuksia itsestään sekä ryhmässä toimimisesta ja sitä kautta antaa valmiuksia yksilöille toimimaan ryhmässä paremmin myös jatkossa. Ryhmätyötaitot kehittyvät lapsilla myös koulussa ja kavereiden kesken, mutta koska he asuvat tilapäisesti vastaanottokodissa, on tärkeää että he pystyvät toimimaan ryhmänä myös siellä. Uskomme, että lapsille on helpompaa viettää aikaa muiden kanssa mikäli teemme heidän kanssaan toimintoja, jotka kehittävät heidän ryhmätyötaitojaan ja sitä kautta annamme heille ryhmässä toimimiseen valmiuksia myös jatkoa varten. Yksi tärkeimmistä tavoitteista toiminnan suhteen oli se, että pyrimme viemään aina toiminnan loppuun. Kaikki ei aina mennyt suunnitelmien mukaan, mutta yritimme aina pitää varasuunnitelman takataskussa. Pidimme tärkeänä toiminnan loppuun viemistä, sillä emme halunneet, että toimintakerroille ei tulisi selkeää lopetusta ja että ne jäisivät kesken.

4.3 Henkilökohtaiset tavoitteemme

Tavoitteemme henkilökohtaisella tasolla tähän opinnäytetyöhön olivat se, että kehittyisimme oman alamme ammattilaisina ja oppisimme tuntemaan lastensuojelun kenttää sekä asiakkaita entistä paremmin. Uskomme, että tämä opinnäytetyö antaa meille lisää varmuutta ammatillisesti toimimaan lastensuojelulasten kanssa. Henkilökohtaisesti meille oli tärkeää myös saada toimintamme tavoitteet mahdollisimman pitkälle toteutetuiksi niin, että toimintamme tavoitteellisuus tulisi näkyville tuloksia analysoidessamme. Se, että teimme toiminnallisen opinnäytetyön oli meille itsestäänselvyys, sillä olemme opiskelleet luovia ja toiminnallisia menetelmiä. Niiden kautta olemme löytäneet varmuutta ohjaamiseen ja ammatilliseen työskentelyyn hyvin paljon. Toiminnallisuuden hyödyn ymmärtäneinä uskomme, että tämä opinnäytetyö antoi sekä meille että asiakasryhmällemme paljon uutta ja hyödyllistä tietoa ja avaimia pärjätä oman itsensä kanssa entistä paremmin.

Heinin tavoitteena oli luoda lapsille positiivisia kokemuksia ryhmästä toimimisesta, sillä hän kokee sen tärkeäksi ja jokaiselle kuuluvaksi. Ryhmästä voi ammentaa niin paljon voimavaroja ja oppia uutta ja tästä Heini halusi myös lapsille antaa uudenlaisia kokemuksia. Heini toivoi myös, että oppisi paljon tutkimuksen tekemisestä ja erityisesti sen rajaamisesta ja tarkentamisesta. Myös tutkimuksellinen ote työntekoon olisi Heinin mielestä hyödyllistä tulevaisuutta

ajatellen oppia. Lasten kannalta ja ryhmän kehittymisen kannalta Heinin tavoitteena oli oppia lisää palautteen annosta sekä siitä, että hän pystyisi mahdollisimman tarkasti tekemään havainnoita liittyen ryhmään ja yksilöihin ryhmässä. Olisi tärkeää osata antaa niin rakentavaa kuin positiivista palautetta ja näin antaa lapsille mahdollisimman paljon onnistumisen kokemuksia. Ja kaiken tämän havainnointi tulisi olla tärkeä osa työtämme. Heini halusi opinnäytetyöhön myös ryhmänohjaamisessa parantumisen yhdeksi tavoitteeksi. Heini on ohjannut monenlaisia ryhmiä, mutta koki tarvitsevansa vielä paljon harjaannusta siinä. Näin hän saisi ohjaamisen tarpeeksi luontevaksi ja voisi luottavaisin mielin kohdata ryhmän kuin ryhmän.

Jennillä tavoitteena oli tämän opinnäytetyön puitteissa saada lisää ohjaamiskokemuksia ja sitä kautta saada omaan ohjaamiseen varmuutta sekä pyrkiä siihen, että ohjatessa tilannetaju kehittyisi vielä enemmän. Lasten hyvinvointi ja tarpeet olivat etusijalla kaikessa toiminnassa, joten niiden havaitseminen ja niiden mukaan toimiminen ovat asioita, joita hän pitää tärkeänä. Ohjatessaan Jenni haluaisi pystyä havainnoimaan ryhmää ja yksilöitä niin, että todella pystyisi huomioimaan yhä vahvemmin eri tarpeita ryhmän eri yksilöillä. Ryhmän toiminta kiinnostaa häntä paljon ja myös teoreettinen tieto ryhmän toiminnasta ja toiminnallisista menetelmistä oli tässä opinnäytetyössä sekä toimintakerroillamme tärkeä asia huomioida. Tavoitteena hänellä oli myös eri tutkimusmenetelmien oppiminen ja käytännössä hyödyntäminen. Asiakasryhmänä lastensuojelulapset ovat hänen suuri kiinnostuksensa kohde, joten hän halusi kehittää ammatillisesta osaamistaan lastensuojelulasten parissa. Tärkeää oli huomioida sitä, mihin asioihin lastensuojelulasten kanssa työskentelevän tulee kiinnittää huomiota esimerkiksi ryhmää ohjatessa sekä havaita, kuinka kriisi todellisuudessa vaikuttaa lapseen ja hänen toimintaansa. Tavoitteena oli tietenkin myös antaa lapsille kokemuksia, jotka edesauttaisivat heidän oman rohkeutensa lisääntymistä.

4.4 Arviointimenetelmät

1) OMA HAVAINNOINTI OPPIMISPÄIVÄKIRJALLA

Omat havainnot, etenkin kun meitä on kaksi, ovat kullan arvoisia arvioidessamme toimintaamme. Oppimispäiväkirjan pitämisen olemme kokeneet hyväksi, sillä heti toiminnan jälkeen kirjoittaessa on muistona päällimmäiset fiilikset kuinka toiminta on mennyt ja mikä sen suhde tavoitteisiin on ollut. Myöhemmin analysoidessamme tuloksia uskomme, että oppimispäiväkirjan lukeminen palvelee arvioinnin tekemistä paljon.

2) OMA HAVAINNOINTI HAVAINNOINTILOMAKKEELLA

Teimme mukailun havainnointilomakkeen (Liite 1), jolla pystymme hyvin katsomaan millä tavoin ryhmän toiminnassa on tapahtunut muutoksia ensimmäisestä toimintakerasta viimeiseen. Lasten vaihtuvuuden vuoksi emme kokeneet yksilöllistä havainnoin-

tilomaketta hyödylliseksi, vaan päädyimme havainnoimaan koko ryhmän välisiä suhteita.

3) VERTAISPALAUTE

Toisillemme annettava vertaispalaute auttaa meitä kehittymään ohjaajina ja toimimaan lasten kanssa. Dokumentoinnissa hyvin tärkeää on keskinäinen vuoropuhelumme, sillä saamme siten toisiltamme arviota sekä yhteisestä että omasta työskentelystämme. Voimme myös halutessamme arvioida toistemme ohjausta ja sitä kuinka se on kehittynyt. Kun yhdistämme omat ajatuksemme, toisten ajatukset ja vielä yhteiset ajatuksemme saamme kokoon varmasti hyvin monipuolisia havaintoja.

4) PALAUTE LAPSILTA

Jokaisen toimintakerran päätteeksi teemme pienen palautekierroksen erilaisin toiminnallisista menetelmin, jotta saisimme kiinni siitä, mitä lapset ovat toiminnastamme pitäneet ja miten sitä voisi kehittää seuraavia toimintoja tai myöhempiä toimintoja silmälläpitäen.

5 RISKIANALYYSI JA EETTISYYS

5.1 Riskit

Mietimme tarkoin erilaisia riskejä joita opinnäytetyömme toimintaan kuuluu. Oikeastaan voimme olettaa monen asian olevan riski ja siten varautua niihin ennalta paremmin. Olimme tietoisia siitä, että melkein kaikki toiminnassa voi saada uusia käännteitä hetkellä millä hyvänsä ja siten kaikkien mahdolliseen oli varauduttava. Tässä olemme listanneet tärkeimmät riskit, joita toimintaamme liittyi. Loppupohdinnassamme on tuotu esille se, kuinka riskianalysimme meitä palveli ja olimmeko tietoisia kaikista riskeistä.

Lasten osallistuminen fyysisesti ja henkisesti sekä motivointi olivat mielessämme päällimmäisenä. Lapsilla on vapaa tahto osallistua tai olla osallistumatta toimintaamme. Emme voi pakottaa heitä toimimaan ryhmässä. Olisi ihanteellinen tilanne mikäli lapset osallistuisivat toimintaamme olemalla sekä fyysisesti että henkisesti läsnä. Yksi haasteistamme on lasten motivointi tekemiseen. Tekemisen tulee olla mielenkiintoista eikä toimintakertojen pituus saa olla liian pitkä. Näin he jaksavat keskittyä koko toimintakerran ajan. Toiminnat, joita tulemme tekemään, eivät varmasti kaikki miellytä kaikkia, vaan jokainen heistä joutuu työskentelemään myös oman mukavuusalueensa ulkopuolella. Meidän täytyy luoda toiminnalle selkeä ympäristö. Meidän tulee myös tehdä selkeä aloitus toiminnalle ja luoda yhteiset säännöt, joita jokaisella toimintakerralla noudatetaan. Näin lapsi ei saa turhia häiriötekijöitä eikä hänen tarvitse miettiä mitä ympärillä tapahtuu. Myös täysin hiljainen ympäristö voi vaivata lap-

sia, jolloin musiikin kuuntelu hiljaisella voi auttaa heitä keskittymään. Motivoinnin tukena tulemme käyttämään myös positiivisen palautteen antamista, jotta lapsi tuntee olonsa tärkeäksi ja kokee onnistuvansa. Näin hän voi luottaa tekemäänsä ja saada potkua siitä jatkamaan tekemäänsä.

Jokaisella lapsella on oma paikka ja rooli tässä ryhmässä. Heidän keskinäiset suhteet ovat meille myös epäselviä. Me ohjaajat emme välttämättä tiedetä kaikkea heidän välisistä kemioista ja kuinka esimerkiksi edelliset päivät ovat kullakin menneet. Tietyt roolit ryhmässä meidän pitäisi myös huomioida, jotta ymmärtäisimme paremmin esimerkiksi ristiriitatilanteita.

Lapset ovat iältään eri-ikäisiä alle 12-vuotiaita ja näin kehityksessään myös hyvin eritasoisia. Ryhmässä on myös sekä poikia että tyttöjä. Tästä syystä ja tässä iässä sukupuolten väliset erot kiinnostuksen kohteissa on otettava huomioon. Esimerkiksi neljävuotiaalla tytöllä ja yksitoistavuotiaalla pojalla on hyvin erilaiset kiinnostuksenkohteet. He ovat myös fyysisesti ja psyykkisesti erilailla kykeneviä erilaisiin toimintoihin, peleihin ja leikkeihin. Tämä haaste meidän täytyy tosissaan ottaa huomioon, jotta jokainen ryhmäläinen tuntee olonsa tulla huomioituksi. Se asettaa myös paljon rajoja, mitä voimme lasten kanssa tehdä. Tämän takia meidän täytyy myös miettiä sitä, voimmeko ottaa jokaiseen kertaan mukaan jokaisen lapsen, vai tulisiko meidän jakaa heitä hiukan ikäryhmittäin.

Jokaisella lapsella on omat syynsä, miksi he ovat perhetukikeskukseen päätyneet. Meidän ohjaajien tulee olla herkkiä taustoille ja miettiä kun puemme sanoiksi asioita. Meidän on selvitettävä lasten taustoista heille mahdollisesti arat aiheet ja pyrkiä välttämään niiden käsitteilyä ainakaan liian syvällisesti tai liian aikaisessa vaiheessa. Tietyt harjoitukset voivat myös tuoda tiettyjä muistoja mieleen, emmekä näitä voi etukäteen tietää. Meidän tulee tiedostaa lasten tunteet ja niihin liittyvät riskit harjoituksissa, joissa täytyy pohtia omaa olemistaan.

On ehdottoman tärkeää ryhmää ohjatessa ettei oleta kaiken menevän niin kuin on suunnitellut. Suunnitelmat B ja C on oltava takataskussa, mikäli jokin toiminta ei onnistu tai emme saa lapsia osallistumaan toimintaamme. Meille tulee varmasti tilanteita, jolloin jokin harjoitus ei miellytä kaikkia ja toiminta voi levitä käsistämme.

Perhetukikeskus tarjoaa lapsille väliaikaista sijoitusta. Sijoitukset ovat pituudeltaan muutamasta päivästä kuukausiin ja näin se tuo omat haasteensa lasten kanssa toimimiseen. Jokaisella toimintakerralla voi olla jopa kokonaan eri lapset tai ryhmän koko ja lapset voivat vaihdella paljon. Myös toiminnan lyhytaikaisuus mietityttää meitä, sillä kuusi kertaa on lyhyt aika. On huomioitava se, että lapsille on selvää kuinka kauan toimintaa kestää.

5.2 Etiikka

Lastensuojelun työn koemme haasteelliseksi työmuodoksi eettisesti, sillä siinä työskennellään erilaisten ristiriitojen keskellä. Lastensuojelun ristiriitaisuus suhteessa ammattieettisiin periaatteisiin aiheuttaa myös lastensuojelutyössä eettistä harkintaa vaativia tilanteita. (Talentia 2005, 12). Usein toiminnan aikana heräsi meilläkin kysymyksiä mikä on eettisesti oikein, hyväksyttävää ja suositeltavaa ja eettisyyden pohtiminen jatkuvasti onkin erittäin tärkeää. Vähäisellä kokemuksella voimme kuitenkin sanoa, että se mikä tuntuu hyvältä, yleensä on myös eettisesti oikein. Koemme, että arvomme ja moraalimme ovat kohdallaan ja näin pystymme työtä tekemään. Oma henkinen tasapainomme on kohdallaan ja tunnistamme omat voimavaramme; tiedämme omat heikkouksemme sekä vahvuutemme. Pidämme tätä asiaa ensiarvoisen tärkeänä sosiaalialalla ja lastensuojelulasten kanssa työskennellessä. Pyrimme myös jatkuvasti vahvistamaan ammatti-identiteettiämme perehtymällä alan ajankohtaisiin asioihin sekä lukemalla kirjallisuutta, mikä myös myötävaikuttaa eettistä osaamistamme. (Akademiker förbundet SSR.)

Lastensuojelun näkökulma sekä siinä korostuva ammattieettisyys oli tärkeää opinnäytetyösämme. On tärkeää ymmärtää lastensuojelun lasten erityistarpeita. Sosiaalialan työtä säätelee lainsäädäntö, mutta laillisuus ja eettisyys eivät välttämättä tarkoita samaa asiaa eikä lainmukaisuus takaa aina oikeudenmukaisuutta. Ammattietiikka onkin sitä vastoin asia, mikä ohjaa sosiaalialan työssä kaikkia valintoja. Nämä ammattieettiset periaatteet antavat työlle vastuullisuutta ja omat arvot vaikuttavat siihen, miten asiakkaan kohtaa. (Talentia 2005, 6.)

Ammattieettisenä perusoletuksena on pohdittu näkemys oikeasta ja väärästä moraalisten ongelmien selvittelyssä liittyen työhön. Eettistä herkkyyttä pidetään ammatillisessa toiminnassa tärkeänä osana, sillä ilman tätä ei käytännössä ole olemassa eettistä toimintaa. Eettinen herkkyys tarkoittaa taitoa tunnistaa erityispiirteitä ihmisissä sekä ihmisten tarpeita, oikeuksia ja velvollisuuksia. Jotta tähän pystyy, tarvitaan siihen empatia- ja roolinottotaitoja. Miten oma toiminta vaikuttaa hyvinvointiin toisissa ihmisissä, on eettisen herkkyyden ilmentymä. Eettinen herkkyys on myös omien asenteiden ja tunteiden reflektointia sekä tunnistamista. Se, miten eri ihmiset toimivat eettisesti eri tilanteissa on yksilöllistä eli se on myös tilannesidonnaista ja sidonnaista persoonallisuuteen. (Juujärvi, Myyry, Pessa 2007, 13, 21-24.)

Tavoitteina sosiaalialan työssä onkin ihmisten auttaminen, hyvän tekeminen, muutoksen ja kehityksen tukeminen sekä puutteen ja kärsimyksen pienentäminen. Tämän alan työtä tehdään myös monenlaisissa ja erilaisissa toimintaympäristöissä. Kuten esimerkiksi perhetukikeskuksessa, asiakkaan elämäntilanne voi olla haastava ja hänellä voi olla epäileväinen suhtautuminen virkamiehiin. Ihmisillä on myös tapana tulkita eri lähtökohdista ja eri tavoin. Erilaiset teot, sanat, ilmeet ja eleet tarkoittavat eri asioita eri ihmisille. Tämän takia hyvää tarkoittava teko ja toiminta voidaan tulkita väärin. (Talentia 2005, 5.) Sosiaalialan työntekijät toimi-

vat asiakkaan parhaan mukaan, kuten mekin, mutta aina ei löydy yhteistä säveltä asiakkaan kanssa.

Lastensuojelutyössä ollaan läheisessä kontaktissa asiakkaisiin ja tämä on eettisesti vaikeaa. Lasten tunteenpurkaukset ja reaktiot tekevät valinnoistamme vaikeita. Toimintaamme meidän oli mietittävä tarkkaan, jotta se olisi kaikille lapsille neutraalia eikä leimaisi ketään. Lasten taustat oli aina otettava huomioon toimintaa suunnitellessamme. Oli kuitenkin tärkeintä, että lapsilla oli mukavaa olla mukana toiminnassa ja että pystyimme luomaan positiivisia kokemuksia ryhmässä toimimisesta.

6 TOIMINNAT

6.1 Ensimmäinen toimintakerta

Ensimmäisellä toimintakerralla tavoitteena meillä oli ryhmään tutustuminen ja toiminnan alulle saaminen. Halusimme myös, että lapset tutustuvat meihin ja meidän toimintatapoihimme. Tavoitteemme oli järjestää lapsille mukavaa yhdessä toimimista tutuilla toiminoilla, jotta lasten olisi helppoa olla mukana. Halusimme nähdä miten ryhmä toimii yhdessä ja kuinka yksilöt tulevat ryhmässä esille.

Ensimmäinen toimintakerta toteutettiin ulkoilusaarella, jossa osasto vietti kesäleiriä. Lapsia mukana saarella oli kuusi, iältään 4- 11-vuotiaita. Idea toiminnan aloittamisesta saarella tuli osaston työntekijöiltä ja myös me ajattelimme paikan olevan hyvä toiminnalle luonnon keskelle, virikkeellisessä ympäristössä. Paikka antaisi mahdollisuuden tutkimiselle ja vaihtelevan maaston ansiosta olisi se mielekästä ja erilaista. Lapset olivat edellisenä päivänä saapuneet saarelle ja päivä oli ollut täynnä tapahtumia ja ensijännitys oli vielä huomattava. Ohjaajat kertoivat, että tänä aamuna kun saavuimme pitämään toimintaa, lapset olivat valitelleet väsymystä ja uni oli maistunut yhdelle jos toiselle. Huomasimme myös itse, että väsymystä oli ilmassa lasten ollessa hiljaisia ja askeleen painaessa.

Aloitimme aamun sisätiloissa kertomalla keitä olemme. Kerroimme lapsille, että tekisimme jotain mukavaa yhdessä ulkona, mutta emme kuitenkaan tarkentaneet toiminnan sisältöä. Useampi lapsi alkoi heti kysellä mitä tarkalleen tänään teemme, mutta ajattelimme, että emme halua asettaa lapsille ennakkokäsityksiä. Sanoimme lapsille, että kerromme toiminnasta enemmän kun pääsemme ulos. Yksi lapsista, 9-vuotias poika, kyseli useaan otteeseen mitä olemme tekemässä. Olimme kuitenkin päättäneet, että kerromme kaikille lapsille yhteisesti toiminnasta kun pääsemme urheilukentälle ja tämän myös kerroimme pojalle. Uskomme, että tämä turhautti poikaa. Kentälle päästyämme aloitimme lasten kanssa tutulla pallopelillä,

polttopallolla. Ajattelimme sen olevan tuttu kaikille ja näin olisi turvallista aloittaa sillä. Halusimme leikin avulla saada ylimääräisiä höyryjä ulos ja rentouttaa tilannetta jotta meidän mielestämme tärkeä asia tulisi kerrottua rauhallisesti ja kaikkien kuunnellessa. Moni lapsi myös tunsi meidät, Jennin vähän paremmin kuin Heinin. Näin ajattelimme, ettei meidän tarvitsisi heti aloittaa esittäytymisellä, vaan voisimme mukavasti leikin ohessa aloittaa tutustumista. Juuri ennen kuin lähdimme ulos, jäi 11-vuotias poika toiminnasta pois, sillä yhden työntekijän mielestä oli hyvä, että poika ei osallistuisi tällä kerralla toimintaan. Ajatus pohjautui tämän pojan ja toisen pojan välisiin suhteisiin, mikä olisi saattanut aiheuttaa ylimääräistä levottomuutta.

Ikäjakaman ollessa niinkin suuri kuin 4-11 vuotta, olimme jo alun perin miettineet kuinka saamme mielekästä tekemistä kaiken ikäisille. Myös fyysiset ominaisuudet, kuten motoriset taidot, olivat meitä askarruttaneet, sillä ne voivat olla hyvinkin erilaiset esimerkiksi 4-vuotiaalla tytöllä ja 11-vuotiaalla pojalla. Ajattelimme polttopallon olevan kaikille tuttu ja soveltuva leikki. Heti alkuun kuitenkin 9-vuotias tyttö kieltäytyi tulemasta mukaan syitä sanomatta. Hän jäi kentän laidalle katsomaan kun me muut pelasimme. 4-vuotias tyttö myös lopetti pelaamisen, kun hän ei mielestään osannut tätä leikkiä pelata. Pikkuhiljaa myös poikien innostus lopahti ja mielenkiinnon herätti vieressä halkoja hakkaava ryhmä. Yritimme jokaista vuorotellen saada mukaan takaisin peliin, mutta emme siinä onnistuneet. Mukana meillä oli yksi työntekijöistä, joka ei osallistunut ohjaamiseen vaan seurasi toimintaamme sivusta. Hän yritti myös saada tyttöjä mukaan toimintaan useaan otteeseen. Polttopallon peluu lopahhti eikä tuottanut toivottua tulosta ryhmähengen nostattamiseen ja yhteisen tekemisen mielekkyyteen.

Yritimme kysyä lapsilta mitä he haluaisivat seuraavaksi tehdä. Koska lasten motivaatio tuntui olevan kadoksissa, ajattelimme jos he saisivat itse vaikuttaa tekemiseen, nostaisi se motivaatiota. Yksi pojista ehdotti jalkapalloa. Siinä kävikin niin, että tätä ehdottanut poika halusi olla yhtenä joukkueena muita vastaan. Mielestämme se ei ollut hyvä idea, sillä toimintamme idea oli yhdessä ja ryhmässä toimiminen. Koska yhteisymmärryksen pääseminen oli vaikeaa ja omakin motivaatiomme alkoi karista, päätimme jättää ulkoleikit tähän. Usealla lapsella alkoi olla sateisesta ja koleasta säästä johtuen kylmä ja havaitsimme levottomuutta lapsissa josta päättelimme motivaation olevan kadoksissa.

Siirryimme sisälle, jossa aloimme kertoa miksi olemme heillä toimintaa järjestämään ja miksi. Sisätilassa saimme lapset koottua yhteiseen ja rauhalliseen ympäristöön ja näin toiminnasta kertominen helpottui. Kerroimme myös hiukan meidän tavoitteistamme ja mitä tulisimme heidän kanssaan näinä kertoina tekemään. Alun vastustelun jälkeen ryhmä kuunteli ja esitti lisäkysymyksiä. Ehdotimme myös yhteisten pelisääntöjen tekemistä, sillä koimme, että ne toisivat ohjaajuteemme selkeyttä ja näin myös lapset hyötyisivät siitä. Annoimme lasten itse kertoa minkälaisia sääntöjä heidän ryhmässään olisi. Pienimmät lapsista ehdottelivat paljon erilaisia sääntöjä ja ne olivat kaikki myös konkreettisia ja helposti toteutettavissa. Meidän

mielestämme oli tärkeää, että juuri lapset itse saivat sanella säännöt, sillä näin heidän olisi helpompi niitä noudattaa, kun ne tulivat heiltä itseltään.

Sääntöjen teon jälkeen huomasimme lapsissa väsymystä ja levottomuutta. Olimme itse myös hiukan hämillämme ryhmän vaativuudesta ja kuinka vaikea heitä oli saada mukaan toimintaan. Päätimme sääntöjen sopimisen jälkeen tehdä vielä jotain leppoista lasten kanssa, niinpä otimme esille tietokilpailun. Teimme joukkueet, joissa vastakkain olivat vanhemmat ja nuoremmat lapset, koska valmiit tietokilpailukysymykset olivat eri-ikäisille kohdistettu. Tähän tietokilpailuun kaikki osallistuivat mukavasti ja ryhmähenki alkoi palautua. Oli mukava nähdä kuinka he auttoivat ja kannustivat toisiaan. Pientä hämminkiä aiheutui siitä, että välillä oli pientä eripuraa säännöistä ja vastauksia tuli lipsauteltua väärissä kohdissa.

Tietokilpailun jälkeen oli aika lopetella toimintaa. Kiitimme lapsia siitä, että he olivat mukana toiminnassamme ja että toiminta jatkuu myöhemmin seuraavalla viikolla. Jäimme vielä hetkeksi keskustelemaan keskenämme vertaispalautteen tiimoilta ja kävimme toiminnan läpi kirjaten havaintoja ylös.

Teimme paljon erilaisia huomioita tällä ensimmäisellä kerralla. Osa niistä liittyi ryhmän toimintaan ja kemioihin sekä ryhmädynamiikkaan. Osa huomiosta koskivat meitä ja meidän toimintaa ja mitä voisimme seuraavalla kerralla tehdä toisella tavalla. Myös toimintoihin saimme uusia näkökulmia ja näin ehkä löytyisi hiottavaa jo suunniteltuihin toimintakertoihin.

Monille lapsista leiriolosuhteet olivat uutta ja ihmeellistä. Samalla myös arjesta poikkeavuus ja tekemisen paljouden aiheuttama väsymys toivat lisähaastetta meidän ohjaamiselle. Kuten jo aikaisemmin mainitsimme, osa lapsista oli nuutuneita edellisestä päivästä. Näistä syistä huomasimme lapsien olevan väsyneitä ja keskittyminen meidän toimintaan oli vaikeaa. Lasten motivointi oli haastavaa, kun väsymys painoi ja saarella olisi ollut paljon muuta mukavaa tekemistä, kuten trampoliinilla hyppiminen. Mietimmekin jälkikäteen, olisiko pitänyt heidän hetki siinä antaa hyppiä, jotta olisimme saaneet tilanteen taas haltuun. Olisi myös ollut mahdollisuus, että lapset eivät senkään jälkeen olisi halunneet toimintaa jatkamaan. Paikka oli myös meille uusi, emmekä näin osanneet oikein valmistautua ympäristöön. Ajattelimme kuitenkin saarelta löytyvän alueen, jossa ainakin polttopallo olisi mahdollista.

Tällä kerralla meillä oli toiminnassa mukana yksi työntekijä. Ajatuksenamme oli, että ohjaustilanteissa olisi mukana aina yksi työntekijä, mutta koimme tilanteen hankalaksi juuri roolien vuoksi. Havainnoimme, että lapset kääntyivät helpommin kyseisen työntekijän, joka on lapsille tuttu, puoleen, kuin meidän puoleemme. Koimme tilanteen ristiriitaiseksi, sillä emme olleet sopineet työntekijän kanssa hänen rooliaan ja mielestämme myös lapset tuntuivat kokevan tilanteen oudoksi kun eivät tieneet kuka aikuinen tekee mitään.

Lapsiryhmä oli meille uusi. Heini oli lapset muutaman kerran ohimennen nähnyt, Jenni oli heidän kanssaan muutaman työvuoron tehnyt. Lapset eivät kuitenkaan olleet täysin tuttuja ja kuinka he toimisivat ryhmänä, oli meille arvoitus. Olimme moneen asiaan varautuneet, kuten riskianalysistä käy ilmi, mutta ryhmän haastavuus oli silti meille suuri yllätys. Ryhmää tuntui olevan vaikea innostaa ja motivoida ja kun oma hämmennys seurasi mukana, tuntui paketti välillä levähtävän käsiin. Useampi lapsi kerrallaan sanoutui irti tekemisestä, eikä meillä tuntunut olevan keinoja ja käsiä, joilla olisimme saaneet heidät takaisin mukaan toimintaan. Se, että 11-vuotias poika ei aluksi osallistunut toimintaan, tuntuu tilanteena näin jälkeenpäin ristiriitaiselta. Työntekijä tuntee pojan ja hänen suhteensa muihin lapsiin ja tarkoitusperät olivat hyvät. Tavoitteitamme ajatellen yhden lapsen poistaminen toiminnasta ei kuitenkaan ollut tarkoituksenmukaista, sillä tavoitteenamme oli juuri lasten oppiminen yhteistyöhön erilaisten ihmisten kanssa. Työntekijä varmasti ajatteli meitä ja että toiminta olisi siten meille helpompaa, mutta kun pohdimme jälkeenpäin asiaa, olisi pojan läsnäolo ollut tärkeää, jotta olisimme saaneet todellisen kuvan ryhmän käyttäytymisestä. Koimme ristiriitaisena, että poika osallistui toimintaan kun tulimme sisätiloihin.

Suurimpana haasteena toiminnan onnistumisen kannalta pidimme ehdottomasti lasten motiivointia osallistua toimintaan. Heitä kun ei voi pakottaa mitään tekemään, niin tekemisen olisi täytynyt olla kaikille mielekäästä. Tähän tietysti pyrimme, mutta koska emme tunne lapsia täydellisesti, emme voi esimerkiksi kaikkien lempileikkejä tietää. Tällä ensimmäisellä kerralla kun huomasimme, ettei motivointimme tehoa, kysyimme lapsilta mitä he haluaisivat tehdä. Saimme yhdeltä pojalta vastauksen, mutta siihen eivät olleet kaikki valmiita mukaan lähtemään. Se tekee vielä kokemattomille ryhmänohjaajille, kuten meille, työstämme erittäin haastavaa ja keinot ainakin näin ensimmäisellä kerralla tuntuivat olevan lopussa.

Tällä ensimmäisellä kerralla saimme jo todeta kuinka toiset lapset saavat toiset mukaansa. Kun yksi lopetti toimimisen, oli se kuin ketjureaktio kun muut alkoivat lähteä mukaan toiminnasta pois menemiseen. Tässäkin tuli kokemattomuutemme esille kun tuntui, etteivät kahdet kädet riittäneet, näinkin pienen ryhmän kasassa pysymiseen. Lisäksi koimme, että kaksi tuntia toimintaa oli aivan liian pitkä aika jotta olisimme saaneet lapset pysymään motivoituneina. Myös oma motivaatio ja innokkuus kärsivät siitä, että toimintakerta oli kestoiltaan pitkä ja siten henkisesti uuvuttava. Ryhmän hajoavuus vei myös meiltä energiaa ja motivaatiota. Ajatelimme kuitenkin tämän olevan hyvä huomio, sillä pystymme valmistautumaan seuraaviin kertoihin tietäen omat ja ryhmän voimavarat.

Meidän ohjaajuutemme mietitytti myös tämän toimintakerran jälkeen ja keskustelimme siitä paljon kun oli vertaispalautteen vuoro. Molemmilla meillä tuntui olevan hiukan tahmea alku ohjaajuuden suhteen, mikä myös osaltaan vaikutti ryhmän toimintaan. Emme saaneet ryhmää mukaan toivotulla tavalla ja mietimme syitä sille. Ryhmän ohjaajan oma innostus tai vastapuolena innottomuus heijastuu suoraan lapsiin. Emme usko, että olimme innottomia, mutta alun hämmennys ja uuden aloittaminen sai meidät tuntemaan itsemme epävarmoiksi. Tästä

syystä emme olleet niin jämäköitä kuin meidän olisi pitänyt olla. Tämä aihe oli keskustelussamme esille kauan ja päätimme seuraavalla kerralla kohdata lapset asenteella, josta käy ilmi, että hallitsemme tilanteen. Tarkempi tehtävien jako täytyisi seuraavalla kerralla olla. Nyt emme koko aikaa olleet selvillä siitä, kumman vuoro oli ohjata, mikä aiheutti hämmennystä niin lapsissa kuin meissä. Toisen tukeminen on meille tärkeää pariohjaajuudessa, mutta selvempi työnjako tulisi olla. Toiminnan keskellä on vielä vaikea kommunikoida puheella, joten työnjaon tulee olla jo heti toiminnan alkaessa selvillä.

Kaiken kaikkiaan emme olleet ensimmäiseen toimintakertaamme kovin tyytyväisiä toiminnan kannalta, mutta havaintojen kannalta kerta oli hedelmällinen. Otimme tämän kerran kehityksen kannalta ja opimme kokemuksen kautta, kuinka joitakin asioita voisi tehdä toisella tapaa ja paremmin, jotta se olisi mahdollisimman antoisaa sekä lapsille että meille.

6.2 Toinen toimintakerta

Tavoitteena toisella toimintakerralla meillä oli lasten itseilmaisu ja oman minän kanssa työskentely. Halusimme, että lapset voivat unelmoida ja esittää toiveita tulevaisuuttaan ajatellen kollaasin muodossa. Löysimme ajatuksen tälle kirjasta Hyvä, paha ja hauska (Linnosuo 1997, 15) ja lähdimme toteuttamaan toimintaa tämän ajatuksen pohjalta. Toisella toimintakerralla ajattelimme myös antaa mahdollisuuden lapsille tehdä jotain rauhallista joka keskittyisi heihin yksilöinä. Koska edellinen kertamme oli ollut ulkona ja hyvin tapahtumarikas, ajattelimme, että olisi hyvä antaa lapsille tilaa rauhoittua sisätiloissa ja tuoda omaa persoonaansa esille. Pidimme tärkeänä myös sitä, että lapset oppisivat jakamaan tarvikkeita ja odottamaan vuoroaan, sillä kyse oli kuvataiteellisesta työskentelystä jossa välineitä oli rajallinen määrä.

Olimme suunnitelleet tämän kerran toiminnan ajatellen lasten tulevaisuutta, sillä vastaanotto-osastolla ollessaan he eivät välttämättä tiedä koska pääsevät kotiin tai jatkosijoitukseen ja siten tulevaisuus saattaa heille olla epävarma. Tarkoituksenamme oli se, että lapset miettivät unelmiaan ja haaveitaan tulevaisuudestaan, sellaisiakin, jotka eivät vaikuta realistisilta. Halusimme myös nähdä sen, millaisia asioita lapset kuvaisivat julki. Lapset tarvitsevat unelmia ja toiveitakin, jotta arjen pettymykset olisi helpompi kestää. Se, että voi miettiä tulevaa ja jotain unelmaa johon uskoa, auttaa jaksamaan eteenpäin. Jonkin kivan odottaminen onkin suuri juttu monelle ja on jotain, mitä odottaa. ”Mikä sinusta tulee isona” on usealle lapselle tärkeä kysymys, sillä silloin lapsi voi itse vaikuttaa tulevaisuuteensa ja suunnitella ja unelmoida siitä. Tärkeää on lapselle usko siihen, että hänestä tulee jotain mukavaa ja hyvää aikuisena ja etenkin se, että uskoo itseensä. (Cacciatore, Korteniemi-Poikela, Huovinen 2008, 252-253.) Tätä lähdimme ajamaan takaa kun valitsimme tulevaisuuskollaasin. Emme kuitenkaan esittäneet kysymystä ”mikä sinusta tulee isona”, vaan annoimme lapsille vapaat kädet ja ajatukset kollaasia varten.

Tällä kertaa toiminnassa oli mukana jälleen kuusi lasta. Lapset tosin eivät olleet samoja kuin edellisellä kerralla, vaan nyt mukana oli kaksi lasta yläkerran osastolta. Lapset olivat iältään 7-11-vuotiaita tyttöjä ja poikia.

Toimintamme aloitimme pienellä leikillä jolla saisimme lapset virittäytymään toimintaan. Leikkinä oli ”Läpsy”, jossa on tarkoituksena yhden henkilön seistä ringin keskellä ja muiden huudella vuoron perään ringissä seisovien nimiä. Keskellä oleva koettaa napauttaa sitä, kenen nimi on huudettu ennen kuin tämä ehtii huutaa jonkun toisen nimen. Valitsimme tämän leikin, sillä olimme itse kokeneet sen hauskaksi ja ryhmähenkeä kohottavaksi. Ajattelimme leikin sopivan lapsille, jotka voivat olla myös tuntemattomia toisillensa, sillä leikissä opitaan toisten nimiä ja se on nopeatempoinen ja siten myös saa osallistujiin vauhtia. Alkuleikki ei kuitenkaan saanut suurta kannatusta lapsilta. Uskoaksemme se johtui siitä, etteivät he olleet pelanneet sitä aiemmin ja koimme, että lapset tunsivat olonsa hieman epävarmaksi uuden leikin alkaessa. Saimme kokeiltua yhden harjoituskierroksen kaikkien osallistujien kanssa, mutta sitten lapset tuntuivat meistä turhautuvan, sillä moni alkoi poistua ringistä. Teimme havainnon kahdesta 11-vuotiaasta pojasta, että mikäli toinen heistä olisi ainoastaan ollut mukana, olisi hän suuremmalla todennäköisyydellä tullut mukaan leikkiin. Toinen pojista oli hiljaisempi kuin toinen ja uskomme, että hän olisi leikkiin halunnut tulla mukaan, sillä hän ei ilmaissut haluttomuuttaan mukaantulon. Kuitenkin hän suurimmaksi osaksi istuskeli paikallaan toisen pojan kanssa. Osalla ryhmästämmme oli havaintojemme mukaan hyvin epäilevä suhtautuminen toiminnan aloitukseen, ja epäonnistuimme tässä harjoituksessa, sillä ryhmä ei ollut siihen virittäytynyt (vrt. Williams, A. 2002, 169). Päätimme siirtyä tämän johdosta suoraan kollaasiin tekoon, sillä se oli toimintamme pääasia ja havainnoimme lasten olevan virittäytyneitä rauhalliseen toimintaan. Teimme tämän johtopäätöksen siitä syystä, että huomasimme heidän olevan rauhallisia ja mielestämme odottavalla mielellä.

Kerroimme, että teemme kuvakollaasin aiheesta oma tulevaisuus. Alustimme kollaasin aloitusta siten, että toinen meistä kyseli toiselta tulevaisuudesta.

J: Kerro joitain asioita mitä haluaisit tulevaisuudelta?

H: No, olisi kiva asua Hollywoodissa isossa huvilassa.

J: Toivoisitko mitään muuta?

H: Haluaisin tulevaisuudessa lapsia ja hyvän työpaikan.

J: Tulisiko mieleen jotain ehkä pähkähulluakin mitä haluaisit?

H: Olisi hienoa jos minulla olisi oma eläintarha!

Haastattelu oli hyvä, sillä huomasimme lasten ymmärtävän sen kautta sen, että ei ole tarkoitus välttämättä laittaa paperille pelkkiä realistisia ajatuksia, vaan voi hullutella ja unohtaa realiteetit. Lapset aloittivatkin toiminnan jokainen rauhallisesti omassa tahdissansa ja olimme jopa hämmästyneitä siitä, kuinka keskittyneesti jokainen aloitti toiminnan. Jotkut lapset selailivat pitkään lehtiä joista oli tarkoitus leikellä kuvia omaan kollaasiin, jotkut alkoivat suoraan piirtää paperille. Kaikki lapset tekivät hyvin rauhallisesti omaa työtään häiritsemättä

muita. Teimme havainnon, että tämän tyyppinen työskentely tempasi lapset varmaan sen takia mukaansa, että se on niin konkreettista. Etsi kuvia, leikkaa, liimaa. Yksinkertaiset ohjeet olivat hyvät, emme antaneet mitään ylimääräistä ohjetta vaan tärkeintä oli, että lapset soveltaisivat itse mitä halusivat. Olimme ohjaajina myös ehdottomasti varmempia viime kertaan verraten ja innokkaalla ja jämällä asenteella saimme ryhmän hyvin mukaan toimintaan.

Lapset tekivät kollaaseja omassa tahdissaan vajaan tunnin ajan. Laitoimme toivomuksesta myös musiikkia soimaan taustalle, mikä rentoutti lapsia hyvin toiminnan aikana. Pidimme erittäin positiivisena asiana sitä, että lapset oman työnsä lomassa keskustelivat myös vapaasti arkipäiväisistä asioista toistensa kanssa. Kahden 11-vuotiaan pojan kesken huomasimme aluksi pientä toisen työn katselua ja kommentoimista, mutta iloksemme hekin toimivat omien töidensä äärellä keskittyneesti. Rauhallisen työskentelyn parissa oli helppo havainnoida ryhmää ja sen sisäisiä välejä. Huomioimme, että kaverukset istuivat toisiaan lähellä ja seurasivat myös enemmän toistensa tekemistä kuin niiden, joita ei niin hyvin tunteneet.

Lopuksi, kun kollaasit olivat valmiita, annoimme jokaiselle tilaisuuden jakaa oma teos muiden kanssa. Halukkaimmin mielestämme oman työnsä jakoi 10-vuotias poika, joka oli tehnyt kollaasin johon hän oli liimannut paljon kuvia, mutta jokaisen kuvan hän oli leikannut saksilla puoliksi. Kollaasiin hän oli myös piirtänyt haisevan ulosteen. Kysyessämme hieman tarkennusta hänen suunnitelmiin hän kertoi, että kaikki asiat ovat puolikkaita ja ne ovat uponneet ulosteeseen. Tästä meille jäi kuva, että pojalla olisi sisällään paljon käsiteltäviä asioita. Ryhmän tytöt olivat kaikki leikanneet miellyttäviä kuvia lehdistä, esimerkiksi eläinaiheisia, taloja, herkkuja. Tytöt eivät olleet niin innokkaita jakamaan omaa työtään muiden kanssa. 7-vuotias tyttö kertoi hieman omasta työstään lyhyin sanoin meidän kysellessä häneltä mitä työssä on. Muut pojat kertoivat omista töistään lyhyesti.

Päivä loppui fiilisjanalla, jossa kukin lapsi meni seisomaan kuvitteelliselle janalle siihen kohtaan miltä hänestä mikäkin väittämä tuntui. Väittämät olivat:

- Minusta oli kivaa tulla tänne tänään
- Olin keskittynyt työskentelyyn
- Pidin työskentelyä mielekkäänä

Ryhmän tytöt olivat janan mukaan pitäneet toiminnasta, pojilta taas toimintakerta ei saanut kannatusta.

Ehdottomasti tärkein havainto oli tällä kerralla se, että olimme ohjaajina jämääköitä, tiesimme tarkkaan mitkä ovat tämän kerran tavoitteet ja kuinka pystymme saavuttamaan niitä. Olimme myös itse innokkaita tämänkertaisesta tekemisestä ja se heijastui selkeästi lapsiin ja heidän työskentelyyn. On totta, että aikuisen vahva itsetunto heijastuu myös lapseen, koska itsetunnon vahva aikuinen muun muassa sietää epävarmuutta ja jaksaa kuunnella lapsia

(Aho 1996, 49). Uskomme, että viimekertaisen epävarmuutemme jäljiltä kokosimme itsemme ja olimme ehdottoman varmoja itsestämme ja ohjauksestamme tällä kerralla.

Oli miellyttävää huomata, kuinka lapset keskittyivät työskentelyyn ja tekivät kaikki omia töitään juuri muiden töihin keskittymättä. Toisena tärkeänä asiana huomasimme sen, että lapset tarvitsevat konkreettiset ja selkeät ohjeet joiden pohjalta he alkavat työskennellä. Liian monimutkaisilla ohjeilla ei pysty tuomaan esille tekemisen tavoitteita eivätkä ne tällöin toteudu. Lasten keskittyminen viittaa siihen, että tämäntyyppinen tekeminen oli heille mielekästä. Lapset saivat keskittyä unelmiinsa ja tavoitteemme mukaisesti positiiviseen tulevaisuuteen, vaikka kaikkien työssä ei positiivisuus ollutkaan pinnalla. Näistäkin opimme paljon, ja pidimme hienona asiana että lasten todellisia tunteita tuli myös esille. Vastaanottokodissa ollessaan on normaalia, että lapset kokevat kiukun ja vihan tunteita (Kannisto ym. 1997, 20), jotka voivat tulla esille monella eri tavalla. Olimme tietoisia, että kuvataide olisi yksi osa-alue jossa on tunteiden käsittely mahdollista ja nyt tahattomasti myös kiukun ja vihan tunteita tuli esille ja näkyväksi työskentelykerrallamme. Toivoimmekin, että lapset saisivat mahdollisimman paljon irti kollaasin teosta ja kosketuspintaa omien tunteidensa käsittelyyn.

Tärkeä havainto oli myös se, kuinka paljon kavereiden läsnäolo vaikuttaa ryhmään ja luo ryhmään normeja. Alkuvirittäytyminen oli hyvin pitkälti kiinni ryhmän jäsenten välisestä vuorovaikutuksesta ja huomiomme mukaan vaikka toinen 11-vuotias poika olisi ehkä halunnut osallistua toimintaan, ei hänen roolinsa ryhmässä antanut periksi sille. Poikaan saattoi kohdistua roolivaatimuksia, jotka estivät häntä toimimasta siinä roolissa missä olisi halunnut (Niemistö 1998, 103).

6.3 Kolmas toimintakerta

Kolmannella toimintakerralla tavoitteinamme oli ongelmanratkaisu ryhmässä, joukkuetoiminta ja toisten huomioon ottaminen ja kuunteleminen. Toisten ihmisten arvostus ja joustaminen ryhmätoiminnassa ovat merkkejä hyvästä itsetunnosta ja halusimme havainnoida tätä (Keltinkangas-Järvinen 1998, 20-23). Muistelimme ensimmäistä toimintakertaamme ja sitä, kuinka lapset pitivät tietokilpailusta, joten päätimme ottaa toimintakerralle lapsille soveltuvan tietokilpailun. Teimme kysymykset käyttäen apuna Pia Mäkisen (2003, 174-186) kirjaa Ollaanko kirkkistä? (Liite 3).

Tietokilpailun tarkoituksena oli lasten ryhmässä tapahtuvan ongelmanratkaisutaidon kehittäminen ja samalla myös toisten kuuntelu ja huomioon ottaminen. Ryhmät valitsimme me ohjaajat, sillä emme kokeneet hyväksi sitä, että ryhmässä oltaisiin oltu ”parhaan kaverin” kanssa. Muodostimme ryhmät etukäteen pohtien sitä, minkä ikäisiä ja kehitystasoisia lapset ovat. Sitten yhdistimme lapsia ryhmiksi niin, että saisimme hieman erilaisia lapsia joka ryhmään.

Tietokilpailun alkaessa tapahtui ensiksi ryhmiin jakautuminen. Koska olimme ohjaajina valinneet ryhmät, tuli lasten suusta eripuraa. Lapset ihmettelivät sitä, mikseivät saa olla itse valitsemisensa ryhmissä. Kerroimme heille, että on hyvä toimia myös välillä muiden kuin parhaan kaverin kanssa ryhmässä. Kun ryhmät vihdoin saatiin muodostettua, oli alkulämmittelynä keksiä ryhmälle nimi ja tehdä omalle ryhmälle yhteistyönä nimikyltti. Jokainen ryhmä pohti joukkueensa nimeä ja muutamaan otteeseen jouduimme rajoittamaan nimen keksimistä, sillä nimet eivät olleet lapsille sopivia. Yhdessä ryhmässä 11-vuotias poika ärsytti 12-vuotiasta poikaa joka ärsyyntymisen johdosta alkoi uhkailla 11-vuotiasta poikaa lyömisellä ja oli jo nyrkit pystyssä. Tilanne kehkeytyi uhkaavaksi ja tapahtui nopeasti, seurauksena 11-vuotias poika juoksi itkien ulos tilasta ja 12-vuotias poika jäi uhoamaan hänen peräänsä. Ohjaajana tilanne oli haastava, sillä emme tunteneet kumpaakaan tilanteessa ollutta poikaa etukäteen, sillä he olivat eri osastolta, ja tämän johdosta emme tienneet kuinka yleistä tällainen käytös heille oli ja millaiset seuraukset siitä on tullut. Päädyimme siihen, että rauhoiteltuamme poikaa hakisimme osaston aikuisen paikalle. Kerroimme tapahtuneen ja ohjaaja vei 12-vuotiaan pojan pois tietokilpailusta. 11-vuotias poika ei tullut takaisin ja annoimme hänen olla omissa oloissaan osastolla aikuisten kanssa rauhoittaaksemme tilannetta. Koimme myös, että lapselle tutut aikuiset ovat varmasti hänelle siinä tilanteessa paras tuki ja turva, jota hän varmasti tarvitsi.

Olimme tässä vaikean paikan edessä; tilanne oli hyvin levoton nyt kaikkien lapsien suhteen, sillä äskeinen tapahtunut vei kaiken huomion. Ryhmäjakokin täytyi tehdä uusiksi, sillä yhteen joukkueeseen jäi molempien poikien poistuttua vain yksi lapsi. Suoritimme nopean keskustelun ryhmistä keskenämme ja teimme uuden ryhmäjaon parhaimmalla katsomallamme tavalla. Tilannekin rauhoittui hieman kun kerroimme senhetkisen tilanteen; pojat jäävät nyt tältä kerralta pois. Levoton henki jäi kuitenkin elämään, sillä joukkueet huutelivat toisilleen omien pöytiensä äärestä eivätkä keskittyneet toiminnan aloittamiseen.

Lopulta hetken odotettuaamme tilanteen rauhoittumista pääsimme aloittamaan toiminnan. Tietokilpailussa oli tarkoituksena kirjoittaa ryhmän kanssa paperille vastaus kysymykseen, jotka kävisimme läpi lopussa ja laskisimme pisteet. Sovimme myös yhteisesti, että mikäli vastauksia huutelee, saa joukkue yhden miinuspisteen. Täten saimme joukkueille ymmärryksen siitä, että jokaisen yksilön käytös vaikuttaa ryhmän pisteisiin. Muistutimme myös, että voittajajoukkueelle on luvassa palkinto.

Tietokilpailu sujui koko ryhmältä hyvin. Lapset pystyivät keskittymään kysymyksiin mielestämme hyvin pientä välillä tapahtunutta purnausta lukuun ottamatta, ja tuntui, että he pitivät tietokilpailua mielenkiintoisena juuri siitä syystä, että he keskittyivät niin hyvin. Huomasimme, että joukkueet sekä tukivat toisiaan että eivät toimineet hyvin yhdessä. Esimerkiksi jonkun ryhmän jäsenen huutaessa vastauksen, vaikka se tuli kirjoittaa, muut ryhmän jäsenet puuttuivat tähän muistuttamalla ryhmän jäsentä vastausten huutelusta. Pidimme tätä puolta positiivisena, sillä puuttuminen huuteluun ei ollut usein negatiivista vaan koko joukkue-

een parasta ajatellen sanottua. Näin tapahtui esimerkiksi ryhmässä, jossa oli 9-vuotias tyttö, 11-vuotias tyttö ja 6-vuotias poika. 6-vuotias poika ei aina ymmärtänyt, että vastaus piti kirjoittaa jolloin vanhemmat tytöt ohjeistivat häntä. Mielestämme tämä joukkue puhalsi yhteen hiileen ja vastauksia mietittiin yhdessä.

Jotkut joukkueet eivät toimineet yhdessä oikeastaan ollenkaan. Esimerkiksi joukkueessa, jossa oli 9-vuotias poika, 11-vuotias poika ja 4-vuotias tyttö, pojat eivät kysyneet tytöltä vastauksia eikä tyttö päässyt niitä myöskään joukkueessaan kertomaan. Ohjaajina kehotimme tätä joukkuetta ottamaan huomioon jokaisen ryhmän jäsenen, mutta siitä huolimatta ryhmän tilanne ei parantunut. 11-vuotias poika sanoi syyksi sen, että 4-vuotias tyttö ei sano itse vastauksia ja tyttö vastasi, ettei tiedä niitä. Koska tunsimme tytön ja olimme hänen kanssaan työskennelleet, koimme, että siinä tilanteessa kyse saattoi olla esimerkiksi turhautumisesta. 4-vuotiaalla tytöllä saattoi olla tapana sanoa, ettei osannut jotain, mikäli koki tilanteen turhauttavaksi tai oli huonolla tuulella. Tässä joukkueessa oli havaittavissa myös se, että 11-vuotias poika oli ryhmän johtaja kirjoittaen itse vastaukset kysymättä kovin paljoa ryhmätovereiltaan mitä mieltä he olivat.

Kolmannessa joukkueessa oli kaksi poikaa, 11- ja 12-vuotiaat. He keksivät vastauksia sekä yhdessä että erikseen, kumpikin vuorollaan vastaukset kirjoittaen. Mielestämme heidän ryhmänsä toimi. Pojat eivät keskustelleet vastauksista avoimesti, mutta yhteistyötä heillä kuitenkin oli. Pojat kirjoittivat vuorollansa vastauksia paperille. Jos toinen vahingossa tai tahallaan huusi vastauksen, ei toinen siihen puuttunut kummemmin muutamaa kertaa lukuun ottamatta. Kuitenkin heidän kanssaan ristiriitatilanteilta vältyttiin.

Tietokilpailun loputtua oli oikeiden vastausten tarkistamisen vuoro. Jokainen ryhmä kertoi vastauksensa kysymyksiin järjestyksessä. Ohjaajat laskivat pisteet. Pisteiden lasku sujui ryhmissä hyvin, jokaisen joukkueen jäsenet vastasivat innokkaina mitä olivat kysymyksiin vastanneet ja odottivat selvästi voittajan paljastumista. Lopulta saimme pisteet laskettua ja 9-vuotiaan tytön, 11-vuotiaan tytön ja 6-vuotiaan pojan joukkue oli voittaja. Riemu oli heidän joukkueessaan silminnähtävä, mutta huomasimme myös, että muut ryhmät eivät reagoineet voimakkaasti, vaikeivät voittaneetkaan. Huomasimme kuitenkin, että heti tietokilpailun päätyttyä usealle lapselle ryhmissä, lukuun ottamatta voittajajoukkuetta, tuli kiire lähteä tilasta pois. Jäljellä ohjelmassamme oli kuitenkin vielä fiilisjana johon kaikkien läsnäolijoiden oli osallistuttava. Jouduimme sanomaan ryhmän vanhemmille pojille useasti, ettei toiminta ole vielä päättynyt kun he olivat jo menossa ovesta ulos. Lopulta he tulivat paikalle ja pystyimme aloittamaan fiilisjanan läpikäymisen. Ideana oli, että lapset menevät seisomaan seinien väliin sellaiseen kohtaan, mikä kuvaa heidän fiilistään. Lähellä ovea fiilis ei ole hyvä, kaukana ovesta on. Kysymyksinä meillä oli esimerkiksi se, oliko toiminta tänään mielekästä, olinko täysillä mukana toiminnassa ja oliko hauskaa tulla tänne tänään. Lukuun ottamatta voittajajoukkuetta usean ryhmän muut jäsenet olivat jokaisen kysymyksen ajan oven vieressä ”huonolla fiiliksellä”. Voittajajoukkue koki, että yleisfiilis oli hyvä.

Tämänlainen ryhmätilanne oli mielenkiintoista seurattavaa, sillä yhteisen ryhmän lisäksi toiminnassa oltiin pienryhmissä. Havaintomme mukaan pienryhmät toimivat keskenään hyvin eri tavoin ja uskomme tähän olevan syynä ryhmäjaot. Esimerkiksi 4-vuotias tyttö olisi varmasti päässyt tuomaan itseään esille paremmin yhdessä 9- ja 11-vuotiaiden tyttöjen seurassa. Oli kuitenkin mielenkiintoista huomata, että 9- ja 11-vuotiaat tytöt ottivat 6-vuotiaan pojan hyvin huomioon ryhmässään. Jos olisimme sijoittaneet 6-vuotiaan pojan yhdessä vanhempien poikien ryhmään, olisi hän uskoaksemme saattanut jäädä varjoon tai käyttäytyä uhmakkaammin vanhempia poikia matkien.

Miksi valitsimme tällaiset ryhmäjaot? Yritimme osaltamme puuttua siihen, että ryhmät olisivat ikien ja sukupuolien kesken mahdollisimman erilaisia, mutta että ryhmät kuitenkin toimisivat yhdessä. Oli myös kiintoisaa havainnoida yksilöitä hieman erilaisissa ryhmissä kuin he yleensä ovat tottuneet olemaan, sillä oli huomattavaa että käyttäytyminen muuttuu eri porukassa.

Toiminnan aikana sattunut välikohtaus sekoitti toiminnan kulun, meidät ohjaajat sekä lapset. Tilanne oli meille uusi ja yllättävä emmekä olleet varautuneet sellaiseen. Poika oli myös meille tuntematon ja se toi tilanteeseen lisähaastetta, sillä emme tieneet mitään hänen käyttäytymisestään. Pojan käytös oli mielestämme uhkaavaa ja arvaamatonta ja oli varmasti oikea ratkaisu hakea pojalle tuttu työntekijä paikalle poistamaan poika tilanteesta. Emme halunneet ottaa riskiä, että tilanne uusiutuisi, vaikka poika olisi halunnut jäädä toimintaan mukaan. Uskomme myös, että pojan käytös ja tapahtunut välikohtaus pelotti muita lapsia, mikä esimerkiksi näkyi välikohtauksessa mukana olleen 11-vuotiaan pojan pelokkaana poistumisena. Joukossamme oli kuitenkin myös pieni 4-vuotias tyttö, joka ei välttämättä ymmärrä tilanteen laatua. Luulemme, että meillä ei olisi ollut valmiuksia uhkaavan tilanteen selvittämiseen ilman apukeinoja resurssit huomioon ottaen. Myös rajallinen aika vaikutti asian selvittämiseen, sillä meidän oli jatkettava toimintaamme. Mikäli roolimme olisi ollut eri, olisimme esimerkiksi olleet työntekijöinä tilanteessa, olisi välikohtaus voitu selvittää keskustelemalla osapuolten kanssa. Nyt kuitenkin koimme tehneemme oikein, kun annoimme tilanteen selvittelyn vastuun osaston työntekijöille. Muiden lasten ajatuksia emme asian suhteen selvittäneet, sillä vaikka heissä heti tilanteen jälkeen näkyi levottomuutta, emme kokeneet, että kukaan heistä olisi ollut pelokas eikä kukaan ilmaissut haluaan puhua tilanteesta. Mikäli olisi käynyt niin, että lapset eivät olisi pystyneet jatkamaan toimintaa välikohtauksen jälkeen, olisimme ilman muuta keskeyttäneet toiminnan ja käyneet asian läpi. Ajattelimme mielekkään toiminnan saavan ajatukset muualle ja näin välikohtaus ei häiritsisi lapsia. Välikohtauksessa olleet osapuolet varmasti kävisivät tapahtuneen läpi ohjaajan kanssa läpi omilla tahoillaan.

Tällä kerralla teimme hyvin oleellisen havainnon siitä, kuinka lapset olisi tärkeä tuntea ennen toimintaa tai että toiminta sijoittuisi pitkälle aikavälille, jolloin tutustumiselle voisi järjestää riittävän ajan. Tämä ei tietenkään vastaanottokodin luonteeseen sovellu, sillä kyse on juuri lyhytaikaisijoituksesta ja lapsien vaihtuvuus voi olla runsasta. Olemme pohtineet hyvin pal-

jon sitä, millaisessa roolissa olemme toimintaa tekiessämme ja miettineet myös sitä, olisiko ollut hyvä, mikäli lapset olisivat olleet kaikki meille vieraita. Tämän tapahtuneen jälkeen olemme entistä vahvemmin sitä mieltä, että on tällaista toimintaa tehdessä hyvä tuntee lapset etukäteen. Palaamme tähän pohdintaan lopun yhteenvedossa vielä syvällisemmin.

6.4 Neljäs toimintakerta

Neljännellä toimintakerralla järjestimme olympialaiset, joihin lajeiksi olimme valinneet seuraavat: saappaanheitto, kolmijalkaviesti, keihäänheitto tulitikuilla sekä pallonheitto sankoon. Miksi olimme juuri nämä lajit olympialaisiin halunneet? Jokaisessa lajissa jokainen voi olla hyvä riippumatta iästä tai fyysisistä ominaisuuksista. Harva lapsi on kokeillut kaikkia lajeja aikaisemmin ja siten ne myös tuovat jotain uutta ja mielenkiintoista kaikille. Tavoitteiksi otimme tälle toiminnalle joukkueena toimimisen, yhteistyön kehittämisen sekä toisen tukemisen ja kannustamisen. Hyvän itsetunnon omaavan lapsen on helpompi tulla toimeen muiden kanssa ja hän pystyy paremmin sietämään pettymyksiä (Keltinkangas-Järvinen 1998, 20-23, 36, 37). Ajattelimme, että liikunnan ja hauskanpidon avulla saisimme lapset rentoutumaan ja näin myös ryhmässä toimiminen helpottuisi.

Mukana meillä oli toiminnassa kaksi 11-vuotiasta poikaa, 11-vuotias tyttö sekä 9-vuotias tyttö. Haimme lapset sisältä ulos ja menimme läheiselle kentälle, jonne olimme jo alkuvalmisteluna laittaneet viivat ja muut tarpeelliset mittayksiköt lajeihin valmiiksi. Tällä ajattelimme, ettei menisi liian kauan aikaa niiden tekemiseen vaan pääsisimme heti kentälle saavuttuamme olympialaiset aloittamaan. Kävimme yhdessä läpi kaikki lajit ja mitä niissä tulisi tehdä. Lapset olivat jo arvanneet mitä lajeja tulisimme tekemään, eikä näin mikään laji ollut täysin vieras heille.

Alussa olympialaiset vaikuttivat mieleisiltä lapsille. He arvuuttelivat lajeja ja pyrkivät kovasti aloittamaan jo ennen kuin kerroimme, mitä lajit oikeasti olisivat. Kun olimme saaneet kerrottua, mitä tänään tekisimme, vaikutti kaikkien, paitsi 9-vuotiaan tytön, asenne toimintaan positiiviselta ja innokkaalta. 9-vuotias tyttö tunsu, että ei olisi hyvä kolmijalkaviestissä ja näin latisti se hänen tunnelmaa koko olympialaisten suhteen. Hän meidän mielestämme selvästi pelkäsi epäonnistumista ja sitä, ettei hän osaa jotain. Koimme, että tällaisessa tilanteessa kyse voi hyvinkin olla myös heikosta itsetunnosta. Heikon itsetunnon piirteitä onkin juuri Sirkku Ahon (1996, 21-22) mukaan kirjassa Lapsen minäkäsitys ja itsetunto se, että lapsi välttelee riskejä ja on arka ryhmätilanteissa. Lapsi myös välttelee huomion kohteena olemista jos hän omaa heikon itsetunnon. Lapsen ensimmäinen reaktio uuteen asiaan voi olla epäily omasta osaamisesta ja kyvyistä pärjätä. Näin hän siis ”odottaa epäonnistumista” vaikka toiminta ei olisi edes vielä alkanutkaan. Lapsi voi myös suojellakseen itseään ja itsetuntoaan häpeän tunteilta vältellä tehtäviä. (Aho 1996, 21-22.)

Saimme olympialaiset käyntiin tulitikunheitolla. Pientä sanailua oli havaittavissa tyttöjen ja poikien välillä jo heti alussa, mutta koimme sen lähinnä heidän tapana heittää huulta, kuin varsinaisesti loukata toisia. Tämän takia emme puuttuneet siihen merkittävästi. Tulitikunheitossa kaikki tuntuivat kannustavan toisiaan ja 9-vuotias tyttö sai 11-vuotiaalta tytöltä erityiskannustusta. Oli hienoa katsoa kuinka vanhempi tyttö onnistui sanomisillaan luomaan nuorempaan tyttöön uskoa siihen, kuinka hän olisi hyvä, eikä häittäisi vaikka he eivät voittaisikaan. Hän todella yritti sanoin saada nuoremman innostumaan ja tekemään parhaansa. Voi olla, että epävarmuudesta johtuvia vastaavia tilanteita 9-vuotiaalla tytöllä on ollut aikaisemminkin ja näin vanhempi tyttö tiesi mitä toinen tyttö kaipasi pärjätäkseen oman itsekriittisyytensä kanssa. Ehkä 11-vuotias tyttö oli itse myös kokenut joskus samanlaista epävarmuutta ja tiesi miltä se tuntuu. Tässä lajissa, kuin ei muissakaan lajeissa olympialaisissamme voima tai muu fyysinen ominaisuus vaikuttanut lopputulokseen. Tilanne oli hyvin tasainen ja kaikki tuntuivat olevan loppujen lopuksi tyytyväisiä omaan tulokseensa.

Saappaanheitto toisena lajina lähti myös mukavasti käyntiin. Ensimmäiseksi heittovuorossa olivat pojat, jotka heittivät melko kauaksi saapasta. Pojille tämä laji sopi heidän mielestään havaintojemme mukaan. He olivat innostuneita ja saivat hyviä tuloksia, joista he olivat selvästi ylpeitä. Tyttöjen vuoron alkaessa, poikien ollessa mielissään omista tuloksista, alkoivat pojat sanoilla tytöille ja heidän taidoilleen heittää saapasta. Erityisesti 9-vuotias tyttö, joka muutenkin koki olevansa huono ja sanoessa sen ääneen, koki tämän poikien nälvimisen rasakana. Se ei ollut toiminnassamme missään nimessä sallittua ja puutuimmekin heti tähän toisen mollaamiseen ja sanoimme pojille, ettei tuollainen käytös ollut sallittua. Ilkeistä sanoista loukkaantuneena 9-vuotias tyttö lähti kävelemään pois kentältä. Tuntui, että pojat eivät joko ymmärtäneet tai halunneet ymmärtää, tai halusivat tietien tahtoen tyttöjä ärsyttää. Toinenkin tytöistä lähti seuraamaan toista, koska meistä tuntui, että hän koki tulleen loukatuksi ja halusi pysyä kaverinsa rinnalla. Pojat jäivät naureskelemaan kentälle, johon Jenni jäi heidän kanssaan puhumaan. Jenni muistutti, ettei ole hyvä ärsyttää toisia tahallaan. Jenni vielä hetken keskusteli asiasta heidän kanssaan ja päätyi siihen, että jatkaisi poikien kanssa Mõlkyn pelaamisella. Pojat olivat olleet niin innostuneita olympialaisista ja näin Jennin mielestä oli tärkeää, että he saisivat vielä näyttää taitojaan. Yksi tavoitteistamme oli myös, että viemme toimintamme aina loppuun. Vaikka ongelmia ja suunnitelman muutoksia kesken toiminnan tulisi, olisimme silti koko tunnin toimintaa tekemässä, vaikka se vaatisikin uudeleen järjestäytymistä.

Tällä välin kun pojat jäivät kentälle, oli Heini lähtenyt tyttöjen perään. Tytöt olivat juosseet kentän viereiselle koulun pihalle, jossa kahdestaan pohtivat kiivaasti miksi pojat olivat heille aina ilkeitä ja miksi heidän aina pitää tyttöjä nälviä ja mollata. He olivat vahvasti sitä mieltä, etteivät tulisi takaisin mukaan toimintaan, koska eivät sietäneet poikia. Tytöt olivat meille ohjaajille myös vihaisia. Tyttöjen mielestä olimme antaneet poikien olla heille ilkeitä, emmekä olleet puuttuneet tarpeeksi sanalliseen ilveilyyn. Heidän mielestä olimme pojille paljon sallivampia, eivätkä pojat saaneet sopivia rangaistuksia ilkeistä sanoistaan. Heini kuunteli

tyttöjä kärsivällisesti ja yritti ymmärtää heitä. Heini oli pahoillaan poikien puolesta ja oli yhtä mieltä siitä, että olympialaisten aikana tapahtunut sanailu oli ollut huonoa käytöstä ja myös täysin turhaa. Ymmärrettävää oli, että tytöt olivat siitä loukkaantuneita. Heini myös muistutti tyttöjä, ettei ole tietoinen muusta kuin toiminnan aikana tapahtuvasta sanailusta, eikä näin pystyisi siihen muuten puuttumaan tai sen perusteella poikia rangaista. Heini yritti saada kovasti tyttöjä takaisin toimintaan mukaan ja samalla selittää poikien mahdollisia syitä käyttäytymiselleen.

Tytöt olivat vahvasti sitä mieltä, etteivät enää tulisi takaisin jatkamaan olympialaisia. He lähtivätkin nyt pois kentän laidalta laitoksen omalle pihalle, jossa keskenään jatkoivat tapahtuneen selvittelyä. Heini meni vielä sinne tyttöjen perään. Pihalla oli myös yksi osaston työntekijä, jolta Heini kysyi neuvoa, miten hänen tulisi toimia tilanteessa, koska työntekijä tunsii tytöt paremmin. Työntekijä myös yritti puhua tytöille ja niin ikään saada tyttöjä takaisin mukaan toimintaan. Heini päätti kuitenkin tässä vaiheessa antaa tyttöjen olla hetken rauhassa ja palata takaisin Jennin ja poikien seuraan kentälle, jossa heillä oli Mөлkkypeli kesken. Heini osallistui myös peliin ja kyseli siinä sivussa Jenniltä, kuinka hänellä ja pojilla olivat pelit sujuneet. Jenni kertoi pelien menneen hyvin, eikä poikien kesken ollut minkäänlaista eripuraa havaittavissa.

Hetken kuluttua tytöt tulivat kentän laidalle takaisin ja saman tien alkoi molemminpuolinen sanallinen ärsytys. Sekä tytöt että pojat selvästi lietsivät toinen toisiaan. Heini meni vielä hetkeksi tyttöjen luokse, missä selvisi miksi tytöt olivat tulleet takaisin, vaikeivät olleet halunneet. Heille oli epäselvää oliko toiminta pakollista vai ei ja siksi olivat tulleet takaisin, vaikka arvelivatkin, että se päättyisi riitaan poikien kanssa. Heini kertoi heille, että emme voisi heitä toimintaan pakottaa, mutta olisi todella mukavaa, jos he tulisivat vielä hetkeksi mukaan Mөлkkyyyn. Tytöt olivat ehdottomasti sitä mieltä, etteivät tulisi mukaan enää ja poistuivat kentältä. Heini ei enää lähtenyt enää tyttöjen perään vaan antoi heidän mennä, sillä ajatteli, ettei siitä olisi hyötyä eikä saisi heidän mieliään muuttumaan. Myös toiminta-aika oli loppupuolella. Heini palasi vielä poikien ja Jennin seuraan, jossa he lopettelivat Mөлkyin pelaamista. Kerroimme vielä olevamme pahoillaan niin poikien kuin tyttöjenkin käytöksestä. Sanoimme, että ensi kerralla olisi hyvä asiasta keskustella ja selvittää tapahtunutta, mikäli se olisi tarpeellista. Ajattelimme, että nyt olisi turha tyttöjä ja poikia saman pöydän ääreen laittaa. Nyt olisi hyvä, että jokainen saisi miettiä asiaa rauhassa ja ottaa asiaan etäisyyttä. Poikien ja tyttöjen välinen kahnailu on selvästi jatkunut jo pitkään eikä meidän toimintamme ollut johtanut eripuraan. Eikä pelkästään meidän kanssa selvittely saisi konflikteja loppumaan.

Tärkeimmäksi havainnoksi kehkeytyi tällä kerralla erimielisyydet ja konfliktit sekä niiden ratkaiseminen ja vaikutus toimintaan. Meidän tietojemme ja havaintojemme mukaan konfliktit osastolla ovat arkipäivää ja usein on jotain selvittämisen aihetta. Jokaisella lapsella on oma kriisi tai ikävä tapahtuma sijoituksen myötä takanaan ja lapset käsittelevät omaa pahaa olo-

aan eri tavalla. Kuten lapsen kriisistä kertovassa teoriaosuudessa mainitsimme, lapsella on monenlaisia tunteita joita hän käy läpi. Lapsi ei välttämättä osaa pukea tunteitaan sanoiksi jolloin ne kokemuksiemme ja lukemamme kirjallisuuden perusteella tulevat esille mahdollisena negatiivisena käyttäytymisenä.

Jälleen tuli ilmi se, että meillä ei opinnäytetyömme aikataulun tiimoilta ja roolimme vuoksi ole mahdollista konflikteja syvällisemmin selvittää, sillä usein konfliktit ovat saaneet alkunsa jo ennen toimintaamme eivätkä siten liity vain ja ainoastaan sen tunnin aikana tapahtuneisiin riitoihin. Koemme, että voimme tehdä parhaamme saadaksemme lapsille positiivisen mielen toiminnassamme, mutta tällaisten ristiriitojen selvittämiseen emme koe omaavamme tarpeeksi valmiuksia eikä se mielestämme ole meidän tehtävääkään. Emme voi aina tietää konflikteihin johtaneita tilanteita jolloin siitä, että alkaisimme selvittää asiaa heikoin faktoin, voimme saada aikaan enemmän haittaa kuin hyötyä. Työntekijät, jotka tuntevat lapset ja tietävät mitä vastaanottokodin arjessa tapahtuu, omaavat resurssit asioiden mahdolliseen läpikäyntiin niiden sitä vaatiessa. Lapset ovat myös ristiriitatilanteiden sattuessa niin suuressa tunnekuohussa, ettei asian selvittäminen samalla hetkellä välttämättä johda hyviin tuloksiin.

6.5 Viides toimintakerta

Viidennellä toimintakerralla olimme vastaanottokodin tiloissa askarteluhuoneessa. Paikalla oli kuusi lasta; kaksi 11-vuotiasta poikaa, 11-vuotias tyttö, 9-vuotias tyttö sekä 6-vuotias poika ja 4-vuotias tyttö. Toimintamme sisälsi leikin 3 kättä 2 jalkaa sekä Hyvä Minä -seinätaulun tekemisen. Tavoitteina toiminnalle olimme ottaneet ongelmanratkaisun ryhmässä, positiivisen minäkäsityksen vahvistamisen sekä rohkeuden tuoda esille omia hyviä puolia ja niiden jakamisen.

Tämän toimintakerran teemana oli Hyvä Minä, joka tiivistää hyvin koko opinnäytetyömme aiheen ja tavoitteet. Päätimme tehdä Hyvä Minä -seinätaulun, jonka tarkoituksena on tuoda esille jokaisen omia hyviä puolia. Kuten kirjassa ”Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa” (Cacciatore ym. 2008, 28-29) kirjoitetaan, on heikon itsetunnon vallitessa hyvä keskittyä hyviin puoliin, niihin hetkiin kun on onnistunut ja myös kertoa toiselle hänen hyvistä puolistaan (Cacciatore ym. 2008, 28-29). Tärkeää on myös lapsen itsetunnon kannalta antaa hänelle tehtäviä, joissa lapsi voi kokea olevansa hyvä ja vahva (Aho 1996, 50-51). Ajattelimme, että Hyvä Minä -seinätaulu olisi sellainen harjoitus, joka antaisi lapsille mahdollisuuden keskittyä omiin vahvuuksiinsa ja hyviin puoliinsa ja tuntea olonsa sitä kautta hyväksi.

Aloitimme toiminnan jälleen lämmittelyharjoituksella 3 jalkaa 2 kättä. Olemme itse koulussa käyttäneet kyseistä harjoitusta ryhmätilanteissa ja kokeneet sen erittäin mielekkääksi ja moniulotteiseksi ryhmäharjoitteeksi. Harjoituksessa tulee esille hyvin se, kuinka ryhmän täytyy yhteistyöllä kehittää ratkaisu eri tilanteisiin. Harjoituksen tarkoitus on, että ryhmälle anne-

taan ohjeeksi esimerkiksi 3 jalkaa 2 kättä, jolloin ryhmällä saa koskettaa maahan kerrallaan vain 3 jalkaa 2 kättä. Harjoituksen edetessä ohjaajat voivat vaikeuttaa esimerkiksi sanomalla 3 kättä, 4 jalkaa, 2 päätä, yksi peppu maahan. Harjoitus kehittää lasten ongelmanratkaisukykyä ja auttaa hahmottamaan omaa kehoa. Harjoituksen alkaessa kaksi 11-vuotiasta poikaa eivät suostuneet tulemaan mukaan vaan istuivat sohvalla. Emme kehotuksista huolimatta saaneet heitä tulemaan mukaan, ja toinen poika sanoi, ettei tule mukaan tähän harjoitukseen mutta tulee mukaan seuraavaan juttuun. Hyväksyimme tämän ja aloitimme 3 jalkaa 2 kättä-harjoituksen 4-vuotiaan tytön, 6-vuotiaan pojan, 9-vuotiaan tytön ja 11-vuotiaan tytön kanssa. Harjoituksen alussa huomasimme heti, että 11-vuotias tyttö otti johdon. Kun me ohjaajat kerroimme montako kättä ja jalkaa tulisi nyt olla maassa, ryhmä pohti asiaa hetken ja 11-vuotias tyttö kertoi muille lapsille usein mitä tulisi tehdä. Jäimme miettimään tätä ja totesimme, että ehkä juuri tällä tavalla tämän tyyppinen harjoitus toimii parhaiten; että on joku joka ottaa tilanteen haltuun. Tällä tavoin vältyttiin myös siltä sekaisuudelta mitä se, että jokainen olisi ottanut tilanteen haltuunsa, olisi ehkä saattanut aiheuttaa. Oli kuitenkin mielenkiintoista havainnoida niin nopeaa johtajuuden ottoa ryhmässä mitä 11-vuotias tyttö teki, sillä ryhmä ei sopinut etukäteen johtajuudesta.

Siirryimme alkuharjoituksen jälkeen tekemään Hyvä Minä- seinätaulua. Alustimme tehtävän puhumalla siitä, että meillä kaikilla on hyviä puolia ja jotain missä olemme hyviä. Kehotimme lapsia pohtimaan näitä puolia ja tekemään sen näkyväksi kollaasin muodossa. Olimme tehneet valmiiksi yhden tavan jolla Hyvä Minä- seinätaulun voisi tehdä ja kerroimme että lapset voivat joko tehdä sellaisen tai keksiä omanlaisensa. Pienimmille lapsille me ohjaajat toimimme kirjoitusapuna. Lapset aloittivat työskentelyn mukavasti rauhassa ja työskentely sujui loppuun asti hyvin. 11-vuotiaalla työllä oli aluksi vaikeuksia saada työtään onnistumaan ja hän ainakin kerran aloitti työskentelyn alusta. Kerroimme välillä esimerkkejä millaisia asioita voi itsessään pitää hyvänä, esimerkiksi että olen avulias tai tykkään leikkiä kavereiden kanssa. 6-vuotias poika teki vesiväreillä ja piirtäen useamman paperin ja kysyessämme häneltä mihin hän haluaa kirjoittaa omat hyvät puolensa, ei hän olisi halunnut niitä kirjoitettavan mihinkään. Pääsimme kuitenkin yhteisymmärrykseen tämän toiminnan tarkoituksesta ja lopulta poika keksi monta asiaa mitä hänessä on hyvää. Jokainen lapsi sai tuotua näkyväksi ainakin viisi erilaista hyvää asiaa itsestään.

Lopulta istuimme lähekkäin ja kaikki saivat jakaa omat hyvät puolensa niin, että lukisivat ainakin yhden asian omasta työstään. 11-vuotiaat pojat lukivat omansa, ohjaaja luki 4-vuotiaan tytön samoin kuin 6-vuotiaan pojan tekstin, 9- ja 11-vuotiaat tytöt eivät halunneet lukea omiansa. Lopuksi kyselimme palautetta lapsilta yhdellä sanalla toimintaa kuvaillen, ja tulos oli ”tylsää, tylsää, tylsää, tosi kivaa, kivaa, tylsää”. Jäimme miettimään sitä, mahtoiko toiminta kuitenkaan ihan niin tylsää olla, sillä kaikki kuitenkin niin intensiivisesti keskittyivät ja vaikuttivat pitävän toiminnasta.

Tämän kerran toimintaan olimme erittäin tyytyväisiä. Pidämme aiheitamme erittäin tärkeänä ja sen vuoksi oli mahtavaa huomata kuinka paljon hyviä puolia lapset itsestään keksivät. Vaikka alkulämmittelyyn emme saaneet kaikkia lapsia mukaan, sujui toiminta kokonaisuudessaan hyvin. Lapsilla ei ollut kinoja tällä kerralla, vaan he havaintojemme mukaan pyrkivät sopuun eivätkä tahallaan ärsyttäneet toisiaan. Huomasimme myös sen, että tämä ryhmä alkaa toimia hyvin yhdessä nyt kun toimintakertoja on jo takana muutama ja uskomme lasten myös luottavan meihin enemmän. Myös ohjauksemme on parantunut kun luottamus itseen ja omiin kykyihin on kasvanut ja tämä heijastuu myös lasten käyttäytymiseen. Tunnettiin, että kun olemme sinut itsemme kanssa voimme paremmin luoda turvallisuutta ja varmuutta myös ryhmään ja sitä kautta saada lapsille paremman työskentely-ympäristön.

6.6 Kuudes toimintakerta

Kuudennen ja samalla viimeisen kerran olimme ajatelleet viettää sekä sisällä että ulkona. Edellisellä kerralla olimme lapsilta kyselleet mitä he toivoisivat viimeisellä kerralla olevan. Ehdotuksia tuli paljon ja jokainen sanoi ainakin yhden leikin tai pelin. Toivelistalta löytyi muun muassa tanssia, mölkkyä, ulkona olemista, sisällä olemista, hippaa ja hirsipuuta. Valitsimme toiveista niitä, joita voimme toteuttaa ulkona ja sisällä aikataulumme sopien. Valitsimme myös sellaisia, mitä ajattelimme sopivan kaikille iästä ja sukupuolesta riippumatta, kuten kaikilla toimintakerroillamme. Näin saisimme kaikki mukaan toimintaan. Meille oli myös tärkeää, että toiminnot olisivat niin lapsille kuin meille ohjaajillekin tuttuja, jotta viimeinen kerta menisi mahdollisimman sujuvasti ja lapsille mielekkäästi. Päädyimme ehdotuksista ulkolajeina mölkkyyn ja polttopalloon sekä sisällä tapahtuvista hirsipuuhun ja käsimaalaukseen. Mukana toiminnassa meillä oli yhteensä viisi lasta, 11- ja 6-vuotiaat pojat sekä 4-, 9- ja 11-vuotiaat tytöt. Tavoitteena toiminnassa meillä oli osallistaa lapsia toiminnan suunnittelussa sekä järjestää lapsille mukavaa yhdessä toimimista viimeisen kerran kunniaksi. Myös onnistumisen kokemuksia halusimme tarjota jokaiselle lapselle.

Päätimme aloittaa ulkotoiminnasta, sillä sisälle meidän olisi helpompi rajatulla alueella saattaa loppuun yhteinen toimintamme ja kerätä palaute. Isolla kentällä, jossa mölkky ja polttopallo tapahtuisi, voisi löytyä enemmän virikkeitä viemään lasten huomion pois toiminnasta. Päätimme aloittaa polttopallolla, joka oli meidän edellisiltäkin kerroilta tuttu leikki lapsille. Siihen oli myös jokaisen helppo osallistua ja kaikki osasivat sen. Tavoitteisiimme se sopi myös yhteisen mukavan tekemisen kautta. Polttopallo sujuikin erinomaisesti. Lapset olivat innostuneita ja olivat mukana pelissä iloisina. Muutaman polttopallon jälkeen aloitimme Mölkyn pelaamisen, mitä myös oli toivottu lasten suusta. Meillä oli myös aikaisemmilta kerroilta positiivisia kokemuksia sen pelaamisesta ja näin ajattelimme sen myös nyt sujuvan. Lajina se on myös sellainen, että kaikkien on sitä helppo pelata eikä se ole niinkään taito- vaan tuuripeli. Mölkyn pelaaminen olikin mielestämme menestys. Lapset olivat innokkaasti mukana ja kaikki tuntuivat onnistuvan siinä myös, mikä lisäsi havaintojemme mukaan pelin mielekkyyttä. Mölk-

ky jouduttiin kuitenkin ajanpuutteen vuoksi lopettamaan hiukan kesken, mutta se ei tuntunut lapsia kovasti haittaavan, vaan kaikki tuntuivat olevan lopputulokseen tyytyväisiä.

Sisälle olimme laittaneet valmiiksi käsimaalit, joita lasten tulisi yhteismaalauksessa käyttää. Kerroimme ajatuksemme käsimaalauksesta; jokainen maalaisi mielensä mukaan kätensä ja laittaisi kädenjälkensä isolle paperille. Tämä sai lapsissa aikaan iloisia ilmeitä ja meistä tuntui, että tehtävä olisi mielekäs lapsille. 11-vuotias poika kuitenkin kieltäytyi tulemasta mukaan yhteismaalaukseen, mikä sinänsä oli mielestämme harmillista, koska muista tehtävä tuntui niin mukavalta. Lapset maalasivat toistensa käsiä ja myös me autoimme pienimpiä käsien maalaamisessa. Kädenjäljistä tuli mielestämme värikkäitä ja jokaisen omannäköisiä. Iso paperi täyttyikin nopeasti erikokoisista kädenjäljistä. Maalauksen ohessa halusimme vielä ottaa mukaan toivotun hirsipuun. Jennin jatkaessa maalausta lasten kanssa, otti Heini liitutaalulle hirsipuu-lauseen, jota lapset saivat arvuutella maalaamisen ohella. Lapset saivat vuorotellen arvata kirjaimia, joita lauseesta löytyy. Järjestys säilyi koko ajan ja lause selvisikin nopeasti hyvällä yhteistoiminnalla. Lopuksi pyysimme jälleen lapsia kertomaan yhdellä sanalla, miltä heistä tuntui toiminta. Kaikki muut paitsi 11-vuotias poika sanoivat jotain positiivista viimeisestä kerrasta.

Viimeiseen kertaan olimme kokonaisuudessa hyvin tyytyväisiä niin toiminnan suunnitteluun, toteutumiseen sekä omaan ohjaajuuteemme. Lasten iloiset ilmeet ja heidän aktiivisuutensa oli meille merkki siitä, että viimeinen kerta oli myös heille ollut mielekäs. Ryhmä tuntui toimivan edellisiä kertoja paremmin, vaikka ikähaitari tällä kertaa oli lapsilla suuri. Jokainen lapsi teki omaa osuuttaan intensiivisesti ja samalla hyvää ryhmähenkeä ylläpitäen. Toisten häiritsemistä tai ivailua emme havainneet lainkaan edellisiin kertoihin verrattuna.

11-vuotias poika oli toiminnan aikana kuitenkin välillä vähän vastahankainen, mutta se ei mielestämme häirinnyt ryhmän toimintaan. Poika selvästi, hänen sanomista kommenteista päätellen, toivoi toiminnan loppuvan nopeasti. Hän kyseli muutamaan otteeseen koska lopetetaan ja lopussa, voiko jo mennä, koska toiminta loppuu. Luvan saatuaan hän myös poistui nopeasti, mikä selvästi oli meille viesti helpotuksesta toiminnan loppumista kohtaan. Aikaisempiin toimintakertoihin verrattuina emme samalla tavalla antaneet kommenttien häiritä toimintaamme, vaan yritimme leikitellä asialla ja innostaa entistä tehokkaammin poikaa mukaan toimintaan. Uskomme pojan käytöksen johtuvan siitä, että hänen ikätoverinsa ei päässyt osallistumaan tämän kerran toimintaan ja poika jäi siten hieman ”yksin”.

Oli myös ilo huomata, kuinka aika kului kuin siivillä viimeisellä toimintakerralla. Toimintamme oli suunniteltua ja olimme myös tutustuneet lapsiin paremmin. Tämä auttoi meitä suhtautumaan heihin ja emme ottaneet ohjaajuutta hyvällä tavalla niin raskaasti ja kriittisesti. Suunnittelun tärkeyteen olimme panostaneet ja tiesimme, mitä viimeiseltä kerralta halusimme. Ohjaajuutemme oli samaa aikaa jämää ja joustavaa ja iloiset ilmeet paistoivat niin lasten

kuin meidän ohjaajienkin kasvoilta. Tilannetta ja ohjaajuutta helpotti myös lasten innokas osallistuminen.

Tavoitteiden suhteen kertamme oli myös mielestämme onnistunut. Tuntui, että olimme asettaneet realistiset ja lapsia kunnioittavat tavoitteet. Jokainen lapsi mielestämme sai onnistumisen kokemuksia sekä lajeina meillä oli lapsista suurimman osan päättämiä. Tällä tavoin olimme osallistaneet lapsia toiminnan suunnitteluun. Yhdessä toimiminen oli pääosassa viimeisellä kerralla ja siitä heille jäi myös yhteinen muisto käsimaalauksen ansiosta.

6.7 Toimintakertojen yhteenveto

Toimintakerroillamme meillä oli mukana kaikkiaan 12 eri lasta kahdelta eri osastolta. Toimintakerroista meillä oli tarkoitus saada vaihtelevia ja sitä kautta antaa lapsille uusia kokemuksia. Halusimme yhdistää toiminnoissa vanhoja tuttuja toimintoja ja tuoda uusia näkökulmia lasten ryhmässä toimimiseen. Toimintakertojen rungon olimme suunnitelleet hyvissä ajoin ennen toimintoja ja tiesimme perusidealta mitä haluamme lasten kanssa tehdä. Tutustumisen jälkeen, kun saimme enemmän kuvaa lapsista, muutimme vielä hieman alkuperäisiä suunnitelmia ja muokkasimme toimintoja sekä tavoitteita parempaan järjestykseen. Näin pystyimme luomaan lapsille vaihtelevan ja tavoitteellisen kokonaisuuden (Liite 2). Tällä tavoin saimme toimintakerroille jatkuvuutta niille, jotka olivat mukana useilla kerroilla, mutta helpon mukaantulon myös niille, jotka olivat mukana vain yhdellä tai muutamalla kerralla. Toki haastavaa oli miettiä toimintoja tavoitteidemme kannalta. Parhaan hyödyn tutkimuksestamme saisi, mikäli tutkisi tavoitteitamme ja yksilöitä jatkumona, mutta tässä tapauksessa se ei ollut mahdollista projektin ja vastaanottokodin luonteen mukaan. Yritimme suunnitella toimintakerrat niin, että saisimme joka kerralta suurimman hyödyn ja mahdollisuuden havainnoida yksilöiden toimintaa ryhmässä. Oli otettava huomioon nämä kaikki tekijät, joten näimme parhaaksi tehdä toimintakerrat ja harjoitukset mahdollisimman yksinkertaisina ja helposti toteutettavina, jotta havainnointi onnistuisi parhaiten. Kuuteen toimintakertaan päädyimme, sillä toimintojen oli hyvä tapahtua kesäkuun aikana lasten kesälomien vuoksi. Pidimme myös tärkeänä sitä, että saamme pidettyä toimintakerrat lyhyen ajan sisällä jotta lasten vaihtuvuus ei olisi niin suuri. Mietimme myös vaihtoehtoisesti toimintakertojen intensiivijaksoa, esimerkiksi kolme kokonaista päivää ohjelmaa, mutta emme kokeneet sitä tarkoituksenmukaiseksi. Käytännön järjestelyt olisivat hankaloituneet emmekä lisäksi koe, että olisimme ohjaajina olleet valmiita uuden ryhmän kanssa niin intensiiviseen toimintaan. Koimme paremmaksi vaihtoehdoksi ensin tutustumisen ryhmään jonka jälkeen toimintaa oli pari kertaa viikossa. Näin myös lapset saivat antaa tilaa ajatuksilleen.

Kokonaisuutena olimme mielestämme suunnitelleet toimintakerrat hyvin ja tavoitteita vastaaviksi. Jokaiselle kerralle olimme ottaneet teeman, joka tuki yhtä tai useampaa tavoitetta.

tamme. Kaikkien toimintakertojen taustalla oli lasten itsetunnon tukeminen, minkä koemme erittäin tärkeäksi asiaksi.

7 YHTEENVETO

7.1 Opinnäytetyön tavoitteiden arviointia

Tavoitteenamme meillä oli opinnäytetyössämme tukea kriisissä olevaa lasta ryhmätoimintojen avulla, yksilöllisen rohkeuden lisääminen, ryhmätyötaitojen vahvistaminen, positiivisten ryhmässä toimimisen kokemusten saaminen sekä yksilöllisyyden ja minuuden tukeminen itsetunnon kautta ryhmätoiminnassa. Olimme suunnitelleet toimintakertojen sisällöt pohjautuen tavoitteisiin ja mielestämme olimme onnistuneet löytämään yksinkertaisia ja helposti lähestyttäviä harjoituksia lapsille. Pidimme harjoitukset realistisina emmekä yrittäneet haukata liian suurta palaa, sillä tärkeintä meille oli ehdottomasti mennä lasten ehdoilla ja antaa heille mahdollisimman paljon uusia kokemuksia. Tiesimme ryhmän olevan haasteellinen ja että riskitekijöitä on paljon, minkä vuoksi pidimme asiat yksinkertaisena. Myös oma ohjaajuutemme on vasta alkutaipaleella ja siksi emme halunneet ottaa toimintaamme mukaan liian monimutkaisia harjoituksia. Kokonaisuudessaan olimme tyytyväisiä asetettuihin tavoitteisiin ja niiden pohjalta toteutettuihin toimintoihin.

Rohkeuden esiintuominen ryhmässä on laaja tavoite, jota on myös haasteellista mitata. Positiivisten kokemusten kautta pyrimme tätä tavoitetta saavuttamaan ja koemme, että sekä onnistumisen kokemuksia että rohkeuden pilkahduksia lapsissa näkyi eri toimintakerroilla. Emme odottaneet lapsissa suuria muutoksia rohkeuden suhteen näin lyhyessä ajassa, vaan halusimme enemmänkin luoda heille tilanteita, joissa he saisivat mahdollisuuden näyttää taitojaan ja sitä kautta tuoda rohkeuttaan esille.

Ryhmätyötaitojen vahvistaminen oli jokaisella kerralla läsnä monessa harjoituksessa ja sitä pyrimme tavoittelemaan erilaisilla ryhmäharjoituksilla. Olimme valinneet harjoituksia, joissa tarvittiin yhteistä ongelmanratkaisukykyä, mutta myös jokaisen yksilön omaa panostusta ryhmän hyväksi. Ryhmässä toimiminen vaatii jokaiselta lapselta panostusta ja motivaatiota sitoutua asetettuihin tavoitteisiin ja uskomme, että ryhmässä toimiminen olisi vahvistunut kertojen myötä, mikäli niitä olisi ollut enemmän. Näin olisi voinut käydä olettaen, että ryhmässä olisi ollut samoja lapsia, mutta mikäli kaikki lapset olisivat vaihtuneet joka kerralla, olisi myös tavoitteet joutunut asettamaan uudelleen joka kerta.

Itsetunnon kautta tapahtuva minuuden ja yksilöllisyyden tukeminen tapahtui toiminnoissamme lapsia kannustamalla, heihin uskomalla ja luottamalla. Emme olleet tehneet toiminnoista sellaisia, että ne olisivat joillekin lapsille liian vaikeita, vaan pyrimme tasavertaisuuteen ja asettamaan tavoitteet ja toiminnot realistisiksi kaikille osallistujille. Luulemme, että lapset

ovat saaneet uusia näkökulmia itseensä ja päässeet pohtimaan omaa minuuttaan ja hyviä puoliaan toimintamme kautta. Oli mukava huomata, että ainakin yksi lapsista oli laittanut Hyvä Minä-seinätaulun ja tulevaisuuskollaasinsa huoneeseensa esille. Lasten oman minuuden pohtiminen on suuri kokonaisuus ja toimintakertojen vähyys ei antanut mahdollisuutta laajoihin tuloksiin. Kuitenkin tavoitteiden toteutuminen näkyi pieninä osina suuressa kokonaisuudessa ja esimerkiksi siten, että lapset tekivät parhaansa ja jaksoivat yrittää.

Ryhmätoiminta on tärkeä osa jokaisen ihmisen elämää ja erilaisissa ryhmissä toimiminen kuuluu jokaiseen elämänvaiheeseen. Halusimme siksi ottaa sen yhdeksi tavoitteeksi työhömmä, sillä kriisissä olevilla lapsilla voi olla haastavaa toimia ryhmässä johtuen omasta prosessistaan jota he käyvät läpi. Tutkiessamme ryhmätoimintataitoja keskityimme havainnoimaan lasten kunnioitusta ja arvostusta toisiaan kohtaan, kuuntelutaitoja, omien mielipiteiden esiintuomista, osallistumista ja toisten huomioon ottamista. Kaikki nämä asiat olemme kokeneet tärkeiksi ryhmätoiminnassa. Havaintojemme mukaan koimme kehittymistä näissä asioissa toimintakertojen edetessä, sillä ryhmän toiminta muuttui luontevammaksi toimintakertojen myötä. Kuitenkaan emme kokeneet, että näin lyhyessä ajassa voisi saada suuria tuloksia aikaan, sillä toimintaan liittyi paljon riskitekijöitä esimerkiksi motivaatio ja vireystaso, sekä sen hetkinen fiilis. Lisäksi ryhmä muokkaantui jokaisella toimintakerralla, mikä toi oman haasteensa havainnointiin. Havainnointi kuitenkin helpottui toimintakertojen edetessä, sillä lapset ja heidän ominaisuutensa tulivat meille tutummiksi. Sillä oli vaikutusta myös siihen, että koimme kehitystä tapahtuneen. Ryhmässä toimimisen taidot tulivat esille hyvin esimerkiksi verrattaessa ensimmäisen ja viimeisen kerran polttopalloa. Ensimmäisellä kerralla tunnelma oli vaitonainen ja pettymysten sietäminen heikkoa. Viimeisellä kerralla pelattu polttopallo oli hengeltään vapautunutta ja kaikki olivat hyvillä mielin mukana välittämättä siitä, paloiko vai ei.

Rohkeuden havainnoinnissa tärkeimmät tulokset tulivat esille toimintakertoja verratessa lasten vapautuneisuudessa. Toisille vitsaileminen oli sallitumpaa ja pystyttiin nauramaan yhdessä asioille hyvässä hengessä. Uuteen toimintaan lähdettiin selkeästi avoimemmin mielin mukaan loppupuolen kerroilla kuin alussa. Lapsista myös mielestämme pystyi havaitsemaan luottamuksen kasvua meitä ohjaajia kohtaan, sillä ohjaajuus helpottui suhteessa lasten mukaan saamiseen ja motivointiin. Uskomme, että luottamuksella on tässä iso merkitys.

Tiesimme jo aloittaessamme tätä opinnäytetyötämme tavoitteidemme olevan vaikeasti mitattavia. Myös näin jälkeenpäin tarkastellessa koemme saman asian. Halusimme kuitenkin ottaa juuri nämä tavoitteet opinnäytetyöhömmä, koska pidämme niitä tärkeinä kokonaisuuksina ajatellen vastaanottokodin ja kriisissä elävien lasten arkea. Vaikka tavoitteemme koko opinnäytetyölle ovat laajat ja moniulotteiset, olemme ottaneet niistä osia toimintamme tavoitteisiin. Toimintamme on kuitenkin suurimmassa roolissa opinnäytetyössämme jolloin toiminnan tavoitteet liittyvät vahvasti näihin opinnäytetyön laajoihin tavoitekokonaisuuksiin.

7.2 Toiminnan tavoitteiden arviointia

Tärkeimpänä toiminnan tavoitteena meillä oli ryhmässä toimimisen taidot ja niiden vahvistaminen. Havaintojemme mukaan alku oli ryhmätoiminnan kannalta vaikeaa, sillä koemme, että lapset eivät ole tehneet koko ryhmän kanssa tämänlaista toimintaa niin paljoa. He ovat enemmänkin tehneet asioita tutuissa pienissä porukoissa eikä niinkään koko ryhmä kerralla. Nyt heidän oli kuitenkin otettava kaiken ikäiset tytöt ja pojat huomioon ja osattava toimia ryhmänä kaikkien kanssa. Tilanne oli siis heille uusi, mikä varmasti lisäsi alun vaikeuksia. Uuden tilanteesta teki myös se, että tulimme pitämään heille toimintaa arjen ulkopuolelta, eikä kyseessä ollut esimerkiksi retki tai muu arjen ryhmätilanne. Tunnettiin, että kun toiminta tuli lapsille tutummaksi se myös helpotti ryhmässä toimimista. Tätä tukee havainnointilomakkeemme (Liite 1), josta käy ilmi, että ryhmän henki parantui loppua kohden ja ryhmä alkoi kulkea enemmän kohti yhteisiä tavoitteita.

7.3 Omien tavoitteidemme arviointia

Omin tavoitteina meillä oli ohjaajuuden vahvistaminen ja lastensuojelun sosiaalityöhön tutustuminen ja sitä kautta kriisissä olevien lasten tarpeiden tunnistaminen. Ohjaajuuden saralla koimme monenlaisia haasteellisia ja myös palkitsevia tilanteita toimintakerroilla. Saimme ohjaajan työhön uusia näkökulmia ja koemme luottamuksen omaan ohjaajuuteemme kasvaneen. Ryhmä oli haastava ja näin myös ohjaajan taitomme joutuivat koetukselle moneen otteeseen. Halusimme kuitenkin tehdä opinnäytetyöstämme sellaisen, että saamme sen puitteissa kokeilla rajojamme ja pistää itsemme likoon. Tiesimme, että se ei tule olemaan helppoa emmekä sitä halunneetkaan ja täytyy tunnustaa, että ei se helppoa ollutkaan. Vaikka takapakkeja tuli ja koimme myös epävarmuutta itsessämme, oli koko projekti äärimmäisen palkitseva ja opettavainen. Tunnettiin myös, että opitut asiat ohjaajuudessa ovat tulevaisuudessa haasteissamme suuri hyöty ja vahvuus. Oma ohjaajuutemme oli toimintakertojen aikana kriittisen suurennuslasin alla ja välillä koimme hetkiä, jolloin liika kriittisyys vei uskoa pois opittujen asioiden tieltä. Koemme, että olimme välillä liian kriittisiä, mikäli suunnitelmat eivät toteutuneet tai menneet siten kun olimme kuvitelleet. Heti toimintakertojen jälkeen emme pystyneet näkemään asioita kokonaisuutena, vaan keskityimme liikaa yksityiskohtiin ja yksittäisiin onnistumisiin ja epäonnistumisiin. Tästä syystä tärkeimmät oppimiskokemukset eivät auenneet heti toimintojen jälkeen, vaan vasta kirjoitusprosessin aikana reflektoidessa. Tällöin tapahtui myös todellinen oppiminen. Ymmärrämme vasta nyt katsoessamme kokonaisuutta mitä olemme saaneet aikaan ja mikä vaikutus sillä on kaikkiin osapuoliin ollut. Tutkimuksen tekemisestä päällimmäiseksi mieleen jäi meille molemmille aiheen ja tavoitteiden asettaminen, jotta se palvelisi mahdollisimman hyvin kokonaisuutta. Esimerkiksi tavoitteita hioimme viime metreille asti ja aiheen tarkennus tapahtui vasta kirjoitusprosessin aikana. Koimme, että teoriaan tutustuminen on tärkeässä osassa tutkimusta tehdessä ja tähän meidän olisi pitänyt paneutua tarkemmin esimerkiksi tavoitteita ajatellen. Ohjaajuuttamme ajatellen olisi

ensi kerralla samanlaista toimintaa toteutettaessa tärkeää miettiä varasuunnitelmalle vielä varasuunnitelma. Näin saisi ohjaajana lisää itsevarmuutta kun tietäisi, että on olemassa paljon mahdollisuuksia tekemiselle. Tähän tulee varmasti apuja kokemuksen kautta ja sitä myöten materiaalisalkun kasvun kautta.

7.4 Arvioinnin toteutuminen

Arviointimenetelmämme olivat tarkoin mietittyjä ja tuottivat meille tuloksia. Yhtenä arviointimenetelmänä meillä oli oma havainnointilomake (Liite 1), jolla tutkittiin ryhmän välisiä suhteita kerta kerralta ja tutkittiin, muuttuvatko ryhmän väliset suhteet eri toimintakerroilla. Havainnointilomakkeessa tutkittiin ryhmän aktiivisuutta ja passiivisuutta eri osa-alueilla. Kokeimme, että vaikka saimmekin tästä lomakkeesta tuloksia, ei niitä kuitenkaan voi täysin tarkoin perustein perustella. Tämä johtuu siitä, että ryhmä ei pysynyt samana kaikilla toimintakerroilla, eikä siten saman ryhmän jatkuvuutta voinut tutkia. Kuitenkin suurin osa lapsista oli samoja jokaisella toimintakerralla, ja kuten havainnoistammekin selvisi, oli esimerkiksi viimeisellä toimintakerralla ryhmän toiminta huomattavasti kohentunut. Meistä myös tuntuu, että näin olisi käynyt jatkossakin. Havainnointilomakkeemme, molemmat omansa, kokosimme toimintakertojen jälkeen ja niihin palasimme vielä kirjoitusprosessin aloitettuumme. Selvitimme lomakkeessa ryhmän jäsenten osallistumista, ryhmän toimintaa, johtajuutta, erimielisyyksien ratkaisemisesta sekä ryhmän henkeä. Asteikko oli 1 (passiivinen) - 5 (aktiivinen).

	1.kerta	2.kerta	3.kerta	4.kerta	5.kerta	6. kerta	keskiarvo
Osallistuminen	1	4	3	4	4	4,5	3,41
Ryhmän toiminta	2,5	3	3	1	4	4	2,91
Johtajuus	3,5	3	2,5	2,5	3	3	2,91
Erimielisyyksien ratkaiseminen	1,5	3,5	2	1	3,5	4	2,58
Ryhmän henki	1	4	3	1	4	4	2,83
yhteensä	9,5	17,5	13,5	9,5	18,5	19,5	2,92

Havainnointilomakkeita yhdistäessämme huomasimme, että havainnoitavien asioiden keskiarvoja tutkiessa ne olivat melkein pä samanlaisia. Tämä oli mielenkiintoista huomata, sillä usein tuntui että eri kerrat menivät erilaisesti, jotkut toiminnan suhteen paremmin, jotkut huonommin. On kuitenkin otettava huomioon, että kaikilla kerroilla jokaisen havainnointikysymyksemme tutkiminen ei ollut helppoa, tai edes mahdollista, sillä esimerkiksi johtajuutta ei kaikilla kerroilla näkynyt ollenkaan.

Paljon enemmän heittäilyä tuloksissa oli vertailtaessa jokaista toimintakertaa, ja se oli meille tärkein havainto. Katsoessamme yhteistuloksia toimintakerroilta voimme huomata, että aktii-

visimmillaan ryhmä on ollut viidennellä ja kuudennella toimintakerralla. Sekä ensimmäisellä että neljännellä toimintakerralla koimme paljon hankaluuksia ja se on huomattavissa myös tutkimustuloksissamme; ryhmä on ollut selvästi passiivisempi tutkimillamme osa-alueilla kyseisillä kerroilla. On myös mielenkiintoista huomata, että ne kerrat joilla koimme myös ohjaajuu-temme onnistuneen parhaiten, on ryhmä ollut aktiivisimmillaan, ja niillä kerroilla kun emme kokeneet itse ohjaajuu-temme vahvuuteen, on ryhmä myös ollut passiivinen. Tästä voimme tehdä jo tutuksikin tulleen johtopäätöksen; oman innostamisen tärkeyden. Myös katsoessamme osallistumis-saraketta, on huomattavissa että lukuun ottamatta ensimmäistä toimintakertaa on ryhmän osallistuminen ollut hyvin aktiivista. Kirjasimme havainnointilomaketta sillä mielellä, että osallistuminen tarkoittaa jäsenten mukanaoloa ei pelkästään fyysisesti vaan myös henkisesti. Vaikka neljännellä toimintakerralla olympialaisissa puolet ryhmästä lähti välillä pois ja palasi sitten takaisin, koimme osallistumisen olleen hyvä kaiken kaikkiaan. Osa ryhmästä halusi selvästi olla mukana ja osa ei luovuttanut osallistumisen suhteen. Kuitenkin vaikka osallistuminen oli aktiivista, olemme kokeneet pohdinnoissamme lasten motiivoinnin hyvin haastavaksi. Voimme esimerkiksi huomata neljänneltä kerralta, että ryhmän toiminta oli aktiivisesta osallistumisesta huolimatta passiivista eikä toimintakerta kokonaisuudessa ollut aktiivinen.

Ryhmän henki on ollut melkeinpä jokaisella kerralla suhteellisen hyvä ja lapset ovat aktiivisuudellaan sen luoneet. On huomattavissa, että aktiivisuus havainnointilomakkeen osa-alueilla ei takaa hyvää ryhmän henkeä. Ryhmän henki syntyy useista asioista ja aina se, että on osallistunut, pyrkii erimielisyyksien ratkomiseen tai johtajuus on jakautunut kaikille jäsenille, ei takaa ryhmän hengen syntyä.

Oli tärkeää miettiä havainnointilomakkeemme kysymyksiä tarkasti, sillä ne olivat hyvin moniulotteisia. Kaikki riippui siitä, kuinka me havainnoimme ryhmää. Alun perin meillä oli tarkoituksena, että yksi osaston ohjaajista olisi ollut jokaisella toimintakerrallamme mukana ja havainnoinut lapsia ja ryhmää. Tämä ei kuitenkaan kohdallamme toiminut, sillä ensimmäisellä toimintakerrallamme kun ohjaaja oli mukana, koimme roolimme epäselviksi. Emme kokeneet itse eikä myöskään osastolla koettu, että heidän on tarpeellista olla mukana toimintakerroillamme. Pohdimme pitkään tilannetta ja tulimme siihen lopputulokseen, että vedämme toiminnat kahdestaan. Jälkeenpäin ajatellen olisi tietenkin ollut hieno lisä, että olisimme saaneet ohjaajan havaintoja, mutta käytännössä koimme että oli selkeämpi toimia niin kuin toimimme.

Oppimispäiväkirjaa pidimme joka kerran jälkeen. Menetelmänä se toimi hyvin, sillä kirjasimme heti toimintakerran jälkeen, mitä oli tapahtunut ja miten sen koimme. Kirjalliseen päiväkirjaan pystyi palaamaan ja fiiliksen kerrasta sai näin hyvin palautettua mieleen. Kuitenkin vielä tärkeämpänä koimme vertaispalautteen annon. Vertaispalaute toimi kohdallamme hyvin, sillä pystyimme olemaan toisillemme täysin rehellisiä ja avoimia. Meillä molemmilla on omat erilaiset vahvuutemme ja näitä hyödynsimme niin ohjaajuudessa kuin kirjoittamisprosessissa-

kin. Myös heikkoudet pyrimme tuomaan rohkeasti esille ja paikkaamaan toisen vahvuuksilla. Kävimme joka kerran läpi yhdessä ja kerroimme tunnelmista sekä mikä oli mielestämme mennyt hyvin ja missä koimme, että oli parantamisen varaa. Annoimme toisillemme myös joka kerrasta palautetta ja niin kuin sanoimme, pyrimme avoimuuteen ja rehellisyyteen. Näin saimme parhaan mahdollisimman opin ja pystyimme kehittämään toimintaa. Emme myöskään unohtaneet toisiltamme kehuja, jos jokin asia oli mennyt erityisen hyvin jommallakummalla. Näin myös onnistumisen kokemukset nousivat esiin. Tämä havainnointimenetelmä oli mielestämme arvokas ja opimme toisiltamme paljon. Tulevaisuutta ajatellen palautteen anto on iso osa ammatillista toimintaa ja sen antaminen ja vastaanottaminen eivät aina ole helppoa ja yksinkertaista. Meillä turvaa palautteenannossa toi juuri toisen tuttuus ja vaikeistakin asioista tuntui olevan helpompi keskustella.

Vertaispalautetta oli helppo antaa, mutta lapsilta saatu palaute osoittautui vaikeammaksi kuin mitä ajattelimme. Palautteen pyrimme saamaan myös toiminnallisin keinoin, kuten fiilisjanalla. Koimme kuitenkin, että lapsien oli vaikea ilmaista tunteitaan näin.

7.5 Luotettavuus

Kaikki tutkimukset on suoritettava hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla; se antaa tutkimukselle muun muassa eettisen hyväksyttävyyden. Tutkimuksessa tärkeää on rehellisyys ja tarkkuus sekä tutkittaessa että tulosten kirjaamisessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta.)

Tämän tutkimuksen arviointimittareina käytimme omia havaintojamme jotka kirjassimme ylös jokaisen toimintakerran jälkeen. Myöhemmin niitä auki kirjoittaessamme pohdimme vielä uuden kerran mitä milläkin kerralla oli tapahtunut ja pystymmekö näin jälkikäteen havaitsemaan jotain, mitä emme aiemmin ole havainneet. Tutkimuksen havainnointiin käytimme alun perin jokaisella toimintakerralla tarkasteltavaa havainnointilomaketta, mutta emme kokeneet sen palvelevan meitä joten jätimme sen analysoinnin opinnäytetyöstämme pois. Yhtä havainnointilomaketta, jonka täytimme kumpikin toimintakertojen loputtua, käytimme kuitenkin tutkimuksen tulosten havainnointiin. Jälkeenpäin ajatellen kaikista paras keino havainnointiin olisi ollut toimintojen videokuvaukset, mutta se ei tiloista ja resursseista johtuen olisi ollut aina mahdollista.

Koska tutkimme sitä, kuinka tekemämme harjoitukset auttavat lapsia tuomaan esille omaa rohkeuttaan ja ryhmässä toimimisen taitoja, emme kokeneet tarpeelliseksi seurata jatkumona kuinka he kehittyvät yksilöinä näissä asioissa. Emme esimerkiksi valinneet yhtä lasta ja seuranneet hänen kehittymistään kerta kerralta, sillä emme voineet tietää onko lapsi mukana seuraavalla kerralla. Pidimme tärkeämpänä jokaisella kerralla yksilöllisesti saamaan lapset mukaan toimintaan, sillä kuten kävikin, lapset vaihtuivat kesken toiminnan. Jos olisimme

arvioineet lapsia yksilöllisesti jatkuvana seurantana, ei tutkimuksemme olisi tuonut tuloksia. Sen vuoksi päätimme pitää jokaisen kerran yksilöllisenä niin toimintaa, havainnointia kuin lapsiakin ajatellen. Tuloksissamme kuitenkin tutkitaan ryhmän välisiä suhteita jatkumona, sillä vaikka lapset vaihtuivat, pystyimme tarkastelemaan kuinka ryhmä muutamalla uudellakin jäsenellä toimi. Loppujen lopuksi ryhmä muuttui joka kerta, mutta osaksi samat lapset olivat mukana useilla kerroilla.

Kaiken kaikkiaan pidämme tutkimustamme luotettavana, sillä olemme tehneet tutkimusta varten tarvittavat havainnot henkilökohtaisesti ja raportoineet ne rehellisesti.

7.6 Loppupohdinta

Ryhmässämme oli sekä tyttöjä että poikia, iältään 4-12-vuotiaita. Tämä asetti paljon haasteita, sillä suureksi ongelmaksi opinnäytetyössämme tuli se, kuinka keksiä mielekästä tekemistä samanaikaisesti esimerkiksi 4-vuotiaalle tytölle ja 12-vuotiaalle pojalle? Ryhmäämme analysoitaessa on hankalaa miettiä millainen ryhmämme on. Vastaanottokodissa lapset ovat keskenään jo enemmän tai vähemmän tuttuja ja heidän kesken saattaa olla syntynyt hyviä ystäviä, kaveriporukoita, pienryhmiä.

Ryhmämme on tarkoitus olla tavoitteellinen, mutta koska tavoitteellinen ryhmä syntyy vasta kun ryhmän jäsenet muodostavat tavoitteellisen yhteisen kokonaisuuden emme voi kutsua ryhmäämme tavoitteelliseksi. Tavoitteet ryhmään tulivat meiltä ohjaajilta, ja näin lyhytkestoisessa ajassa ryhmämme ei kerinnyt tiivistyä toiminnallisena ryhmänä niin, että olisivat liittyneet yhteen tavoitellakseen samaa asiaa. Satunnainen ryhmä voisi kuitenkin kuvata ryhmäämme paremmin. Satunnaisen ryhmän tunnusmerkkeihin kuuluu se, että ryhmän jäsenet toteuttavat yksilöllisiä tavoitteitaan sen sijaan että sitoutuisivat yhteiseen tavoitteeseen. Kuitenkin ryhmämme jäsenet eivät ole satunnaisesti valittuja ja toimintaamme ei voi verrata avoimien ovien päivään, joten jäimme miettimään voimmeko kutsua ryhmäämme satunnaiskseen. Myös se, että meillä oli ryhmässä sääntöjä ja normeja, ei viittaa siihen että ryhmä olisi satunnainen. (Jauhiainen & Eskola 1994, 49, 54, 57.)

Ryhmän vaihtuvuuden vuoksi emme myöskään kokeneet tarpeelliseksi ryhmäyttää tätä ryhmää tarkoituksella. Lapset tunsivat toisensa jotenkin ennestään, jotkut paremmin kuin toiset, ja pohdimme, että ryhmäyttäminen saattaisi olla vain haitaksi ryhmän mahdollisesti muuttuessa kesken toiminnan. Toimintakertojakin oli vain kuusi, joten koimme ryhmäyttämisen epäkäytännöllisenä. Tavoitteenamme oli myös tutkia yksilöiden rohkeutta ja ryhmätoimintataitoja, joten havainnoimme enemmänkin yksilöiden kuin koko ryhmän toimintaa. Ryhmäytymistä oli jo osaston lapsille tapahtunutkin, sillä jotkut heistä olivat asuneet osastolla samanaikaisesti jo pidemmän aikaa. Mikäli toimintamme olisi jatkunut vielä esimerkiksi kymmenen kertaa

pidempään, olisi ryhmässä varmasti tapahtunut ryhmäytymistä jos lapset eivät olisi vaihtuneet kovin paljoa.

Huomasimme opinnäytetyössämme, että loppujen lopuksi ryhmän väliset suhteet määrittelevät kaikkea toimintaa ja olivat myös läsnä meidän toimintakerroillamme. Emme tulleet ajatelleeksi ennen toiminnan aloittamista, kuinka voimakkaasti ryhmän väliset suhteet kaikkeen vaikuttavatkaan. Yksilön toiminta on muuttuvaista ja tilanteesta riippuen ihminen toimii eri tavoin. Kun tutkimme ryhmää, mutta paneudumme yksilöiden tutkimiseen, ovat yksilöä koskevat tulkinnot tehtävä varovasti ryhmätilanteissa. Jokaisen yksilön toimintaan vaikuttaa ulkopuoliset tekijät tilanteessa ja ryhmän jäsenestä ei aina tiedä muuta kuin sen kuinka hän toimii ryhmässä. (Jauhiainen & Eskola 1994, 29-31, 37.) Tämän vuoksi, ja huomatessamme tämän seikan myös käytännössä, olemmekin keskittyneet ryhmäsuhteiden havainnoimiseen. Yhdeksi tärkeimmistä havainnoistamme tuli se, että yhdenkin ryhmän jäsenen puuttuminen vaikutti ryhmään aivan eri tavoin. Ennen toimintakertoja tällainen ajatus tuntui vielä etäältä, sillä vaikka tiesimme ryhmän jäsenten mahdollisesti vaihtuvan kesken toimintakertojen, emme kuvitelleet sen vaikuttavan niin suuresti koko toimintaan.

Vuorovaikutus ryhmässä on kulmakivi ryhmän toiminnalle sekä myös toiminnan ylläpitävä tekijä (Toikka&Toikka 2006, 24). Toimintakerroillamme emme kovin paljoa esitelleet lapsille tavoitteitamme toiminnalle, vaan kerroimme mitä oli tarkoitus tehdä. Totesimme myös, että pelkkä lopputuloksen tavoittelu saattaa ummistaa silmät koko prosessilta, ja kuitenkin prosessissa itsessään ovat usein tärkeimmät oppimiskokemukset (Toikka&Toikka 2006, 26). Tämä seikka oli tärkeää huomata, sillä havainnointi täytyy pohjautua koko prosessiin, ei vain lopputuloksiin toiminnassamme. Myös tavoitellessamme onnistumisen kokemuksia ja tavoitteenamme tukea myös lasten itsetuntoa on tärkeää, ettemme antaneet heille juuri tiettyä lopputulosta johon on päästävä, sillä olisimme toimineet silloin juuri päinvastaisella tavalla ja mahdollistaneet epäonnistumisen kokemukset heille.

Kuten huomasimme toimintakerroilla havainnoidessamme ryhmää, jokaisella heistä on erilaisia vuorovaikutustaitoja ja jokaisen ryhmämme jäsenen vuorovaikutustaidot vaikuttavat koko ryhmän vuorovaikutukseen. Näitä taitoja ovat muun muassa se, kuinka he puhuvat ja antavat toisten puhua, kuinka he kuuntelevat tai antavat ja vastaanottavat palautetta. Huomasimme vahvasti havainnoissamme myös sen, kuinka ryhmä viestii toisilleen puhumattakin. Asenteet ja katseet viestivät paljon ja saavat toiset reagoimaan; aina ei tarvita sanoja. Nämä havainnot olivat meille tärkeitä ja mielenkiintoisia tehdä, vaikkakin haastavia, sillä meidän oli koko ajan pyrittävä hallitsemaan ryhmää. Sanattomat viestit tekivät sen joskus vaikeaksi esimerkiksi ristiriitatilanteen tullessa vastaan. (Toikka&Toikka 2006, 31.)

Olemme pohtineet paljon rooliamme toimintojen puitteissa. Meille on herännyt kysymyksiä, kuten kuinka lapset kokevat meidän läsnäolomme ja roolimme vastaanottokodissa. Entä olisi ollut parempi, mikäli emme olisi tunteneet lapsia ollenkaan etukäteen vaan olisimme tul-

leet täysin ulkopuolisina toimintoja pitämään? Vai olisiko ihannetilanne ollut se, että olisimme työskennelleet lasten päivittäisessä arjessa ja pitäneet toimintamme arjen toimintojen ohessa? Todellisuudessa olimme kaikkea tästä välistä; emme olleet täysin tuttuja ja turvallisia, emme täysin vieraitakaan, vaan tapasimme lapsia sekä toimintakerroillamme että satunnaisesti heidän arjessaan. Myös meitä tämä hämmensi, sillä periaatteessa tiesimme esimerkiksi lasten taustoja hiukan, mutta emme tieneet kuinka he toimivat arjessa ja mitä arjessa on tapahtunut ennen toimintakertoja ja vaikuttaako tapahtumat toimintaamme. Näin jälkikäteen ajateltuna ihannetilanteena kuvittelisimme, että olisimme olleet läsnä lasten arjessa vakituisesti sekä ennen toimintakertoja että niiden jälkeen. Koemme, että olisi ollut hyvin tärkeää havainnoida lapsia myös toimintakertojen ulkopuolella, sillä toiminnassa koetut asiat saattoivat tulla esille normaaleissa arjen tilanteissa eikä niinkään kesken toimintakerran. Nyt pohjaamme havaintomme ainoastaan toimintakertoihin ja siellä tapahtuneisiin asioihin. Havainnoimalla lapsia arjessakin olisimme mahdollisesti voineet kokea jonkun tavoitteen toteutumista vielä syvällisemmin kuin nyt. Kokonaan uusien lapsien kanssa työskentely olisi varmasti ollut vielä haastavampaa, sillä meillä ei olisi ollut minkäänlaista tietoa lasten käyttäytymismalleista. Tämä tuli myös osaltaan hyvin ilmi kolmannella toimintakerrallamme, kun mukana oli meille tuntematon lapsi. Emme osanneet varautua tapahtuneeseen välikohtaukseen ja turvauduimme tutun työntekijän apuun (ks. kolmas toimintakerta).

Ohjaajina olemme molemmat samanlaisia ja olemme opiskelujen aikana tehneet paljon töitä yhdessä. Tämä helpotti meidän yhteistä ohjaajuutta, sillä tunnemme toisemme hyvin ja tiedämme toistemme vahvuudet ja samalla myös kehittämistä vaativat osa-alueet. Osaamme antaa toiselle tilaa ja osaamme jakaa vastuuta. Toisen tunteminen helpotti myös vertaispalautteen antamista, sillä pystyimme yhdessä keskustelemaan siitä, mitä voisimme tehdä toisin. Keskustelu onkin aina ollut kanava meille reflektoida oppimaamme ja näin se oli myös opinnäytetyötä tehdessä. Avoimuus ja asioista suoraan puhuminen palautteen annossa on yksi työparina toimimisen antoisimmista hyödyistä. Työparin olemassaolo helpotti myös työntekoa opinnäytetyössä. Näin pystyimme peilaamaan mielipiteitä ja ajatuksia ja samalla opimme toisiltamme. Tuli myös sellaisia ajatuksia toiselta, mitä toinen ei välttämättä ollut ajatellut ja näin saimme uusia näkökulmia opinnäytetyöhömmee; yhteisen pohdinnan ja keskustelun kautta loimme paljon ajatuksia, mitä ei välttämättä yksin työskennellessä olisi tullut mieleen. Kaiken kaikkiaan työparin omaaminen tällaisia projekteja tehdessä koemme suurena hyötynä. Mielestämme työparin kanssa työskennellessä on todella tärkeää ottaa huomioon suunnittelun tärkeys. On tärkeää jakaa roolit jokaiselle toimintakerralle ja pitää niistä kiinni jotta toiminta on selkeää. Myös itse kirjoittaminen on ollut mielekkäämpää yhdessä. Ajatuksemme ovat saaneet tukea toisilta ja keskusteluiden kautta pohdintamme ovat lähteneet lentoon. Meillä on myös hyvin samanlainen ajatusmaailma ja olemme ihmisinä ja tulevana sosiaalialan ammattilaisina samanhenkisiä toimijoita. Tämä on helpottanut omien tunteiden ja ajatusten jäsentelyä sekä avoimuuden säilyttämistä.

Omat tunteemme olivat hyvin vaihtelevia toimintojen aikana. Tunteemme menivät laidasta laitaan, kuten olimme osaltamme odottaneetkin. Kun koimme, että toiminta ei sujunut suunnitellulla tavalla, tunsimme aluksi epävarmuutta ja turhautumista. Kun toiminta taas sujui toivotusti, oma ammatillinen varmuus nosti taas päätään ja olo tuntui myös helpottuneelta onnistumisen kautta. Myös jännitystä oli ilmassa kun aloitimme toimintaa, mikä vaikutti itsevarmuuteen. Emme aloittaessa tienneet mitä odottaa, jolloin tunteiden kirjavuus yllätti meidät. Elimme samat tunteet uudelleen kirjoitusprosessin aikana avatessamme oppimispäiväkirjamme ja käydessämme läpi hetki hetkeltä jo koetut tilanteet.

Riskianalyysissä olemme pohtineet opinnäytetyöhömmme vaikuttavia tekijöitä, mitkä on otettava huomioon toiminnan suunnittelussa. Lastensuojelulapsilla on vaikeita asioita takanaan ja he voivat olla kriisissä toimintamme hetkellään. On myös tekijöitä, esimerkiksi fyysiset ominaisuudet, mitkä vaihtelevat kohderyhmässämme. Pidimme yhtenä riskitekijänä lasten motiivointia ja riskin toteutuminen yllätti meidät melkein joka kerta. Vaikka olimme tätä pohtineet etukäteen, emme olleet kehittäneet tarpeeksi konkreettisia keinoja riskin minimoimiseen. Koemme myös, että emme ole ohjaajina niin kokeneita, että riski olisi pysynyt aina hallinnassamme. Mielestämme lapsia oli hetkittäin vaikea motivoida eikä meillä ollut tarpeellisia kannustimia lasten mukaan saamiselle. Kun tiesimme mitä halusimme toiminnalta ja olimme konkreettisia sekä suunnittelussa että toteutuksessa, oli myös lapset helpompi saada mukaan. Uskomme tämän johtuvan myös siitä, että lapset aistivat yhtä lailla meissä vallitsevan mielentilan; yhtäläillä epävarmuuden kuin itseluottamuksen. Emme myöskään voineet lapsia pakottaa mukaan toimintaan, mikä aiheutti muutamalla kerralla ristiriitatilanteita. Tätä asiaa emme olleet pohtineet tarpeeksi ennen ensimmäistä toimintakertaa emmekä olleet asiasta puhuneet osaston työntekijöiden kanssa. Mikäli olisimme sanoneet lapsille että toiminta on täysin vapaaehtoista, emme usko että osallistumisprosentti olisi ollut kovin suuri. Uskomme, että se olisi myös ollut varmasti osaston toimintaperiaatteita vastaan, sillä heilläkin on varmasti tiettyjä toimintoja joihin lasten on hyvä osallistua. Lapsissa oli havaittavissa erilaisia motivaatioita, sillä osa lapsista oli hyvinkin innokkaina kyselemässä toiminnan alkamisesta kun taas toiset lapset kysyivät joka kerta onko pakko tulla mukaan.

Koimme suureksi haasteeksi myös lasten eri-ikäisyyden. Oli haasteellista suunnitella toimintaa aluksi, kun emme tienneet minkä ikäisiä lapsia toimintaamme tulisi mukaan, mutta etenkin 7 vuoden ikähaitari loi haastetta meille. Toiminnallisia menetelmiä käyttäessä ja etenkin lasten rohkeutta ja itsetuntoa vahvistavilla toiminnoilla on tärkeää mielestämme se, että jokainen voi tuntea onnistuvansa eikä toiminnat ole sellaisia joissa voi epäonnistua ja tuntea sen vuoksi itsensä huonommaksi kuin muut. Pohdimme tätä riskianalyysissämme paljon ja ajattelimme sen osoittautuvan yhdeksi kulmakiveksi toimintaa suunnitellessa ja toteuttaessa. Onneksi olimme pohtineet asiaa jo etukäteen ja näin osasimme varautua sen haasteellisuuteen.

Kuten olemme jo aikaisemmin maininneet, lähtivät lapset vaihtelevasti mukaan toimintaan. Tytöt olivat useammin innostuneita ja odottivat toimintakertoja. Pojat vastaavasti eivät ol-

leet aivan niin innostuneita ja usein tuli kommentteja, ettei heitä olisi huvittanut tulla mukaan. Aina kuitenkin saimme kaikki lapset mukaan toimintaan, josta voimme olla iloisia. Lapset varmasti kokivat kerrat ja toiminnat erilaisina kokemuksina, mikä tietysti oli meidän tarkoituskin. Kaikki saivat erilaisia kokemuksia riippuen motivaatiosta, osallistumisesta sekä innosta. Nämä seikat tietysti vaihtelivat lapsikohtaisesti ja kertakohtaisesti. Kokonaisuutena voinee kuitenkin sanoa, että lapset saivat uusia kokemuksia ryhmämuotoisessa toiminnassa ja tästä heille on varmasti tullut jonkinlainen tunne sisimpään. Tunteet voivat olla monenlaisia; osa voi tuntea kenties ahdistustakin, toiset taas suurta iloa ja onnistumisen kokemuksia. Tarkempaa palautetta emme lapsilta kysyneet vaan paneuduimme enemmän kertakohtaiseen palautteensaantiin. Viimeisellä kerralla tosin kysyimme kokonaisuudessa toiminnan palautetta, mutta se jäi lasten osalta suppeaksi. Olemme pohtineetkin sitä, oliko palautteen kysyminen meidän keinoin se oikea vai olisiko löytynyt jokin toinen tapa, millä olisimme saaneet lapsilta laajemman palautteen.

Olemme pohtineet opinnäytetyömme linkittymistä yhteiskunnalliselle tasolle. Olemme tutkineet asiaa erilaisista lähteistä, kuten esimerkiksi Internet, sanomalehdet ja televisio. Keskustelua on lähinnä ollut huostaanottojen lisääntyneestä määrästä ja resurssien puutteesta ennaltaehkäisevässä lastensuojelussa (MTV3 Seitsemän uutiset 4.11.2009). Tästä saimme käsityksen, että resursseja keskitetään kalliisiin pitkäaikaislaitoksiin ja ennaltaehkäisy jää taka-alalle. Arvelemme, että myös lyhytaikaiset sijoituspaikat jäävät tässä asiassa taka-alalle.

Mielestämme toiminnalliset menetelmät ovat vasta tulossa suurempaan tietoisuuteen tapana lähestyä ryhmämuotoista toimintaa. Ajalliset resurssit ovat lastensuojelulaitoksissa vähissä, sillä etualalle nousevat tietenkin lasten perustarpeista huolehtiminen, mikä vie paljon aikaa. Meidän kaltaisen toiminnan järjestäminen vaatii säännöllisyyttä ja tietyn paikan viikko-ohjelmasta. Toiminnan suunnittelu ja toteutuminen vaatii aikaa jota ei aina löydy. Kun kyseessä on lyhytaikaissijoitus, on riskinä myös toiminnan tavoitteellinen suunnittelu. Oman hankaluutensa toiminnalle tuo lasten vaihtuvuus jolloin yksilön kanssa tapahtuva toiminta jää helposti kesken. Mikäli kyseessä on pitkäaikaissijoitus uskomme, että toiminnallisten menetelmien käyttö on helpompaa. Tällöin tavoitteellisuus ja sekä toiminnan aloitus että lopetus tulevat selkeämmiksi ja hyödyttävät yksilöä enemmän. Toivomme tietysti omalta kohdaltamme, että tällä opinnäytetyöllä edesauttaisimme toiminnallisten menetelmien käyttöä laajemmin myös lyhytaikaissijoituksessa. Koemme, että toiminnallisten menetelmien kautta voidaan saada uusia ajatuksia ja kosketuspintaa omaan minuuteen. Lapsilla ja myös meillä aikuisillakin voi olla hankalaa pukea vaikeita asioita sanoiksi ja siksi toiminnalliset menetelmät auttavat sanoittamaan asioita kokemusten kautta.

Toivomme, että tästä opinnäytetyöstä on ollut ja tulee olemaan hyötyä usealle taholle. Kuten aikaisemmin olemme kirjoittaneet, omat kokemuksemme ja oppimme ovat olleet merkittäviä. Vastaanottokodille toivomme tästä olleen hyötyä uusien kokemusten tuojana ja toiminnallisten menetelmien tutuksi tuomisen muodossa. Lapset ovat saaneet työmme vuoksi uusia ko-

kemuksia ja toivottavasti rohkeutta toimia erilaisten ihmisten kanssa erilaisissa kokoonpanoissa. Haluamme myös työllämme rohkaista tulevia sosionomeja käyttämään toiminnallisia menetelmiä rohkeammin ryhmien kanssa. Toiminnalliset menetelmät ovat jo käytössä sosiaalialalla, mutta työllämme haluamme edesauttaa menetelmien käyttöönottoa myös arjessa; pienetkin tavoitteelliset toiminnalliset teot ja hetket asiakkaiden kanssa riittävät saamaan niiden hyödyn esille. Pystymme jokainen luomaan uusia ja virikkeellisiä oppimiskokemuksia toiminnallisilla keinoilla. Tärkeintä on olla sinut oman osaamisensa ja ammatillisuutensa kanssa sekä luottaa itseensä ohjaajana. Myös oma luovuus ja innovatiivisuus kannattaa tuoda rohkeasti esille.

Opinnäytetyömme herätti meissä ammatillisessa mielessä paljon erilaisia tunteita ja koemme myös, että ammatillinen kasvumme on merkittävä. Lastensuojelu työkenttänä on itsessään haastava ja kuten on käynyt ilmi, lastensuojelulasten kanssa työskennellessä tarvitaan paljon omien resurssien tuntemista, sitä, että tuntee ja luottaa itseensä sekä siihen mitä tekee. Tämä on selkiytynyt meille vasta prosessin aikana, ja on ollut ilo huomata se myös käytännössä. Emme odottaneet tästä prosessista helppoa ja olemme onnellisia siitä, että haasteita on riittänyt. Se edesauttoi meitä nostamaan oman ammatillisuutemme seuraavalle tasolle ja olemme yhden askeleen lähempänä kohtaamaan erilaiset haasteet työurallamme jota jo hyvää vauhtia aloittelemme.

7.7 Kiitokset

Haluamme lopuksi osoittaa kiitoksemme perhetukikeskuksen osastoille ennakkoluulottomasta asenteesta opinnäytetyötämme kohtaan ja suuresta kiinnostuksesta toiminnallisiin menetelmiin ja niiden vaikutuksiin lastensuojelulasten kanssa työskennellessä. Olemme iloisia, että saimme tutustua ammattitaitoiseen ja auttavaan henkilökuntaan sekä tietysti reippaisiin lapsiin. Toivomme, että tästä opinnäytetyöstä on heille hyötyä ja he pitivät toimintaamme antoisana tulevaisuutta ja työmenetelmiä ajatellen.

LÄHTEET

- Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. My Generation, Ryttylä.
- Aalto, M. 2002. Turvallinen ryhmä ja itseksi tuleminen. Forssan kirjapaino Oy, Forssa.
- Aho, S. 1996. Lapsen minäkäsitys ja itsetunto. Oy Edita Ab, Helsinki
- Airas, E. 1980. Ryhmätyö - tie ehjään ihmisyyteen. Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo, Pieksämäki.
- Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E., Huovinen, M. 2008. Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. WSOY, Helsinki.
- Heikkinen, A., Levamo, P., Parviainen, M., Savolainen, A., Savolainen, A. 2007. Näe minut - kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hämäläinen, Juha. 2001. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopisto opetusjulkaisuja, Kuopio.
- Jauhiainen, R., Eskola, M. 1994. Ryhmäilmiö: perustietoa ryhmän käytöstä ja ryhmätyöstä sosiaalityöhön sovellettuna. WSOY, Juva
- Juujärvi, S., Myyry, L., Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Tammi, Helsinki.
- Kaukkila, V., Lehtonen, E. 2007. Ryhmästä enemmän: käsikirja ryhmänohjaajan taitoja tarvitsevalle. SMS-tuotanto, Helsinki.
- Keltinkangas-Järvinen, L. 1998. Hyvä itsetunto. WSOY, Porvoo, Helsinki, Juva.
- Kopakkala, A. 2005. Porukka, tiimi, jengi: ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Edita Prima, Helsinki
- Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Otavan kirjapaino Oy, Keuruu.
- Lindqvist, M., Kopakkala, A., Nieminen, S., Sura, S., Tuomisto, M., Santasalo, H., Eklund, K., Janhunen, T., Tervämäki, P., Tarkiainen, L., Salomäki, J., Partanen-Hertell, M. 2005. Miten käytän toiminnallisia menetelmiä? Psykodraaman ohjaajat kertovat. RT-Print Oy, Pieksämäki.
- Linnosuo, O. (toim.) 1997. Hyvä, paha ja hauska: tehtäviä ja ryhmätyöharjoituksia lasten ja nuorten kasvutyöskentelyyn. Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi.
- Mahkonen, S. 2007. Lastensuojelu ja laki. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Mäkinen, P. 2003. Ollaanko kirkkistä? Otava, Helsinki.
- Niemistö, R. 1998. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Tammer-Paino, Tampere.
- Pietiläinen, P., Tervasmäki, R., Tuunanen, K., Wilén, E. 1996. Ryhmä toimii ja oppii. Kirjapaino OMA, Helsinki.
- Pojjula, S. 2007. Lapsi ja kriisi - selviytymisen tukeminen. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Sosiaaliportti Internetsivut. Lastensuojelun käsikirja. Lainsäädäntö. Lastensuojelulaki. [WWW-dokumentti] <http://www.sosiaaliportti.fi/page/cc6f551b-cb4b-4e35-b29f-94035a186359.aspx> (luettu 4.12.2009)

- Sosiaaliportti Internetsivut. Lastensuojelun käsikirja. Nuorten ryhmätoiminta. [WWW-dokumentti] <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/nuortenvertaisryhmatoiminta/> (luettu 20.9.2009)
- Sosiaaliportti Internetsivut. Lastensuojelun käsikirja. Vastaanottokoti. [WWW-dokumentti] <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/muodot/lastensuojelulaitokset/vastaanottokoti/> (luettu 9.11.2009)
- Talentia ry Internetsivut. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. [WWW-dokumentti] http://www.talentia.fi/files/1649_Etiikkaopas2005.pdf (luettu 20.12.2009)
- Toikka, K. & Toikka P. 2006. Ratkaisuna ryhmätoiminta - välineenä vuorovaikutus. Erikoispaino Oy, Helsinki.
- Välivaara, C. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepyörässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Painopaikka Kopijyvä, Jyväskylä.
- Wehner Godée, C. 1995. Leka i grupp - lekmetodi för barn i förskola, skola och fritidshem. Centraltryckeriet AB, Borås.
- Williams, A. 2002. Ryhmän salaisuudet. Sosiometria muutoksen voimavarana. WS Bookwell Oy, Juva.

Painamattomat lähteet:

Akademiker förbundet SSR. 2006. Etik i socialt arbete. Etisk kod för socialarbetare. Dokumentti.

Perhetukikeskuksen esite, 2009.

LIITTEET

HAVAINNOINTILOMAKE RYHMÄN KÄYTTÄYTYMISEEN

1. Tämän ryhmän osallistumisaktiivisuus on
passiivista	1	2	3	4	5 aktiivista
2. Tämän ryhmän toiminta ryhmänä on
oman asian ajamista	1	2	3	4	5 ryhmän yhteisten tavoitteiden etsimistä
3. Johtajuus tässä ryhmässä on
keskittynyt yhdelle jäsenelle	1	2	3	4	5 jakautunut tasaisesti useammalle jäsenelle
4. Erimielisyydet käsitellään
huutamalla tai unohtamalla ne	1	2	3	4	5 avoimesti ja perustellusti
5. Ryhmän henki on
kireä ja muodollinen	1	2	3	4	5 avoin ja välitön

(Airas, E. 1980, 41-42.)

TEEMAT JA AIKATAULUT

Ensimmäinen toimintakerta 9.6.2009 klo 10:00-12:00

Teema: Tutustuminen, yhdessäolo

Toinen toimintakerta 15.6.2009 klo 10:00-11:00

Teema: Oman minän kanssa työskentely

Kolmas toimintakerta 17.6.2009 klo 10:00-11:00

Teema: Ongelmanratkaisu ryhmässä, yhteistoiminta ja muiden huomioon ottaminen

Neljäs toimintakerta 18.6.2009 klo 10:00-11:00

Teema: Joukkueena toimiminen, yhteistyön kehittäminen sekä toisen tukeminen ja kannustaminen

Viides toimintakerta 22.6.2009 klo 10:00-11:00

Teema: Ongelmanratkaisu ryhmässä, positiivisen minäkäsityksen vahvistaminen sekä rohkeus tuoda omia hyviä puolia esille

Kuudes toimintakerta 24.6.2009 klo 10:00-11:00

Teema: Onnistumisen kokemusten tuominen, yhdessäolo, lapset mukaan suunnitteluun

TIETOKILPAILUKYSYMYKSET

1. Kuinka monta jalkaa on muurahaisella?	-kuusi
2. Miten siili viettää talven?	-horroksessa
3. Mikä on Suomen kansallislintu?	-joutsen
4. Kuinka vanhaksi karhu elää?	-20-30-vuotiaaksi
5. Mikä on hylkeenpoikasen nimi?	-kuutti
6. Millä eläimellä on litteä häntä?	-majavalla
7. Mikä lintu munii kaikkein suurimmat munat?	-strutsi

1. Missä sadussa on puhuva taikapeili?	B
a) Ruusunen	
b) Lumikki	
c) Tuhkimo	
2. Missä sadussa on sokea kissa ja rampa kettu?	A
a) Pinokiossa	
b) Bremenin soittoniekoissa	
c) Hannussa ja Kertussa	
3. Kuinka monta pientä kiliä Susi syö sadussa?	B
a) seitsemän	
b) kuusi	
c) viisi	
4. Kenen satuhenkilön isä oli Mustafa- niminen räätäli?	A
a) Aladdinin	
b) Vesseli Viuluniekkan	
c) Lumikuningattaren	
5. Missä sadussa 12 prinsessaa tanssivat kenkensä säpäleiksi?	A
a) Tanssilinnassa	
b) Pienessä merenneidossa	
c) Tuhkimossa	

1. Tien toisella puolella kasvoi viisi koivua ja toisella puolella kuusi. Kuinka monta puita oli yhteensä?	Kuusi puuta
2. Mitä voi löytää tyhjästä taskusta?	Reiän
3. Miten on ymmärrettävissä se, että kaksi varpusta syö nopeammin kaban kauron kuin kaksi hevosta?	Varpuset eivät syö hevosia
4. Miksi ei koskaan sada kahta päivää perätysten?	Yö on välissä
5. Millaiseen lasiin on paras kaataa vettä?	Tyhjään
6. Mikä kuu on lyhyin?	Elokuu
7. Kuka osaa kaikki maailman kielet?	Kaiku
8. Mitä lyönnejä koululainen tarvitsee elääkseen?	Sydämenlyönnejä
9. Miten voi syödä raakoja omenia?	Yhden kerrallaan
10. Mikä akka tulee yhdessä vuodessa vanhaksi?	Almanakka
11. Mistä kalasta saa lintupaistia?	Ruokalasta
12. Mikä on se kana, joka ei muni?	Lakana, porkkana, pakana
13. Missä aurinko paistaa ristiin?	Hautausmaalla
14. Mikä tikka kelpaa syötäväksi?	Mustikka
15. Mikä ukko laulaa silmät kiinni?	Kukko

16. Mikä tori kävelee?	Tohtori
17. Mikä akka on mies?	Kasakka
18. Mikä Mari ei ole nainen?	Tuomari
19. Mikä on maa, jossa ei ruohoa kasva?	Saimaa
20. Mistä talista ei tehdä kynttilöitä?	Naantalista
21. Mikä on paljas selkä japaniksi?	Naku takamasu
22. Mikä on poliisi japaniksi?	Sakotanko jotakuta
23. Mistä tietää, että banaani on uimassa?	Sen kuoret on rannalla

(Mäkinen 2003, 174-186.)